Załącznik do Uchwały nr 85/X/2015
Rady Gminy Irządze
z dnia 30 grudnia 2015r.

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY IRZĄDZE NA LATA 2016-2021

2015

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE 3

I. UWARUNKOWANIA TWORZENIA STRATEGII 5

1. PODSTAWY PRAWNE 5

2. UWARUNKOWANIA STRATEGICZNE I PROGRAMOWE 6

II. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ W GMINIE 13

1. DANE PODSTAWOWE O GMINIE 13

2. INFRASTRUKTURA TRANSPORTOWA I KOMUNIKACYJNA 14

3. STRUKTURA DEMOGRAFICZNA I ZASOBY MIESZKANIOWE 15

4. STRUKTURA GOSPODARCZA I SYTUACJA NA RYNKU PRACY 18

5. EDUKACJA I WYCHOWANIE 24

6. ŻYCIE KULTURALNE I INFRASTRUKTURA SPORTOWO-REKREACYJNA 25

7. OPIEKA ZDROWOTNA I PROBLEM NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI 27

8. UZALEŻNIENIA I PRZEMOC W RODZINIE 31

9. PROBLEM BEZDOMNOŚCI 37

10. PRZESTĘPCZOŚĆ 37

11. POMOC SPOŁECZNA 38

12. ORGANIZACJE POZARZĄDOWE 48

13. WYNIKI BADAŃ ANKIETOWYCH „PROBLEMY SPOŁECZNE W ŚRODOWISKU LOKALNYM" 51

14. ANALIZA SWOT 66

15. WNIOSKI Z DIAGNOZY 72

III. MISJA, CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ 74

IV. PROGRAMY I PROJEKTY 82

V. WDROŻENIE, MONITOROWANIE I EWALUACJA STRATEGII 83

SPIS TABEL I WYKRESÓW 87

WPROWADZENIE

Polityka społeczna oznacza racjonalną działalność państwa i innych podmiotów zmierzającą do kształtowania ogólnych warunków pracy i bytu ludności, pożądanych struktur społecznych i stosunków społeczno-kulturowych, służących efektywnemu i sprawiedliwemu zaspokojeniu potrzeb społeczeństwa. Na poziomie lokalnym jednym z podstawowych narzędzi służących jej realizacji jest strategia rozwiązywania problemów społecznych.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych to dokument przedstawiający koncepcję działań zmierzających do racjonalizacji lokalnej polityki społecznej, szczególnie w aspekcie rozpoznawania zagrożeń społecznych, ich profilaktyki i minimalizowania negatywnych skutków występujących problemów społecznych. Strategia stanowi podstawę do realizacji stosunkowo trwałych wzorów interwencji społecznych w obliczu zagrożeń dla prawidłowego funkcjonowania lokalnej społeczności.

Niniejsza strategia została opracowana w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Irządzach. Powstała w procesie partycypacyjnym z uwzględnieniem interesów różnych grup społecznych i przy szerokich konsultacjach społecznych. W pracach nad dokumentem uczestniczyli przedstawiciele samorządu lokalnego, w tym sektora pomocy społecznej, oświaty, kultury, sportu i rekreacji, rynku pracy, ochrony zdrowia, a także policji, organizacji pozarządowych, kościoła oraz mieszkańcy gminy. Moderatorem prac nad dokumentem było Centrum Wspierania Służb Społecznych w Częstochowie.

Strategia ma charakter kilkuletni; została przygotowana na lata 2016-2021. Ma umocowanie w dokumentach strategicznych z zakresu polityki społecznej przygotowanych na poziomie europejskim, ogólnopolskim i samorządowym skąd, stosownie do potrzeb mieszkańców, przenosi priorytetowe cele i kierunki działań na poziom lokalny. Dokument umożliwia ubieganie się o środki zewnętrzne, m.in. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej, i stanowi materiał wyjściowy do opracowania szczegółowych programów i projektów pomocy społecznej.

Strategia składa się z pięciu części. W pierwszej z nich zostały przedstawione podstawy prawne tworzenia dokumentu oraz jego uwarunkowania strategiczne i programowe.

Druga część strategii obejmuje podstawowe informacje na temat gminy oraz diagnozę sytuacji społecznej w gminie, która została przygotowana w oparciu o dane pozyskane z instytucji i organizacji działających w gminie bądź obejmujących zasięgiem działania jej mieszkańców, identyfikację mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń lokalnego systemu polityki społecznej (analiza SWOT), a także analizę ankiet skierowanych do mieszkańców gminy, w tym przedstawicieli samorządu lokalnego. Diagnoza została przeprowadzona w następujących obszarach: *Infrastruktura transportowa i komunikacyjna; Struktura demograficzna i zasoby mieszkaniowe; Struktura gospodarcza i sytuacja na rynku pracy; Edukacja i wychowanie; Życie kulturalne i infrastruktura sportowo-rekreacyjna; Opieka zdrowotna i problem niepełnosprawności; Uzależnienia i przemoc w rodzinie; Problem bezdomności; Przestępczość; Pomoc społeczna i Organizacje pozarządowe.*

W trzeciej części strategii, na podstawie wniosków płynących z przeprowadzonej diagnozy oraz przy uwzględnieniu kompetencji samorządu gminnego, zostały sformułowane: misja, cele strategiczne i operacyjne oraz kierunki działań niezbędnych do podjęcia w okresie programowania dokumentu. Zostali również wskazani realizatorzy strategii, przedstawione źródła finansowania dokumentu i czas realizacji wyznaczonych w nim kierunków działań, ramy finansowe strategii oraz prognoza zmian.

W czwartej części dokumentu wskazane są programy oraz przedstawiona jest informacja na temat projektów mogących służyć realizacji strategii.

Piąta część strategii zawiera informacje na temat sposobu realizacji dokumentu oraz prowadzenia jego monitoringu i ewaluacji przy wykorzystaniu przygotowanego zestawu wskaźników monitoringowych.

Przy istniejącym obecnie ogromnym zapotrzebowaniu na myślenie i działanie strategiczne należy pamiętać, że sam fakt przygotowania strategii to dopiero część teoretyczna procesu, którą należy uzupełnić praktyką i działaniem, czyli wdrożeniem dokumentu. Tutaj, odpowiedzialność spada na lokalnych polityków, działaczy, przedstawicieli różnych instytucji, zarówno administracji samorządowej, jak i organizacji pozarządowych. I tylko ich skoordynowana współpraca, wola i determinacja w przeznaczaniu i pozyskiwaniu środków finansowych przełoży się na skuteczność realizacji strategii.

I. UWARUNKOWANIA TWORZENIA STRATEGII

1. PODSTAWY PRAWNE

Obowiązek opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Irządze na lata 2016-2021 wynika z art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 163 ze zm.), który w ramach zadań własnych gminy przewiduje „opracowanie i realizację gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka".

Do aktów prawnych regulujących treść strategii oraz wpływających na jej realizację należą również m.in.:

- ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 1515),
- ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 1286),
- ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz.332 ze zm.),
- ustawa z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 114 ze zm.),
- ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 859 ze zm.),
- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 1390),
- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. Dz. U. z 2012 r., poz. 124 ze zm.),
- ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 149 ze zm.),
- ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (t.j. Dz. U. z 2011 r., nr 43, poz. 225 ze zm.),

- ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j. Dz. U. z 2011 r., nr 127, poz. 721 ze zm.),
- ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 581 ze zm.),
- ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 121 ze zm.),
- ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 618 ze zm.),
- ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (t.j. Dz. U. z 2011 r., nr 231, poz. 1375),
- ustawa z dnia 8 grudnia 2006 r. o finansowym wsparciu tworzenia lokali socjalnych, mieszkań chronionych, noclegowni i domów dla bezdomnych (Dz. U. z 2015 r., poz. 833),
- ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (t.j. Dz. U. z 2014 r., poz. 150 ze zm.),
- ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych (tj. Dz. U. z 2013 r., poz. 966 ze zm.),
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz. U. z 2014 r., poz. 1118 ze zm.),
- ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (t.j. Dz. U. z 2004 r., nr 256, poz. 2572 ze zm.).

2. UWARUNKOWANIA STRATEGICZNE I PROGRAMOWE

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Irządze na lata 2016-2021 pozostaje w zgodności z dokumentami strategicznymi i programowymi, które opracowano na szczeblu europejskim, krajowym i samorządowym. Należą do nich:

- Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu,
- Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo,
- Umowa Partnerstwa – Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020,

- Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój 2014-2020,
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020,
- Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2006-2020,
- Strategia Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Zawierciańskiego na lata 2011-2020.

Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu jest dokumentem, którego głównym celem jest wyjście z kryzysu, w jakim w ostatnich latach znalazła się gospodarka europejska, powrót na ścieżkę rozwoju, a następnie na niej pozostanie. Strategia, której założeniem jest stworzenie większej liczby miejsc pracy i podniesienie standardu życia, obejmuje trzy wzajemnie ze sobą powiązane priorytety:

1. Rozwój inteligentny – rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji;
2. Rozwój zrównoważony – wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej;
3. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

W ramach trzech priorytetów tematycznych przygotowano siedem projektów przewodnich. Projekt „*Unia innowacji*" ma na celu poprawę warunków ramowych i dostępu do finansowania badań i innowacji, co powinno wzmocnić rolę łańcucha innowacji i zwiększyć poziom inwestycji w całej Unii. Z kolei projekt „*Młodzież w drodze*" służy poprawie wyników systemów kształcenia oraz podniesieniu atrakcyjności europejskiego szkolnictwa wyższego na arenie międzynarodowej, a projekt „*Europejska agenda cyfrowa*" zakłada upowszechnienie szybkiego Internetu oraz umożliwienie gospodarstwom domowym i przedsiębiorstwom czerpanie korzyści z jednolitego rynku cyfrowego.

Projekt „*Europa efektywnie korzystająca z zasobów*" ma na celu uniezależnienie wzrostu gospodarczego od wykorzystania zasobów poprzez zmniejszenie udziału emisji węgla w europejskiej gospodarce, większe wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, modernizację transportu i propagowanie efektywności energetycznej, natomiast projekt „*Polityka przemysłowa w erze globalizacji*" służy poprawie otoczenia biznesu, szczególnie w odniesieniu do Małych i Średnich Przedsiębiorstw, oraz wspieraniu rozwoju silnej

i zrównoważonej bazy przemysłowej, przygotowanej do konkurowania na rynkach światowych.

Celem projektu *„Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia”* jest modernizacja rynków pracy poprzez zwiększanie mobilności siły roboczej oraz rozwijanie kwalifikacji przez całe życie, co powinno podnieść współczynnik aktywności zawodowej i lepiej dopasować do siebie popyt i podaż na rynku pracy, a projekt *„Europejski program walki z ubóstwem”* zakłada zapewnienie spójności społecznej i terytorialnej, tak aby korzyści płynące ze wzrostu gospodarczego i zatrudnienia były szeroko dostępne, a osoby ubogie i wykluczone społecznie mogły żyć godnie i aktywnie uczestniczyć w życiu społecznym.

Strategia Rozwoju Kraju 2020 to z kolei najważniejszy średniookresowy dokument rozwojowy na szczeblu krajowym, określający cele strategiczne do 2020 roku. Wyznacza on trzy obszary strategiczne: *Sprawne i efektywne państwo*, *Konkurencyjna gospodarka*, *Spójność społeczna i terytorialna*, w których koncentrują się główne działania, oraz określa, jakie interwencje są niezbędne w celu przyspieszenia procesów rozwojowych.

Celem głównym Strategii jest wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności. Dokument z jednej strony wyznacza działania służące usuwaniu barier rozwojowych, w tym ujawnionych przez kryzys gospodarczy słabości polskiej gospodarki, a z drugiej skupia się na wspomnianych powyżej potencjałach, które będą stymulowały rozwój kraju.

Strategia stanowi bazę dla 9 strategii zintegrowanych (Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki, Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Strategia Rozwoju Transportu, Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, Sprawne Państwo, Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego, Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie, Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP, Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa), które powinny przyczyniać się do realizacji założonych w niej celów, a zaprojektowane w nich działania rozwijać i uszczegóławiać reformy w niej wskazane. Dokument skierowany jest nie tylko do administracji publicznej, ale także do środowisk społecznych i gospodarczych, które uczestniczą w procesach rozwojowych i mogą je wspomagać zarówno na szczeblu centralnym, jak i regionalnym.

Strategia Rozwoju Kraju 2020 jest również odniesieniem na gruncie krajowym dla dokumentów strategicznych przygotowywanych w kraju na potrzeby programowania środków Unii Europejskiej na lata 2014-2020, tj. Umowy Partnerstwa i programów operacyjnych (uwzględniających środki z polityki spójności, wspólnej polityki rolnej i wspólnej polityki rybołówstwa). Wskazane w strategii cele rozwojowe i priorytety w znaczącym zakresie wpisują się w cele strategii unijnej „Europa 2020" i są z nią spójne.

Umowa Partnerstwa jest dokumentem określającym strategię interwencji funduszy europejskich w Polsce w latach 2014-2020 w ramach trzech polityk unijnych: polityki spójności, wspólnej polityki rolnej i wspólnej polityki rybołówstwa. Instrumentami realizacji Umowy są krajowe programy operacyjne i regionalne programy operacyjne. Dokumenty te wraz z Umową tworzą spójny system dokumentów strategicznych i programowych na nową perspektywę finansową.

Umowa ściśle wiąże strategię wykorzystania środków europejskich z realizacją Strategii Rozwoju Kraju 2020 i Strategii Europa 2020. Celem konsekwentnie realizowanym w ramach nowej perspektywy finansowej 2014-2020 jest, zgodnie ze Strategią Rozwoju Kraju, oparcie rozwoju na dalszym zwiększaniu konkurencyjności gospodarki, poprawie spójności społecznej i terytorialnej oraz podnoszeniu sprawności i efektywności państwa. Biorąc pod uwagę wskazane powyżej cele rozwojowe kraju, w Umowie wyróżniono cztery priorytety finansowania ze środków europejskich, do których zaliczono: otoczenie sprzyjające przedsiębiorczości i innowacjom, spójność społeczną i aktywność zawodową, infrastrukturę sieciową na rzecz wzrostu i zatrudnienia oraz środowisko i efektywne gospodarowanie zasobami. Priorytety te będą realizowane w ramach właściwych celów tematycznych, wskazanych w projektach rozporządzeń Unii Europejskiej.

Umowa wskazuje m.in. rodzaje inwestycji, mogących liczyć na dofinansowanie, proponuje układ programów operacyjnych, prezentuje zarys systemu ich wdrażania, a także przedstawia ogólne założenia opartego na zasadzie subsydiarności podziału interwencji pomiędzy poziom krajowy i regionalny. Zapewnieniu koordynacji pomiędzy funduszami polityki spójności na poziomie regionalnym służyć ma, umożliwiona po raz pierwszy w okresie programowania 2014-2020, realizacja przez samorządy województw programów dwufunduszowych (Europejski Fundusz Społeczny i Europejski Fundusz Rozwoju

Regionalnego). Instrumentem zapewniającym komplementarność interwencji realizowanych przez rząd i samorząd terytorialny będzie kontrakt terytorialny.

Zgodnie z Umową Partnerstwa w latach 2014-2020 Europejski Fundusz Społeczny będzie współfinansował krajowy **Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój 2014-2020,** dotyczący rozwoju kompetencji i umiejętności, włączenia społecznego i dobrego rządzenia oraz 16 regionalnych programów operacyjnych. Krajowy program (zasili go 28% środków funduszu) będzie się koncentrował na zmianach strukturalnych poszczególnych polityk sektorowych, a także na takich przedsięwzięciach, które mają charakter ogólnopolski i są priorytetowe z punktu widzenia polityki państwa, natomiast na poziomie regionalnym interwencja Europejskiego Funduszu Społecznego (72% środków funduszu) będzie dotyczyła bezpośredniego wsparcia osób w celu poprawy ich sytuacji na rynku.

Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój obejmuje pięć następujących osi priorytetowych: I. Osoby młode na rynku pracy, II. Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, III. Szkolnictwo wyższe dla gospodarki i rozwoju, IV. Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa oraz V. Pomoc Techniczna.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 przewiduje utworzenie 13 osi priorytetowych. Problematykę społeczną ujęto głównie w ramach osi priorytetowej 7. Regionalny rynek pracy, 9. Włączenie społeczne i 10. Rewitalizacja oraz infrastruktura społeczna i zdrowotna.

Priorytety inwestycyjne wyznaczone w ramach osi priorytetowej 7. zakładają zapewnienie dostępu do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, m.in. poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników, a także wspieranie samozatrudnienia i rozwijanie przedsiębiorczości, w tym tworzenie innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw, oraz przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian.

Priorytety inwestycyjne sformułowane w ramach osi priorytetowej 9. skupiają się z kolei na aktywnym włączeniu, tj. zwiększeniu zdolności do zatrudnienia osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, ułatwianiu dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych, a także wspieraniu przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach

społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwiania dostępu do zatrudnienia.

Priorytety inwestycyjne wyznaczone w ramach osi priorytetowej 10. zakładają wspieranie inwestycji w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych, a także wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich.

Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2006-2020 jest dokumentem, który określa cele polityki społecznej prowadzonej w regionie. Na podstawie przeprowadzonej diagnozy sytuacji społecznej w województwie śląskim, wyznaczono obszary priorytetowe dla polityki społecznej obejmujące: 1. Wspieranie rodzin w pełnieniu ich funkcji, 2. Rozwój ekonomii społecznej jako instrumentu aktywnej polityki społecznej, 3. Wspieranie działań na rzecz ochrony dzieci i młodzieży przed zjawiskami dezorganizacji społecznej, 4. Tworzenie warunków sprzyjających aktywizacji osób niepełnosprawnych, 5. Przełamywanie barier w aktywizacji osób starszych, 6. Wspieranie działań na rzecz integracji systemu pomocy społecznej. 7. Rozwój systemu kształcenia ustawicznego kadr służb pomocy społecznej, 8. Bezpieczeństwo publiczne.

Sformułowane w dokumencie cel główny (misja) i cele strategiczne zakładają „Poprawę warunków i jakości życia mieszkańców województwa śląskiego" poprzez: wzmocnienie polityki prorodzinnej, wyrównywanie szans wychowawczych i edukacyjnych dzieci i młodzieży, wspieranie osób starszych w pełnieniu ról społecznych, wzmacnianie równych szans osób niepełnosprawnych, wspieranie działań na rzecz profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu oraz wzmacnianie bezpieczeństwa publicznego.

Strategia Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Zawierciańskiego na lata 2011-2020 jest dokumentem, w którym na podstawie diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej, sformułowano założenia polityki społecznej powiatu. Ujęto je w ramach misji oraz 5 wyznaczonych celów strategicznych.

W obrębie celu strategicznego 1. zaplanowano działania służące zapewnieniu rodzinom pomocy w wypełnianiu podstawowych funkcji, wspieraniu dzieci i młodzieży w kształceniu i rozwoju, w tym dzieci pozbawionych opieki oraz udzieleniu pomocy wychowankom opuszczającym rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo-wychowawcze.

Działania wyznaczone w ramach celów strategicznych 2. i 3. skupiono natomiast na aktywizowaniu osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez wspieranie osób bezrobotnych i poszukujących pracy oraz przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy w rodzinie, a także udzielaniu pomocy osobom starszym, m.in. poprzez zapewnienie im właściwej opieki przy współpracy z gminami, oraz ograniczaniu skutków niepełnosprawności i prowadzeniu aktywizacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych.

Działania ujęte w obrębie celu strategicznego 4. poświęcono z kolei poprawie bezpieczeństwa publicznego w powiecie, m.in. poprzez przeciwdziałanie przestępczości, w tym wśród nieletnich, natomiast w ramach celu strategicznego 5. uwzględniono działania zakładające zwiększenie aktywności społecznej i obywatelskiej poprzez podniesienie jakości świadczonych usług oraz rozwijanie infrastruktury socjalnej, a także wspieranie instytucji społeczeństwa obywatelskiego.

II. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ W GMINIE

1. DANE PODSTAWOWE O GMINIE

Gmina Irządze jest gminą wiejską, położoną w województwie śląskim, w powiecie zawierciańskim. Leży na granicy z powiatami częstochowskim i myszkowskim, sąsiadując z gminami Kroczyce i Szczekociny (z powiatu zawierciańskiego), gminą Lelów (z powiatu częstochowskiego) oraz gminą Niegowa (z powiatu myszkowskiego).

Gmina zajmuje powierzchnię 73,55 km^2, a w jej skład wchodzą następujące sołectwa: Bodziejowice, Irządze, Mikołajewice, Sadowie, Wilgoszcza, Wilków, Witów, Woźniki, Wygiełzów, Zawada Pilicka oraz Zawadka.

Gmina leży na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej na obszarze o dużych wartościach przyrodniczo-krajobrazowych, u zlewni rzeki Pilicy. Tereny gminy położone są na graniczącym z Jurą Progu Lelowskim.

Przeważająca część obszaru gminy leży na wysoczyźnie lessowej o pagórkowatej i urozmaiconej powierzchni, wznoszącej się przy zachodniej granicy terenu (okolice Zagórza) na wysokość 382,5 m n.p.m. i opadającej w kierunku północno-wschodnim. Spod pokrywy lessów, w zachodniej części, miejscami odsłaniają się ostańce, zbudowane ze skalistych wapieni. Powierzchnię wysoczyzny przecinają liczne wąwozy i niewielkie nieckowate dolinki.

W granicach gminy występują dwa duże obszary leśne oraz kilka mniejszych o zróżnicowanych walorach przyrodniczo-krajobrazowych. Największy obszar leśny występuje na południu gminy i jest położony w dolinie rzeki Krztyni, powiązanej z doliną Pilicy.

Na terenie gminy znajduje się kilkanaście żywych pomników przyrody, z których warto wymienić: Park w Irządzach stanowiący cenny, XVIII wieczny zabytek sztuki ogrodowej, lipę drobnolistną o obwodzie pnia 750 cm rosnącą przy budynku dworu w Irządzach, a także dęby szypułkowe w Bodziejowicach oraz modrzew europejski i lipę drobnolistną w Zawadzie Pilickiej

Historia miejscowości Irządze sięga czasów średniowiecznych. Tradycja wiąże ją z początkami państwa polskiego. Według legendarnych przekazów, wioska miała wchodzić w skład dóbr ziemskich należących do pierwszej chrześcijańskiej żony Mieszka I – Dąbrówki.

Później właścicielkami tych ziem miały być również żony władców. O takich początkach wioski świadczy także domniemana etymologia nazwy „Irządze", czyli „jej rządy". Pierwsze pisane wzmianki o historycznych Irządzach pochodzą z XIII wieku i zawarte są w dokumencie wydanym przez biskupa krakowskiego Iwo Odrowąża. Pod koniec XIV wieku stał już we wsi kościół pw. Św. Wacława. W następnych stuleciach wieś pozostawała w cieniu dynamiczniej rozwijających się Szczekocin i Lelowa. Przez lata funkcjonowały Irządze Dolne i Górne. W 1987 roku miejscowość uroczyście świętowała jubileusz 1020-lecia.

Na terenie gminy znajduje się kilka zabytkowych obiektów. Do najcenniejszych należą: wspomniany powyżej kościół pw. Św. Wacława o XIV-wiecznych korzeniach oraz dwór z pozostałościami parku w Irządzach. Budynek dworski został wzniesiony w XVIII wieku, wewnątrz zachowały się częściowo sklepienia kolebkowe i żaglaste. Obecnie gospodarzem dworu jest Urząd Gminy. Inne, warte odnotowania obiekty to: zabytkowy zespół parkowo-dworski z XVIII wieku w Zawadzie Pilickiej (obecnie własność prywatna) oraz zespół parkowo-dworski w Wygiełzowie z pierwszej połowy XIX wieku (obecnie stanowi własność Agencji Rolnej Skarbu Państwa).

2. INFRASTRUKTURA TRANSPORTOWA I KOMUNIKACYJNA

Przez obszar gminy Irządze przebiegają ważne szlaki komunikacyjne, w tym drogi krajowe: nr 78 relacji Siewierz – Szczekociny – Jędrzejów – Kielce, nr 46 relacji Częstochowa – Szczekociny oraz droga wojewódzka nr 794 relacji Wolbrom – Koniecpol.

System komunikacyjny gminy uzupełnia sieć dróg powiatowych (7) i gminnych (29). W ocenie urbanistów istniejący układ komunikacyjny w gminie jest ukształtowany prawidłowo i nie wymaga zmiany. Problematyczna pozostaje jego jakość, w tym niezgodności z normami technicznymi, co jest poważną przeszkodą dla lokowania inwestycji przemysłowych i usługowych.

Przez teren gminy przebiega również Centralna Magistrala Kolejowa relacji Katowice – Radzice. Bezpośrednio nie obsługuje ona jednak mieszkańców gminy, jednocześnie mocno ingerując w jej środowisko, głównie jako intensywne źródło hałasu.

Istniejąca w gminie sieć komunikacyjna umożliwia dojazd do każdej miejscowości położonej na jej terenie. Komunikacja zbiorowa oparta jest głównie o sieć połączeń PKS.

3. STRUKTURA DEMOGRAFICZNA I ZASOBY MIESZKANIOWE

W latach 2012-2014 liczba ludności gminy Irządze spadała z roku na rok (z 2.808 w 2012 r. do 2.746 w 2014 r.). W 2012 roku nieznaczną większość wśród ogółu ludności gminy stanowiły kobiety (50,4%), a w latach 2013-2014 mężczyźni (po 50,1%).

W analizowanym okresie systematycznie zmniejszała się liczba mieszkańców w każdej ekonomicznej grupie wiekowej. Największy spadek nastąpił w grupie ludności w wieku przedprodukcyjnym. Ubytek liczby dzieci i młodzieży wynikał zarówno z niskiej dzietności rodzin, o czym świadczy liczba urodzeń żywych (25 w 2012 r., 23 w 2013 r., 23 w 2014 r.), jak i przejścia do grona osób w wieku produkcyjnym większej od liczby urodzeń żywych liczby osób będących dotychczas w wieku przedprodukcyjnym. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawiają poniższe wykresy.

Wykresy 1-2. Ludność gminy oraz jej struktura wiekowa w latach 2012-2014

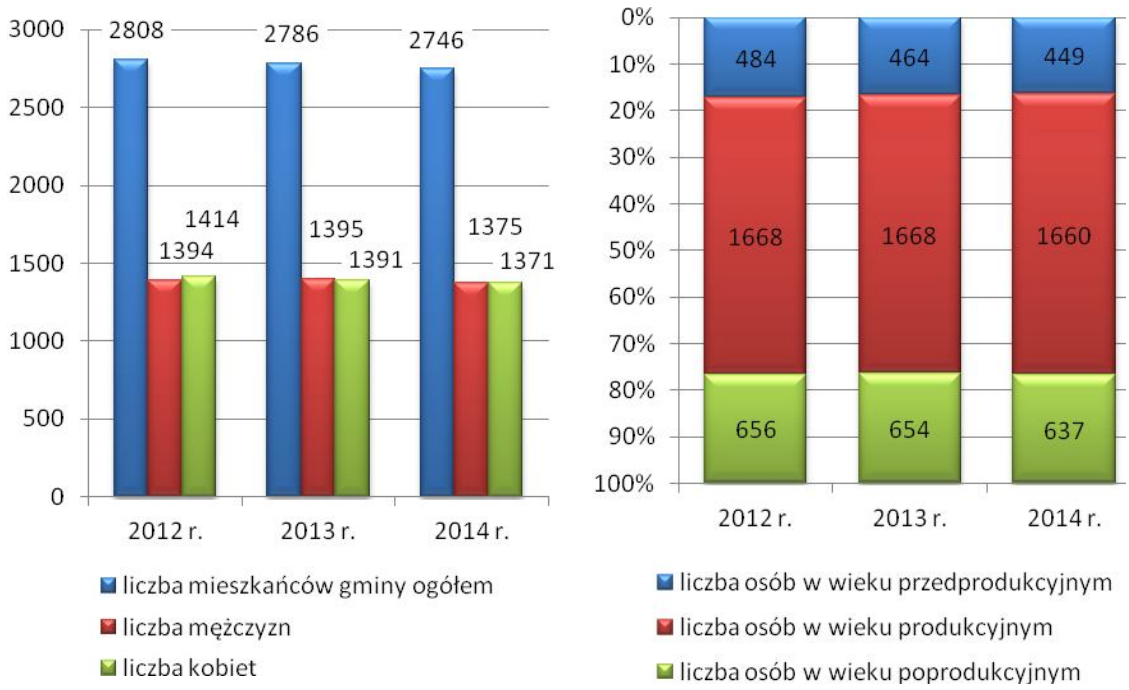

Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny.

Wykresy 3-4. Ruch naturalny i migracyjny ludności gminy w latach 2012-2014

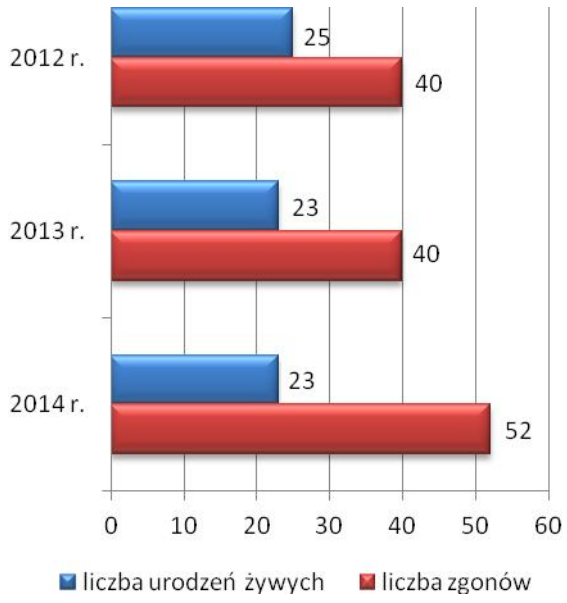

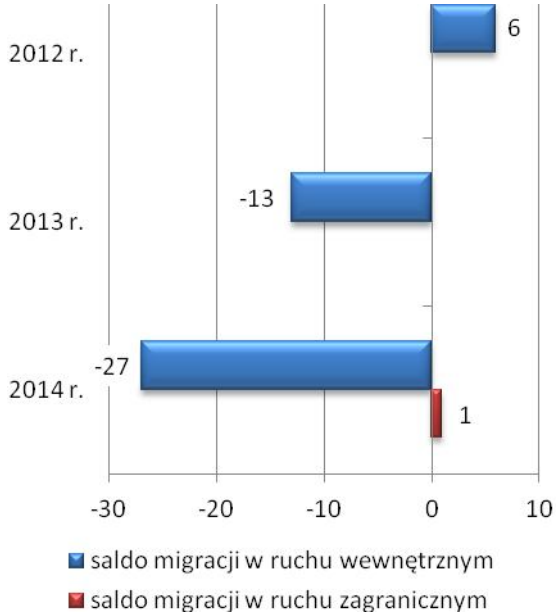

Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny.

Na spadek liczby mieszkańców gminy miało również wpływ ujemne w latach 2013-2014 saldo migracji (-13 w 2013 r., -27 w 2014 r.), odbywającej się głównie w ruchu wewnętrznym.

Dokonując analizy zachodzących w gminie zmian demograficznych, należy podkreślić, iż są one coraz bardziej niekorzystne. Następuje spadek liczby mieszkańców w każdej grupie wiekowej, co przy niewielkiej populacji gminy stanowi ważny sygnał ostrzegawczy.

Sytuacja demograficzna w gminie jest jednym z uwarunkowań lokalnej polityki mieszkaniowej. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w latach 2011-2013 liczba mieszkań w gminie Irządze była na zbliżonym poziomie (954 w 2011 r., 955 w 2012 r., 957 w 2013 r.). Z kolei z danych Urzędu Gminy Irządze wynika, że w latach 2012-2014 liczba mieszkań będących w zasobach gminy była na tym samym poziomie (po 10 w każdym roku). Wśród nich w latach 2012-2013 były 2, a w 2014 roku 1 mieszkanie socjalne.

Łączna liczba izb w mieszkaniach będących w zasobach gminy wynosiła po 34 w latach 2012-2013 i 31 w 2014 roku. Powierzchnia użytkowa tych mieszkań wynosiła po 522,1 m^2 w latach 2012-2013 i 480,1 m^2 w 2014 roku, natomiast przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania liczyła 43,5 m^2 w 2012 roku (na 1 osobę przypadało 17,4 m^2), 43 m^2

w 2013 roku (na 1 osobę przypadało 17,4 m^2) i 43,6 m^2 w 2014 roku (na 1 osobę przypadało 15 m^2).

W latach 2012-2014 liczba nowo oddanych mieszkań w gminie była niewielka (2 w 2012 r., 3 w 2013 r., 2 w 2014 r.). Łączna liczba dostępnych w nich izb oraz powierzchnia użytkowa wyniosła odpowiednio 10 i 268 m^2 w 2012 roku, 12 i 363 m^2 w 2013 roku oraz 13 i 443 m^2 w 2014 roku. Wśród nowo oddanych mieszkań nie było mieszkań poszerzających zasoby gminy.

Dane szczegółowe na temat zasobów mieszkaniowych w gminie przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 5. Zasoby mieszkaniowe w gminie w latach 2011-2013

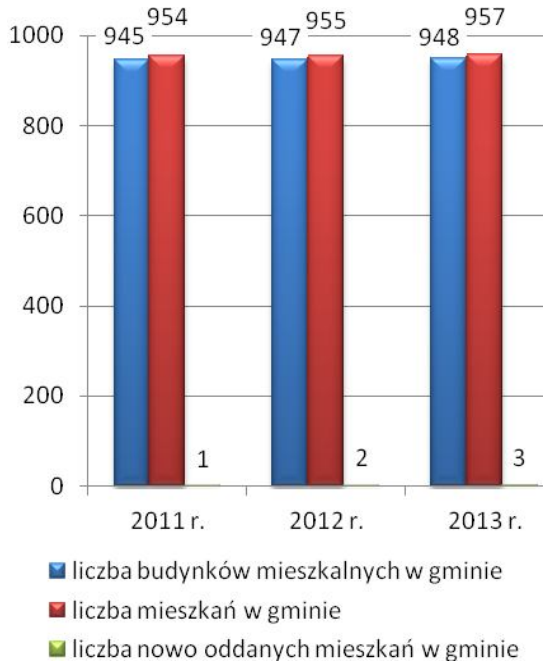

Wykres 6. Mieszkania pozostające w zasobach gminy w latach 2012-2014

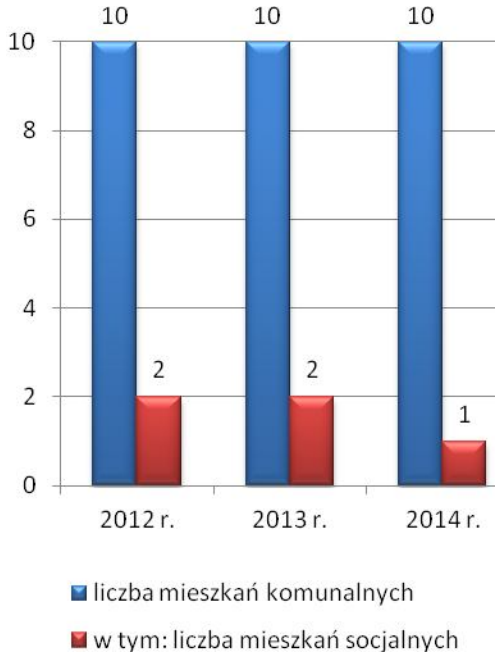

Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny i Urząd Gminy w Irządzach.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na koniec 2013 roku większość mieszkań w gminie była wyposażona w instalacje techniczno-sanitarne w postaci wodociągu, ustępu spłukiwanego i łazienki. Najlepiej wyglądała sytuacja z dostępem do sieci wodociągowej, do której podłączonych było 91,2% mieszkań. Ustęp spłukiwany i łazienkę posiadało odpowiednio 68,4 i 63,7% mieszkań, a do centralnego ogrzewania dostęp miało 48,6% mieszkań. Na terenie gminy nie ma sieci gazowej.

Mieszkańcy gminy, którzy z uwagi na trudną sytuację materialną nie byli w stanie pokryć kosztów związanych z utrzymaniem mieszkania, otrzymywali, po spełnieniu określonych warunków, dodatki mieszkaniowe. Jest to świadczenie pieniężne udzielane w ramach zadań własnych gminy i realizowane przez Urząd Gminy Irządze. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Dodatki mieszkaniowe przyznane w gminie w latach 2012-2014

	2012 r.	**2013 r.**	**2014 r.**
liczba gospodarstw domowych, którym przyznano dodatek	3	2	1
wartość przyznanych dodatków mieszkaniowych (w zł)	4.000	2.661	725

Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny.

W latach 2012-2014 liczba gospodarstw domowych, którym przyznano dodatki mieszkaniowe była niewielka (3 w 2012 r., 2 w 2013 r., 1 w 2014 r.). W analizowanym okresie z roku na rok zmniejszała się wysokość kwot wydatkowanych na realizację tego zadania (z 4.000 zł w 2012 r. do 725 zł w 2014 r.).

Warto dodać, iż w 2014 roku 1 gospodarstwo domowe w gminie otrzymało dodatki energetyczne na łączną kwotę 189 zł. Ta forma pomocy udzielana jest najuboższym najemcom mieszkań, którzy pobierają dodatek mieszkaniowy i mają problem z uiszczaniem opłat za energię.

4. STRUKTURA GOSPODARCZA I SYTUACJA NA RYNKU PRACY

Gmina Irządze jest gminą o typowo rolniczym charakterze wynikającym głównie z korzystnych dla produkcji rolnej warunków przyrodniczych. Na jej terenie występują urodzajne gleby o wysokich klasach bonitacyjnych, których jakość determinuje możliwości przekształcenia przestrzeni rolniczej na użytkowanie nierolnicze. Przeważają gleby klas III i II, prawnie chronione przed zmianą użytkowania na nierolnicze, zaś użytki zielone (łąki i pastwiska), klasyfikowane są jako II – IV klasy.

O dominującej roli rolnictwa w gospodarce gminy świadczy struktura użytków, w której ponad 71,4% zajmują użytki rolne. Wśród tych ostatnich 79,2% przypada na grunty

orne, a 12,6% na łąki. Lasy oraz grunty leśne i zadrzewione zajmują 32,6% powierzchni gminy. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

Wykres 7. Użytki rolne, lasy i grunty leśne, pozostałe grunty i nieużytki (w ha)

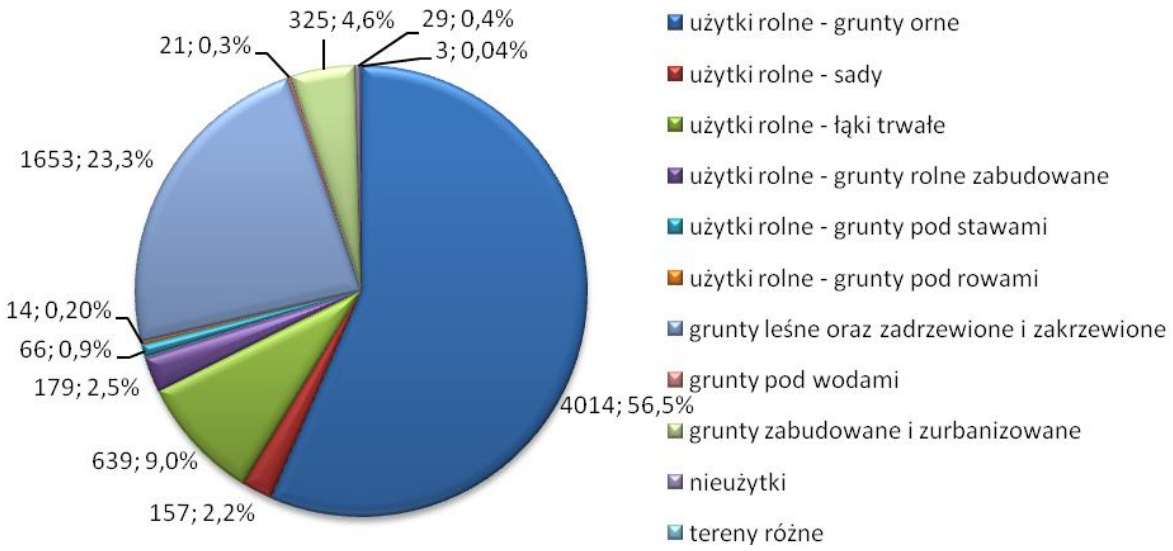

Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny.

Według danych Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 roku na terenie gminy Irządze funkcjonowało 608 gospodarstw rolnych. Ponad 1/3 z nich (246 gospodarstw) stanowiły gospodarstwa małe o powierzchni do 5 ha.

W strukturze upraw dominowały zboża (uprawą zbóż zajmowały się 523 gospodarstwa rolne spośród 545 trudniących się uprawą) i ziemniaki (379), uprawy przemysłowe (22), warzywa gruntowe (8) oraz rzepak i rzepik (4). Pod zasiewami znajdowało się ogółem 2.746 ha, z czego zboża i mieszanki zbożowe zajmowały 2.170 ha, a ziemniaki 169 ha. Podstawowe kierunki produkcji zwierzęcej stanowiły natomiast chów bydła (spośród 439 gospodarstw utrzymujących zwierzęta gospodarskie, hodowlą bydła zajmowało się 350 gospodarstw rolnych; 321 z nich zajmowało się hodowlą krów) oraz drobiu (367), a następnie trzody chlewnej (55). Pogłowie drobiu liczyło 11.743 sztuk, bydła 4.122 sztuki (w tym 1.749 krów), a trzody chlewnej 876 sztuk.

Na terenie gminy nie rozwija się przemysł a funkcjonujące zakłady produkcyjne zatrudniają po kilkanaście osób.

W latach 2012-2014 liczba podmiotów gospodarczych funkcjonujących w gminie zwiększała się z roku na rok (ze 127 w 2012 r. do 139 w 2014 r.). Zdecydowana większość z nich znajdowała się w rękach prywatnych (119 w 2012 r., 124 w 2013 r., 131 w 2014 r.). Działalność gospodarcza w gminie była przede wszystkim prowadzona w takich sekcjach, jak: handel hurtowy i detaliczny oraz usługi w zakresie napraw (45), budownictwo (18) oraz transport i gospodarka magazynowa (15). Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 8. Podmioty gospodarcze w gminie w latach 2012-2014

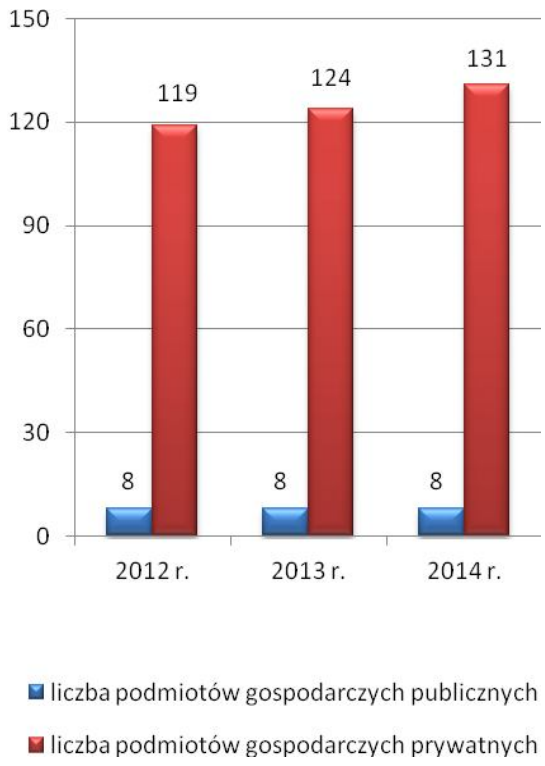

Wykres 9. Podmioty gospodarcze w gminie w poszczególnych sekcjach Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) w 2014 roku

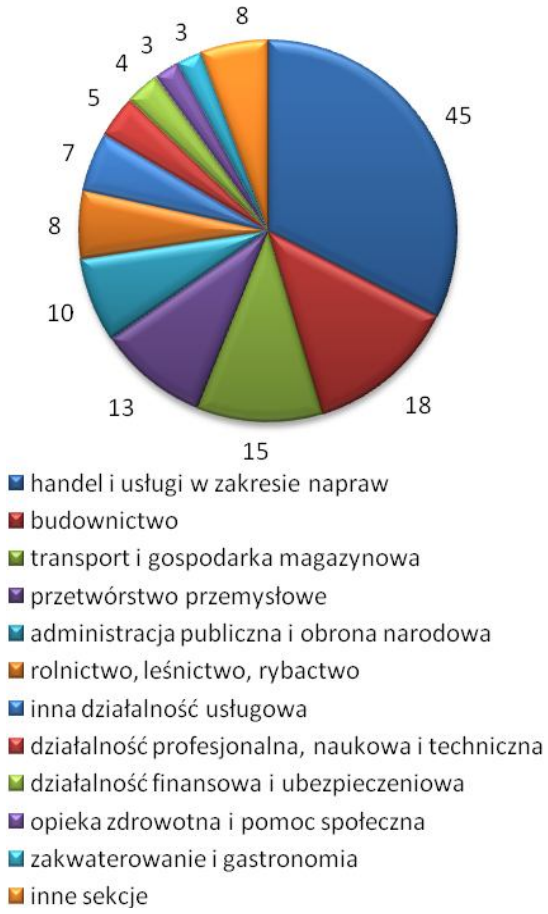

Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny.

Wśród większych zakładów pracy funkcjonujących w gminie wymienić można: Piekarnię Wiejską w Wilkowie Henryk Dylewski, Zakład Produkcyjno-Handlowy Piekarnię w Irządzach, Młyn Pawła Makieły w Wilkowie, Bank Spółdzielczy w Irządzach oraz Meble Wójcik w Zawadce.

Sytuacja gospodarcza w gminie wpływa na kondycję lokalnego rynku pracy. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego i Powiatowego Urzędu Pracy w Zawierciu, w latach 2013-2014 liczba posiadających zatrudnienie mieszkańców gminy Irządze była niższa w porównaniu z latami poprzednimi (200 w 2011 r., 167 w 2012 r., 151 w 2013 r., 153 w 2014 r.), wahaniom ulegała natomiast liczba osób bezrobotnych, przy czym zauważalną zmianę przyniósł rok 2014, kiedy to liczba osób pozostających bez pracy znacząco spadła (142 w 2011 r., 132 w 2012 r., 147 w 2013 r., 116 w 2014 r.). Wśród osób bezrobotnych w 2011 roku większość stanowiły kobiety (54,9%), natomiast w latach 2012-2014 mężczyźni (57,6% w 2012 r., 53,7% w 2013 r., 54,3% w 2014 r.).

W 2014 roku udział osób pozostających bez pracy w ogóle mieszkańców gminy będących w wieku produkcyjnym był niższy niż w latach 2011-2013. W 2011 roku wyniósł on 8,6%, w 2012 roku – 7,9%, rok później 8,8%, a w 2014 roku spadł do 7,0%. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 10. Mieszkańcy gminy posiadający zatrudnienie w latach 2011-2014*

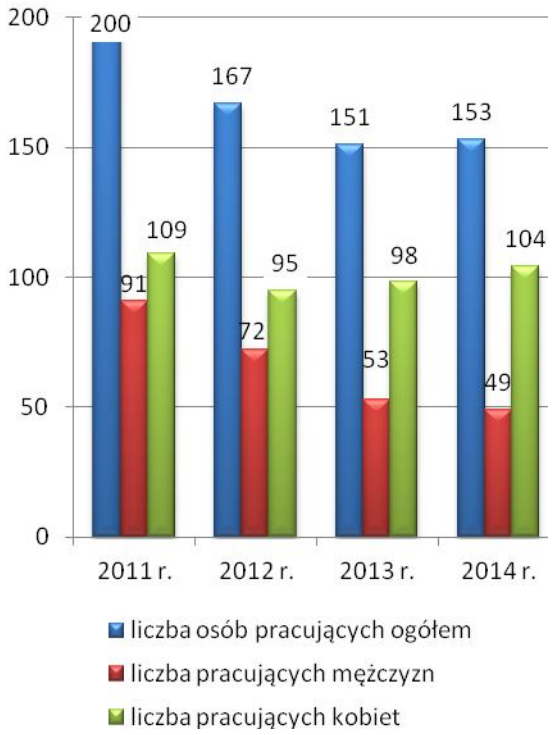

Wykres 11. Bezrobotni w gminie według płci w latach 2011-2014

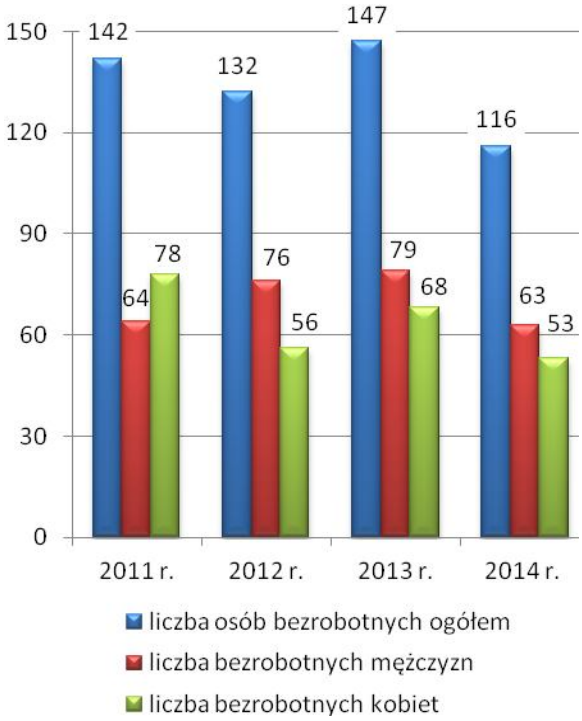

*bez pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach, bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny i Powiatowy Urząd Pracy w Zawierciu.

W latach 2011-2014 stopa bezrobocia w powiecie zawierciańskim była znacznie wyższa niż w województwie śląskim i w kraju. Równocześnie jednak w 2014 roku odnotowano zauważalny jej spadek (do 14,8%). Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

Wykres 12. Stopa bezrobocia w powiecie zawierciańskim, w województwie śląskim i w kraju w latach 2011-2014 (w %)

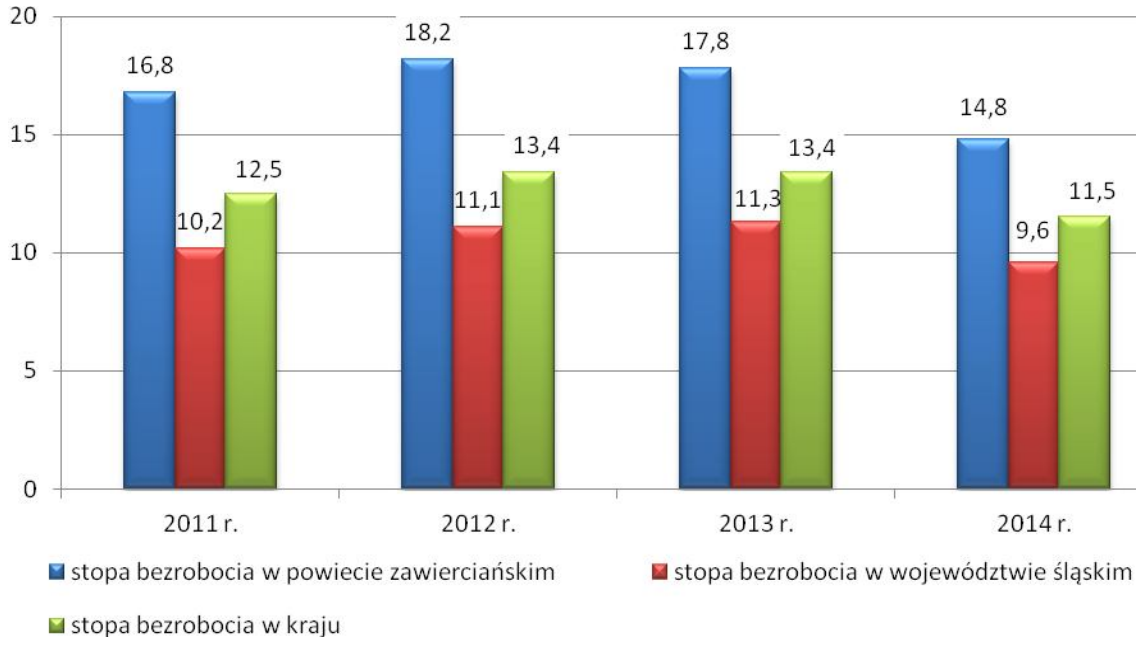

Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny.

Na koniec 2014 roku wśród bezrobotnych w gminie największe grupy stanowiły osoby w wieku 18-24 lata (42 osoby), osoby pozostające bez zatrudnienia długotrwale, 12 miesięcy i więcej (łącznie 50 osób), osoby bez stażu pracy (35 osób) oraz ze stażem pracy do roku (30 osób) oraz od roku do 5 lat (29 osób) oraz osoby z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym (40 osób) i zasadniczym zawodowym (32 osoby).

Największy odsetek kobiet wśród bezrobotnych odnotowano w gronie osób w wieku 18-24 lata (52,4%), pozostających bez pracy krócej niż 1 miesiąc (63,6%), ze stażem pracy do 1 roku (60%) oraz z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (81,1%).

Dane szczegółowe uwzględniające podział bezrobotnych w gminie według wieku, czasu pozostawania bez pracy, stażu pracy i wykształcenia przedstawiają poniższe wykresy.

Wykresy 13-16. Bezrobotni w gminie na koniec 2014 roku według wieku, czasu pozostawania bez pracy, stażu pracy i poziomu wykształcenia

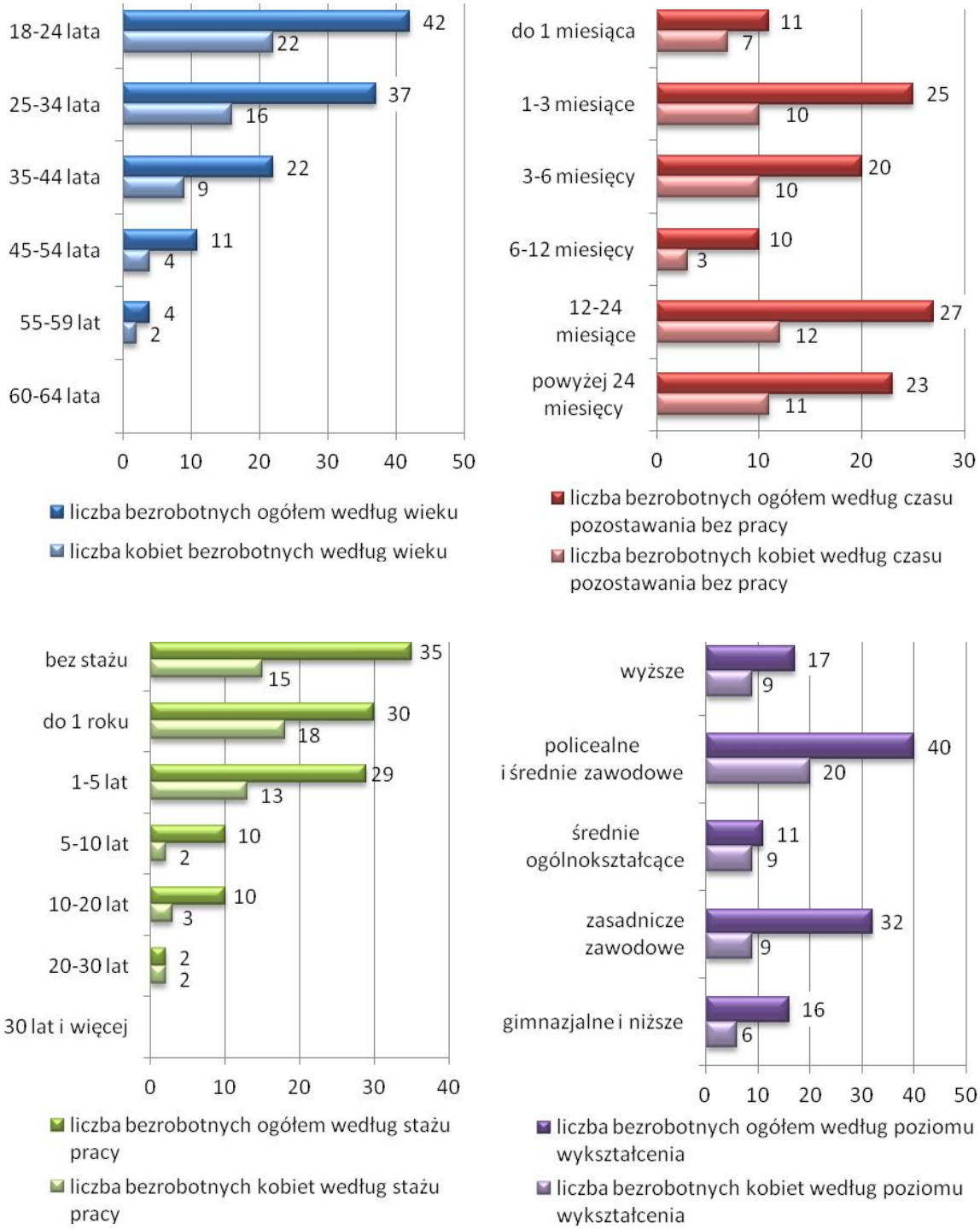

Źródło danych: Powiatowy Urząd Pracy w Zawierciu.

Analizując sytuację na lokalnym rynku pracy oraz położenie mieszkańców gminy pozostających bez zatrudnienia, należy zwrócić uwagę na trzy zasadnicze kwestie. Pierwsza z nich dotyczy potrzeby tworzenia warunków do rozwoju i wykorzystania największego

potencjału gminy, jakim są bardzo żyzne ziemie, m.in. poprzez ułatwienie dostępu do środków finansowych z Unii Europejskiej z przeznaczeniem na wyspecjalizowanie niewielkich gospodarstw rolnych, np. w kierunku produkcji żywności ekologicznej, a także rozwoju przetwórstwa owocowo-warzywnego.

Druga kwestia odnosi się do procesu aktywizacji bezrobotnych i konieczności zwrócenia szczególnej uwagi na osoby tracące zatrudnienie, którym należy dać możliwość zdobycia nowych umiejętności zawodowych, przekwalifikowania się, m.in. poprzez zapewnienie dostępu do kursów i szkoleń odpowiadających na aktualne zapotrzebowanie rynku pracy. Szczególny nacisk należy również położyć na kształcenie w kierunku mobilności zawodowej. Nie można także zapominać o osobach bez stażu pracy lub z krótkim stażem pracy, którym należy dać możliwość podjęcia pierwszej pracy lub poszerzenia doświadczenia zawodowego.

Wreszcie trzecia kwestia wiąże się z potrzebą stałego motywowania dzieci i młodzieży do nauki, by w przyszłości, dzięki zdobytemu wykształceniu, mieli większe szanse na podjęcie satysfakcjonującego zatrudnienia.

5. EDUKACJA I WYCHOWANIE

W roku szkolnym 2014/2015 w gminie Irządze funkcjonowały dwie placówki oświatowe: szkoła podstawowa z oddziałami przedszkolnymi i gimnazjum. Dane szczegółowe na ich temat przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2. Placówki oświatowe w gminie w roku szkolnym 2014/2015

lp.	nazwa placówki	adres placówki
1.	Szkoła Podstawowa im. Jana Ledwocha w Irządzach	Irządze 126, 42-446 Irządze
2.	Gimnazjum im. Jana Pawła II w Irządzach	Irządze 126, 42-446 Irządze

Źródło danych: Urząd Gminy w Irządzach.

W analizowanym roku szkolnym opieką przedszkolną objętych było łącznie 71 dzieci, w szkole podstawowej naukę pobierało 145 uczniów, a w gimnazjum 82 uczniów.

W placówkach oświatowych w gminie zatrudnionych było łącznie 33 nauczycieli, z czego 20 w szkole podstawowej z oddziałami przedszkolnymi, a 13 w gimnazjum.

Szkoły wyposażone są w sprzęt komputerowy, a każda placówka posiada dostęp do Internetu. Infrastruktura oświatowa w gminie jest remontowana i modernizowana w miarę posiadanych i pozyskanych środków finansowych. Na wyposażeniu placówek oświatowych znajduje się gimbus dowożący uczniów zamieszkałych w innych miejscowościach gminy.

Szkoła podstawowa dysponuje: salami dydaktycznymi, pracownią informatyczną, biblioteką, stołówką, kuchnią, salą gimnastyczną oraz przyszkolnym boiskiem do gry w mini-piłkę nożną. W bibliotece szkolnej funkcjonuje „Internetowe Centrum Informacji Multimedialnej". Szkoła stwarza również szanse rozwoju uzdolnień dzieci, a w celu wyrównania szans edukacyjnych prowadzi zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze, logopedyczne, korekcyjno-kompensacyjne i terapeutyczne. Na terenie szkoły działa również organizacja harcerska.

Gimnazjum znajduje się w nowo wybudowanym i oddanym na potrzeby uczniów w 2006 roku, budynku. W placówce jest biblioteka szkolna, świetlica, a wsparcie dla uczniów z problemami służy pedagog szkolny. W szkole realizowane są projektu unijne z zakresu edukacji, m.in. w 2014 roku „Akcja edukacja" – człowiek najlepsza inwestycja; w latach 2012-2013 „Co się kryję za kulisami teatru? – Edukacja kulturalna gimnazjalistów", w latach 2010-2012 „Eu-Geniusz: Większe szanse dla gimnazjalistów z terenów wiejskich Śląska".

6. ŻYCIE KULTURALNE I INFRASTRUKTURA SPORTOWO-REKREACYJNA

Działalność kulturalną, sportową i rekreacyjną na terenie gminy koordynuje Wydział Promocji Urzędu Gminy w Irządzach. Większość imprez odbywa się na placu przed Urzędem Gminy. Do najważniejszych należą: Piknik rodzinny organizowany wspólnie ze Szkołą Podstawową w Irządzach (jest to impreza cykliczna organizowana w ostatnią niedzielę czerwca) oraz Dożynki Gminne połączone ze Świętem Porzeczki (co roku organizowane w końcu sierpnia. Największą imprezą sportową w gminie są z kolei zawody w piłce nożnej o Puchar Wójta Gminy.

Główną instytucją prowadzącą działalność kulturalną w gminie jest Biblioteka Gminna w Irządzach. Posiada ona liczący 12.600 woluminów księgozbiór, z którego regularnie korzysta ok. 370 czytelników. Placówka ta, obok działalności podstawowej, czyli udostępniania książek, jest także organizatorem konkursów i wystaw adresowanych głównie

do dzieci i młodzieży. W 2014 roku odbyły się m.in. konkursy plastyczne na plakat i widokówkę z wakacji, zakładkę do książki, organizowane były konkursy czytelnicze dla wszystkich grup wiekowych: przedszkolaków, uczniów szkoły podstawowej i gimnazjum. Spośród ciekawszych propozycji Biblioteki warto także wymienić doroczne spotkania autorskie; jest to impreza cykliczna organizowana naprzemiennie, w jednym roku organizowane jest spotkanie z autorem książek dla dorosłych, w kolejnym – dla dzieci.

W życie kulturalne gminy zaangażowane są również organizacje pozarządowe, głównie Stowarzyszenie Koło Aktywnych Kobiet „W kobietach siła" z Woźnik-Sadowia oraz jednostki ochotniczej straży pożarnej, a także placówki oświatowe z terenu gminy, które są współorganizatorami uroczystości państwowych i okolicznościowych.

Na terenie gminy działają także Koła Gospodyń Wiejskich w Irządzach, Witowie, Mikołajewicach, Bodziejowicach, Wilkowie, Zawadce, Zawadzie Pilickiej, Wygiełzowie i w Woźnikach-Sadowiu przy Stowarzyszeniu Koło Aktywnych Kobiet „W kobietach siła" oraz Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne w Kluczach z placówką w miejscowości Witów 167. Ponadto funkcjonują również świetlice wiejskie, w których zajęcia organizują głównie strażacy.

Upowszechnianiu kultury fizycznej i sportu służą dostępne na terenie gminy obiekty sportowe, tj. funkcjonujące przy placówkach oświatowych boiska szkolne oraz boiska gminne w Irządzach, Bodziejowicach i Witowie – wszystkie bez infrastruktury i zaplecza. W gminie znajdują się także dwa ogólnodostępne place zabaw dla dzieci w Irządzach i Witowie oraz będące własnością prywatną kąpielisko i łowisko w Zawadzie Pilickiej.

Poniższa tabela przedstawia obiekty sportowo-rekreacyjne dostępne na terenie gminy Irządze.

Tabela 3. Obiekty sportowo-rekreacyjne w gminie w 2014 roku

lp.	nazwa placówki	adres placówki
1.	Boisko szkolne przy Szkole Podstawowej im. Jana Ledwocha w Irządzach	Irządze 126, 42-446 Irządze
2.	Boisko szkolne przy Gimnazjum im. Jana Pawła II w Irządzach	Irządze 126, 42-446 Irządze
3.	Boisko przy Parku Gminnym w Irządzach	Irządze 124, 42-446 Irządze

Źródło danych: Urząd Gminy w Irządzach.

7. OPIEKA ZDROWOTNA I PROBLEM NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI

W 2014 roku w gminie funkcjonował 1 niepubliczny zakład opieki zdrowotnej, prowadzona była 1 prywatna praktyka lekarska oraz działała 1 apteka. Dane szczegółowe na ich temat przedstawia poniższa tabela.

Tabela 4. Zakłady opieki zdrowotnej, prywatne praktyki lekarskie i apteki w gminie w 2014 roku

lp.	nazwa placówki	adres placówki
1.	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Centrum Usług Medycznych „Alfa" S.C. w Szczekocinach – Oddział Irządze	Irządze 122, 42-446 Irządze
2.	Gabinet Stomatologiczny w Irządzach	Irządze 122, 42-446 Irządze
3.	Punkt Apteczny w Irządzach	Irządze 128, 42-446 Irządze

Źródło danych: Urząd Gminy w Irządzach.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w latach 2011-2013 liczba porad udzielonych w gminie w ramach podstawowej i ambulatoryjnej opieki zdrowotnej zmniejszała się z roku na rok. W 2011 roku wyniosła 7.958, rok później 7.629, a w 2013 roku 4.589.

Informacji na temat stanu zdrowia mieszkańców gminy dostarczają dane przekazane przez Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Centrum Usług Medycznych „Alfa" S.C. w Szczekocinach (ul. Jana Pawła II 6, 42-445 Szczekociny), który zasięgiem działania ich obejmuje. Wynika z nich, że w 2014 roku z powodu chorób przewlekłych pod opieką czynną lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej pozostawało 128 dzieci i młodzieży oraz 2.010 osób dorosłych. Najczęściej stwierdzanymi u osób w wieku przedprodukcyjnym schorzeniami były: zniekształcenia kręgosłupa (70), niedokrwistości (25), zaburzenia rozwoju fizycznego (17), wady rozwojowe układu krążenia (11), alergia – dychawica oskrzelowa (10), padaczka (9) oraz otyłość (7). Z kolei u osób dorosłych najczęściej odnotowywano choroby układu krążenia (620), cukrzycę (344), choroby układu mięśniowo-kostnego i tkanki łącznej (341), przewlekłe choroby układu trawiennego (290), choroby obwodowego układu nerwowego (140), przewlekły nieżyt oskrzeli – dychawicę oskrzelową (116) oraz choroby tarczycy (78).

Dane szczegółowe na temat schorzeń najczęściej stwierdzanych u dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych przedstawia poniższy wykres.

Wykres 17. Schorzenia najczęściej stwierdzane u dzieci i młodzieży w 2014 roku

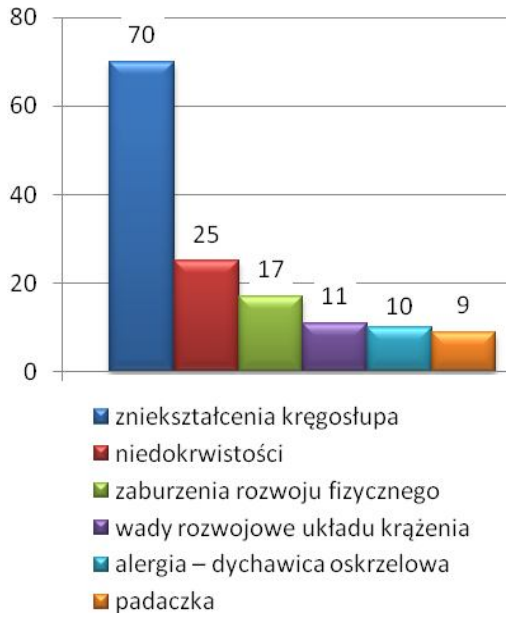

Wykres 18. Schorzenia najczęściej stwierdzane u osób dorosłych w 2014 roku

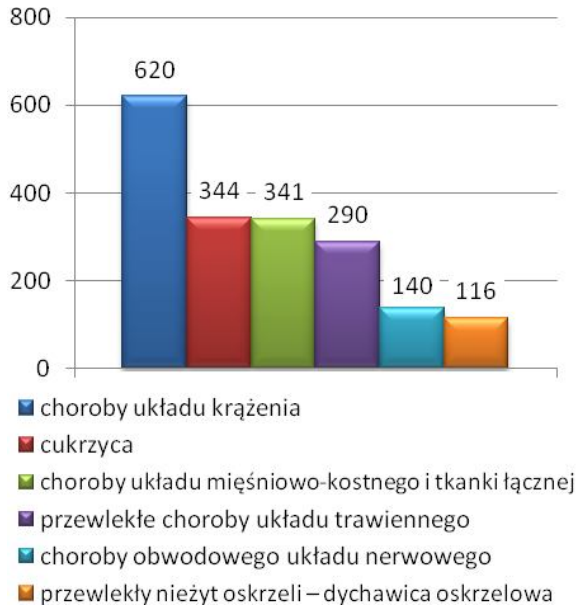

Źródło danych: Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Centrum Usług Medycznych „Alfa" S.C. w Szczekocinach.

Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Centrum Usług Medycznych „Alfa" S.C. w Szczekocinach sprawował również opiekę profilaktyczną nad matką i dzieckiem. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

Wykres 19. Opieka profilaktyczna nad matką i dzieckiem w 2014 roku

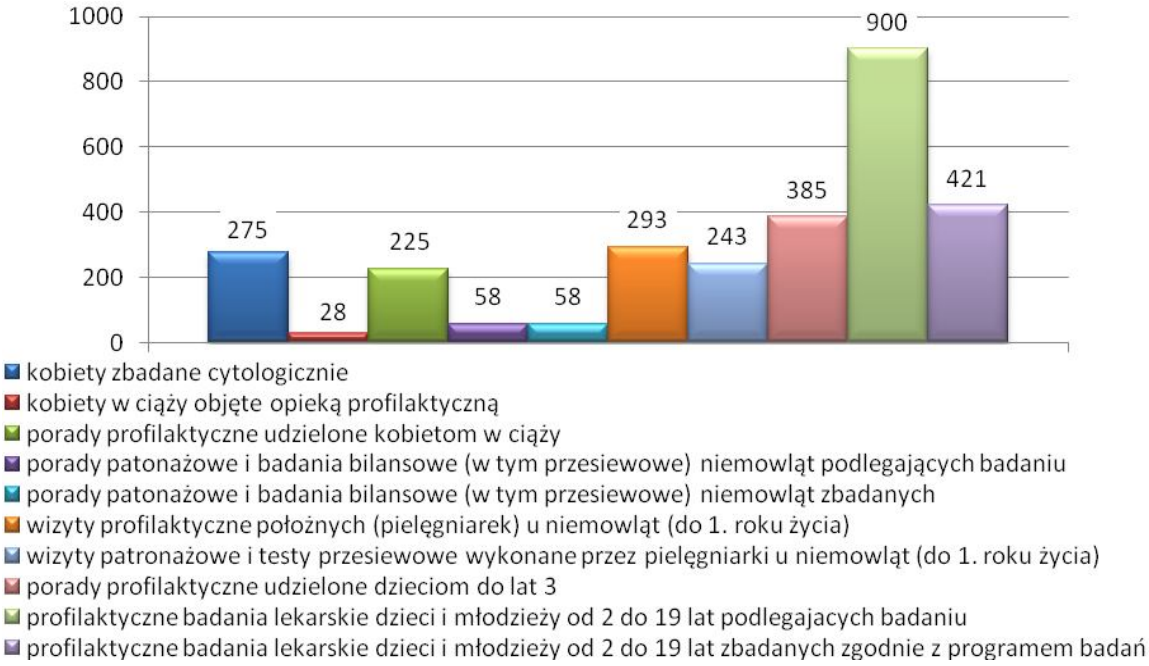

Źródło danych: Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Centrum Usług Medycznych „Alfa" S.C. w Szczekocinach.

W 2014 roku badaniom cytologicznym poddano 275 kobiet, a opieką profilaktyczną objęto 28 kobiet w ciąży, którym udzielono 225 porad. Poradom patronażowym i badaniom bilansowym (w tym przesiewowym) poddano 48 niemowląt od 1 do 4 tygodnia życia, 50 niemowląt od 2 do 6 miesiąca życia, 58 niemowląt w 9 miesiącu życia i 43 niemowlęta w 12 miesiącu życia. Wizytami profilaktycznymi pielęgniarek (położnych) oraz wizytami patronażowymi i testami przesiewowymi objęto z kolei odpowiednio 293 i 243 niemowląt do 1. roku życia. Z porad profilaktycznych korzystały również dzieci do lat 3 (udzielono 385 takich porad), natomiast profilaktycznym badaniom lekarskim poddano 900 dzieci i młodzieży w wieku od 2 do 19 lat, w tym 421 osób zgodnie z programem badań profilaktycznych.

Schorzeniami najczęściej stwierdzanymi u dorosłej populacji są choroby układu krążenia. Obok schorzeń narządów ruchu i neurologicznych należą one do najczęstszych przyczyn niepełnosprawności, która oznacza trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy. Relatywnie rzadziej o obniżonej sprawności w codziennym życiu decydują uszkodzenia narządu wzroku i słuchu, choroba psychiczna oraz upośledzenie umysłowe.

Mimo upływu ponad dziesięciu lat, jedynym, pełnym źródłem informacji, które na szczeblu gminnym pozwala ustalić liczbę osób niepełnosprawnych oraz dokonać ich charakterystyki są dane Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 roku. Wyniki ostatniego, przeprowadzonego w 2011 roku Spisu nie zostały bowiem szczegółowo opracowane na szczeblu gminnym.

W 2002 roku w gminie Irządze mieszkało 320 osób niepełnosprawnych. Wśród nich większość stanowili mężczyźni (171 osób, tj. 53,4%) oraz osoby niepełnosprawne prawnie (274 osoby, tj. 85,6%), czyli takie, które w czasie badania posiadały aktualne orzeczenie ustalające niezdolność do pracy, stopień niepełnosprawności, celowość przekwalifikowania lub inwalidztwo (osoby w wieku 16 lat i więcej) lub dysponowały uprawnieniem do pobierania zasiłku pielęgnacyjnego (dzieci poniżej 16 roku życia). Osoby niepełnosprawne tylko biologicznie, czyli takie, które nie posiadały orzeczenia, ale miały (odczuwały) całkowicie lub poważnie ograniczoną zdolność do wykonywania czynności podstawowych, stanowiły grupę 46 osób (14,4%).

Udział osób dotkniętych niepełnosprawnością w ogóle mieszkańców gminy wynosił 10,7%, a w ich strukturze wiekowej dominowały osoby w wieku produkcyjnym (775 osób, tj. 56,6%). Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 20. Osoby niepełnosprawne w ogóle mieszkańców gminy w 2002 roku

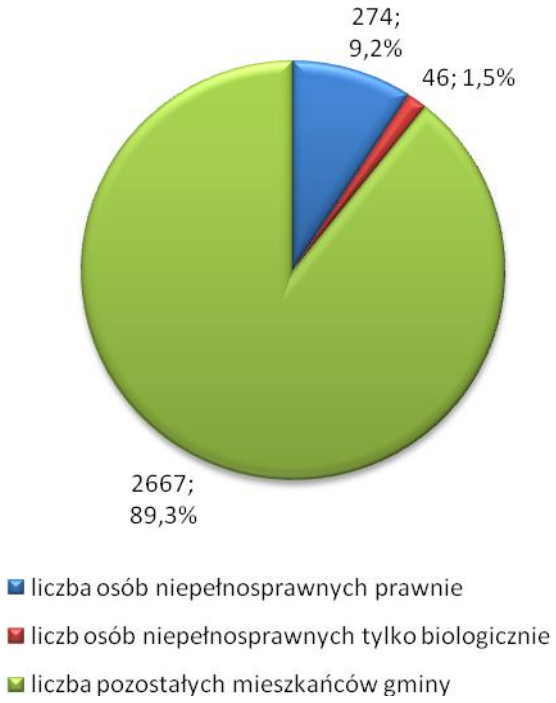

Wykres 21. Struktura wiekowa osób niepełnosprawnych w gminie w 2002 roku

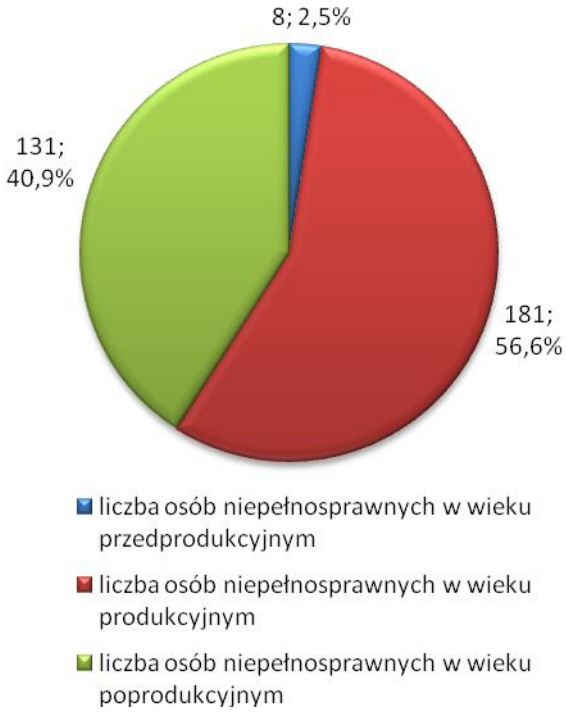

Źródło danych: Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2002.

Osoby niepełnosprawne będące w wieku produkcyjnym stanowiły 11,5% ogółu ludności gminy będącej w tej ekonomicznej grupie wieku w 2002 roku. Nieco większy był udział osób dotkniętych niepełnosprawnością w gronie osób starszych w gminie, wynosił on bowiem 18,5%.

Na poziom uczestnictwa osób niepełnosprawnych w życiu społecznym i zawodowym ma wpływ nie tylko rodzaj i stopień niepełnosprawności czy wiek, ale również posiadane wykształcenie, a co za tym idzie przygotowanie zawodowe. W 2002 roku wśród mieszkańców gminy w wieku 13 lat i więcej dotkniętych niepełnosprawnością największą grupę stanowiły osoby z wykształceniem podstawowym ukończonym (207 osób, tj. 64,7%). Niski poziom wykształcenia w znaczący sposób utrudniał osobom niepełnosprawnym znalezienie i utrzymanie zatrudnienia. Potwierdzają to dane dotyczące poziomu ich aktywności

zawodowej, z których wynika, że zdecydowana większość osób dotkniętych niepełnosprawnością była bierna zawodowo (252 osoby, tj. 78,8%).

Dane szczegółowe na temat poziomu wykształcenia osób niepełnosprawnych z gminy oraz ich aktywności ekonomicznej przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 22. Osoby niepełnosprawne w wieku 13 lat i więcej w gminie według poziomu wykształcenia w 2002 roku

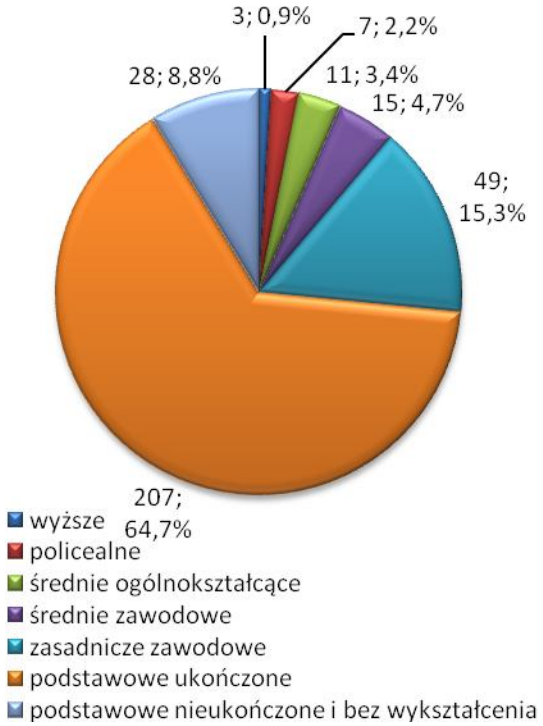

Wykres 23. Osoby niepełnosprawne w gminie według aktywności ekonomicznej w 2002 roku

Źródło danych: Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2002.

8. UZALEŻNIENIA I PRZEMOC W RODZINIE

Alkoholizm, narkomania i przemoc w rodzinie są problemami społecznymi, które powodują szkody we wszystkich sferach życia człowieka. Wpływają negatywnie na poczucie bezpieczeństwa społecznego, ogólny stan zdrowia, relacje rodzinne i międzyludzkie, a także zdolność do konkurencji na rynku pracy. odrzucający

Wśród przyczyn popadania w alkoholizm zasadniczą rolę odgrywają uwarunkowania społeczne, nieprawidłowe wzorce rodzinne, brak celów życiowych i utrata zatrudnienia. Szerzeniu się narkomanii sprzyjają natomiast coraz większa powszechność i dostępność środków odurzających, panująca moda na ich zażywanie, chęć poszukiwania nowych wrażeń

i doznań oraz traktowanie narkotyków jako środków umożliwiających ucieczkę od trudności życia codziennego, rozładowanie stresu i konfliktów. Przemoc w rodzinie jest z kolei problemem mającym często swoje źródło w uzależnieniach i ubóstwie. Jej ofiarami są niejednokrotnie osoby słabe fizycznie, psychicznie, o niskim poczuciu własnej wartości, zależne od sprawcy. Na ogół są to kobiety i dzieci, rzadziej osoby niepełnosprawne, starsze i chore.

Trudno jest ustalić liczbę osób zmagających się z problemami alkoholowymi, które niejednokrotnie są przyczyną wystąpienia przemocy w rodzinie. Dane szacunkowe w tym zakresie przygotowała Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Zawiera je poniższa tabela.

Tabela 5. Populacje osób, u których występują różne kategorie problemów alkoholowych

		w Polsce	**w 100-tys. mieście**	**w 25-tys. mieście**	**w 10-tys. gminie**
liczba osób uzależnionych od alkoholu	ok. 2% populacji	ok. 800 tys.	ok. 2.000 osób	ok. 500 osób	ok. 200 osób
dorośli żyjący w otoczeniu alkoholika (współmałżonkowie, rodzice)	ok. 4% populacji	ok. 1,5 mln	ok. 4.000 osób	ok. 1.000 osób	ok. 400 osób
dzieci wychowujące się w rodzinach alkoholików	ok. 4% populacji	ok. 1,5 mln	ok. 4.000 osób	ok. 1.000 osób	ok. 400 osób
osoby pijące szkodliwie	5-7% populacji	2-2,5 mln	5.000-7.000 osób	1.250-1.750 osób	ok. 500-700 osób
ofiary przemocy domowej w rodzinach z problemem alkoholowym	2/3 osób dorosłych oraz 2/3 dzieci z tych rodzin	razem ok. 2 mln osób: dorosłych i dzieci	ok. 5.300 osób: dorosłych i dzieci	ok. 1.330 osób: dorosłych i dzieci	ok. 530 osób: dorosłych i dzieci

Źródło danych szacunkowych: Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Dane zamieszczone w powyższym zestawieniu pozwalają określić szacunkową liczbę mieszkańców gminy Irządze dotkniętych problemami uzależnień i przemocy w rodzinie. Z wyliczeń wynika, że na jej terenie żyje ok. 46 osób uzależnionych od alkoholu (2% dorosłej populacji), ok. 92 osoby współuzależnione (4% dorosłej populacji), 115-161 osób pijących szkodliwie alkohol (5-7% dorosłej populacji), ok. 18 dzieci wychowujących się w rodzinach

z problemem alkoholowym (4% populacji nieletniej) oraz ok. 73 ofiar (61 dorosłych i 12 dzieci) przemocy domowej w rodzinach dotkniętych problemem alkoholowym. Analizując powyższe dane należy mieć świadomość, iż nie odzwierciedlają one w pełni rzeczywistej skali problemów uzależnień i przemocy w rodzinie w gminie.

Prowadzenie działań w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień i przemocy w rodzinie oraz integracji społecznej osób nimi dotkniętych należy do zadań własnych gminy. Działania te podejmowane są w oparciu o gminne programy profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania narkomanii i przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz przy wykorzystaniu zaplanowanych w ich ramach środków finansowych.

Poniższy wykres przedstawia wysokość środków finansowych wydatkowanych na profilaktykę i rozwiązywanie problemów alkoholowych oraz przeciwdziałanie narkomanii i przemocy w rodzinie w gminie Irządze w latach 2012-2014.

Wykres 24. Środki finansowe wydatkowane na profilaktykę i rozwiązywanie problemów uzależnień i przemocy w rodzinie w gminie w latach 2012-2014

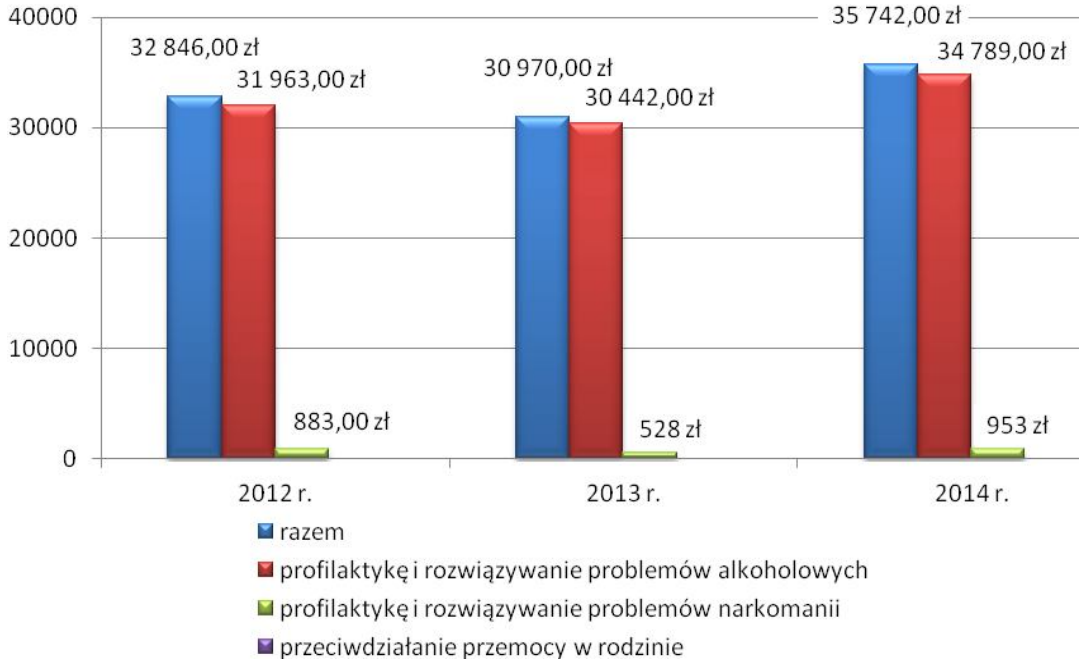

Źródło danych: Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Irządzach.

W latach 2012-2014 wysokość środków finansowych wydatkowanych w gminie na profilaktykę i rozwiązywanie problemów alkoholowych oraz przeciwdziałanie narkomanii ulegała nieznacznym wahaniom (32.846 zł w 2012 r., 30.970 zł w 2013 r., 35.742 zł w 2014

r.). Wpływ na to miała wysokość kwot wykorzystanych zarówno na profilaktykę i rozwiązywania problemów alkoholowych, jak i przeciwdziałanie narkomanii. Warto podkreślić, że w analizowanym okresie nie uwzględniano w budżecie osobnych środków na przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

Inicjowanie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów uzależnień oraz integracją społeczną osób uzależnionych w gminie Irządze należy do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Wybrane dane dotyczące działań podejmowanych przez GKRPA, a także lokalnego rynku napojów alkoholowych przedstawia poniższy wykres.

Wykres 25. Wybrane dane dotyczące rynku napojów alkoholowych w gminie oraz działalności GKRPA w latach 2012-2014

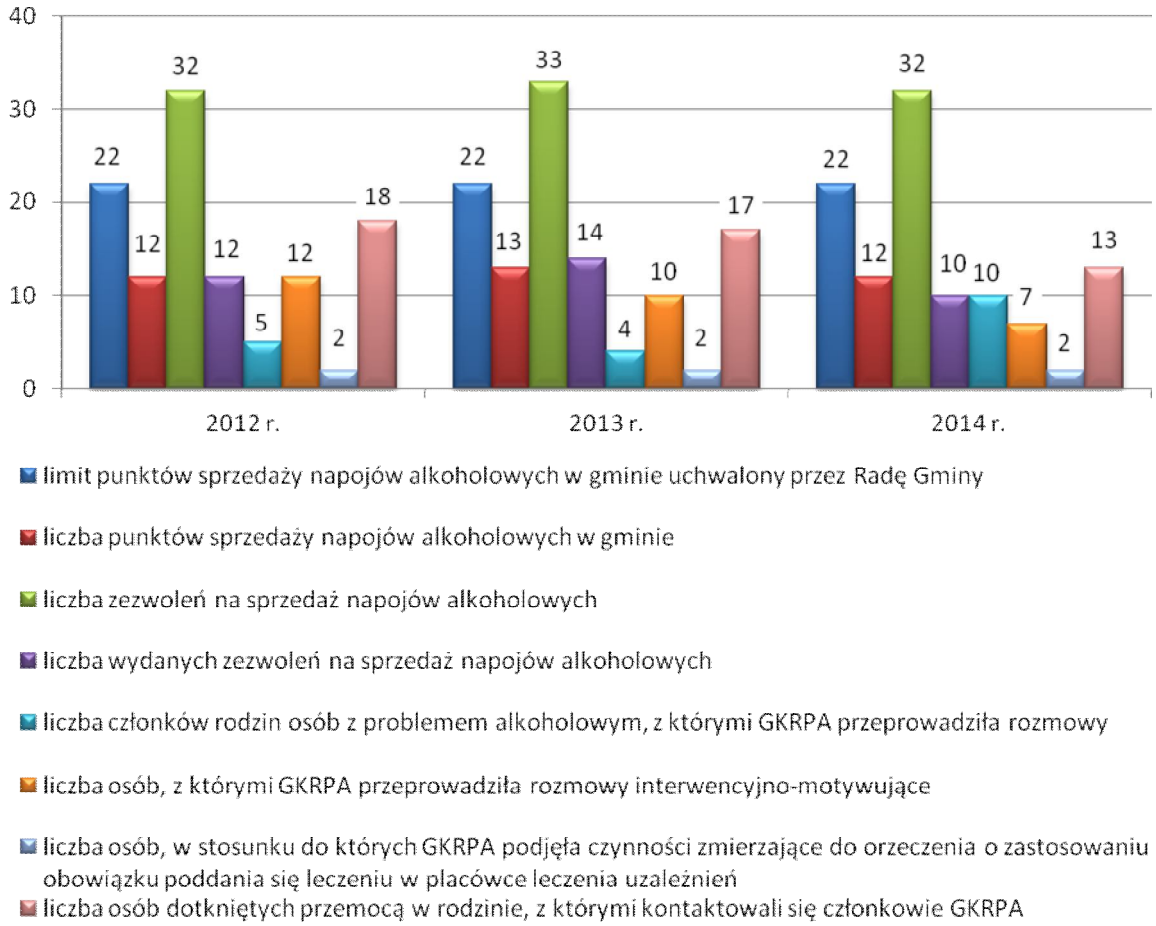

Źródło danych: Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Irządzach.

W latach 2012-2014 uchwalony przez Radę Gminy limit punktów sprzedaży napojów alkoholowych w gminie był na tym samym poziomie (po 22 w każdym roku). Na podobnym poziomie była także liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych w gminie (12 w 2012 i 2014 r., 13 w 2013 r.), a także liczba obowiązujących zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych (32 w 2012 i 2014 r., 33 w 2013 r.). Niewielkim wahaniom ulegała natomiast liczba wydanych zezwoleń (12 w 2012 r., 14 w 2013 r., 10 w 2014 r.). Warto dodać, iż w omawianych latach nie wydano żadnej decyzji w sprawie cofnięcia zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych.

W 2014 roku liczba członków rodzin osób z problemem alkoholowym, z którymi GKRPA przeprowadzała rozmowy była wyższa w porównaniu z latami 2012-2013 (5 w 2012 r., 4 w 2013 r., 10 w 2014 r.), z kolei liczba osób, z którymi Komisja przeprowadziła rozmowy interwencyjno-motywujące, spadała z roku na rok (z 12 w 2012 r. do 7 w 2014 r.).

W analizowanym okresie GKRPA zabiegała także o zobowiązanie osób uzależnionych do podjęcia leczenia odwykowego. W tym celu podejmowała kroki zmierzające do orzeczenia o zastosowaniu obowiązku poddania się leczeniu w placówce leczenia uzależnień (w stosunku do 2 osób w każdym roku), nie występowała natomiast do sądu z wnioskiem o zobowiązanie do podjęcia leczenia odwykowego. W latach 2012-2014 z roku na rok spadała liczba osób dotkniętych problemem przemocy w rodzinie, z którymi kontaktowali się członkowie GKRPA (z 18 w 2012 r. do 13 w 2014 r.).

Obok Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, istotną rolę w profilaktyce i rozwiązywaniu problemów uzależnień oraz przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie na terenie gminy ogrywają: Punkt Konsultacyjny, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Gminny Ośrodek Zdrowia oraz Gminny Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Irządzach, Komisariat Policji w Szczekocinach oraz działające w gminie placówki oświatowe.

Dane szczegółowe na temat liczby osób objętych wsparciem przez Punkt Konsultacyjny w Irządzach przedstawia poniższa tabela.

Wykres 26. Osoby objęte wsparciem przez Punkt Konsultacyjny w Irządzach w latach 2012-2014

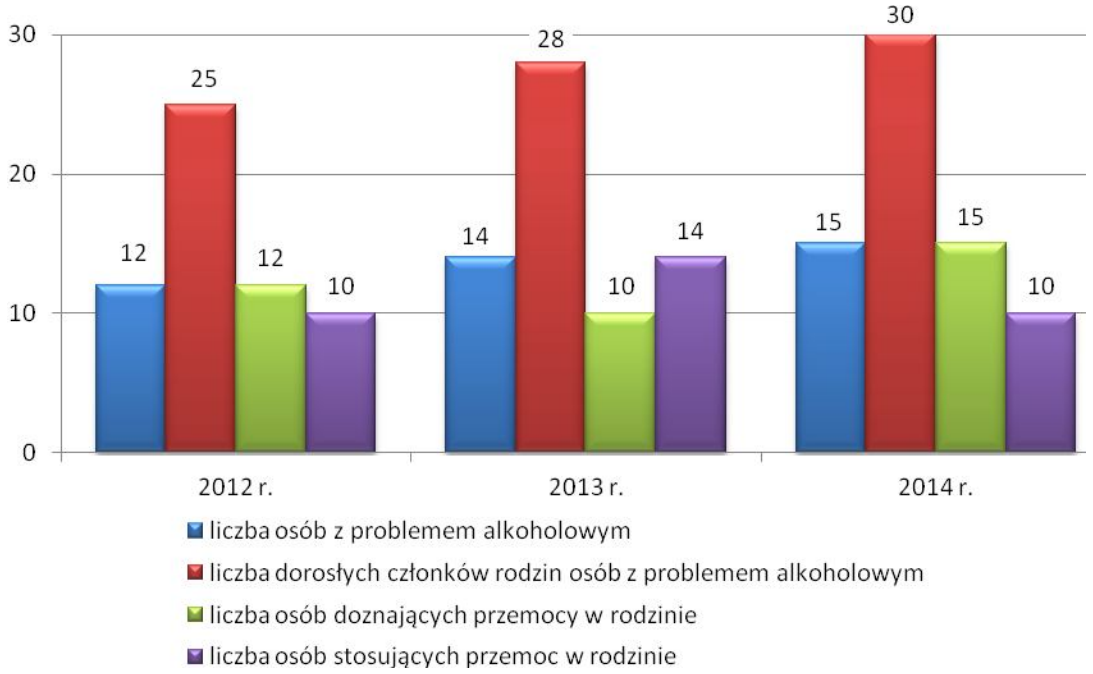

Źródło danych: Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Irządzach.

Z informacji pozyskanych z Urzędu Gminy w Irządzach wynika, że osoby nadużywające alkoholu w gminie to w większości osoby samotne, bez pracy (są także osoby, które posiadają rodziny). Największym problemem jest to, że osoby zmagające się z alkoholizmem nie chcą się do tego przyznać i podjąć leczenie. Ponadto członkowie rodzin, w których przebywają osoby nadużywające alkohol, nie chcą ujawnić, że mąż czy syn mają ten problem i zgłosić ten fakt do GKRPA w celu podjęcia działań profilaktycznych czy skierowania na leczenie.

Zauważa się, że coraz częściej alkohol pije młodzież za przyzwoleniem dorosłych, w tym rodziców. Prowadzone z młodzieżą zajęcia profilaktyczne dotyczące używania środków odurzających oraz stosowania przemocy w rodzinie mają postać odbywających się i przeprowadzanych w gminnych placówkach oświatowych wykładów oraz sondażów pozwalających na zdiagnozowanie obszarów zachowań ryzykownych (palenie papierosów, picie alkoholu, używanie narkotyków).

9. PROBLEM BEZDOMNOŚCI

W ujęciu socjologicznym bezdomność jest problemem społecznym charakteryzującym się brakiem stałego miejsca zamieszkania. Ze względu na trudną do określenia skalę, złożone przyczyny oraz szczególnie dotkliwe społeczno-ekonomiczne skutki jest zjawiskiem o zasięgu i znaczeniu globalnym, mającym jednocześnie specyficzne regionalne i lokalne uwarunkowania, które wpływają na dobór odpowiednich środków przeciwdziałania.

Zapobieganie bezdomności wymaga aktywnego, zintegrowanego i kompleksowego działania. Wykorzystanie istniejących zasobów środowiska i tworzenie warunków do wdrażania nowych form wsparcia na rzecz osób bezdomnych i ich integracji z otoczeniem powinno stanowić podstawowy cel prowadzonej na szczeblu lokalnym polityki społecznej.

W gminie Irządze bezdomność nie urasta do rangi problemu, ma charakter jednostkowy. W razie potrzeby pomoc osobom zagrożonym i dotkniętym bezdomnością w gminie świadczy Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Irządzach. W 2012 roku objął on wsparciem z powodu bezdomności 1 osobę, a w latach 2013-2014 nie udzielał on wsparcia z tego powodu. Należy dodać, że w gminie nie funkcjonują żadne placówki zapewniające osobom bezdomnym schronienie.

10. PRZESTĘPCZOŚĆ

Przestępczość jest dynamicznym, podlegającym rozwojowi zjawiskiem społecznym, które stanowi zagrożenie dla obowiązującego porządku prawnego. W zależności od swej intensywności i częstotliwości wpływa na formowanie się postaw i zachowań ludności oraz odciska piętno na jej funkcjonowaniu.

Zapobieganie przestępczości wymaga zastosowania rozwiązań kompleksowych, zakładających wspólne zaangażowanie instytucji i organizacji państwowych, samorządowych i społecznych, przedstawicieli społeczności lokalnych oraz środków masowego przekazu. Ważną rolę w zakresie inicjowania i organizowania tej działalności odgrywa policja.

Według danych Komisariatu Policji w Szczekocinach, w 2014 roku na terenie gminy Irządze odnotowano 25 zdarzeń kryminalnych, w tym 6 kradzieży z włamaniem oraz po 4 kradzieże mienia i przestępstwa polegające na prowadzeniu pojazdu w stanie nietrzeźwości.

Dane szczegółowe na temat przestępczości w gminie w 2014 roku przedstawia poniższy wykres.

Wykres 27. Przestępstwa popełnione w gminie w 2014 roku

Źródło danych: Komisariat Policji w Szczekocinach.

11. POMOC SPOŁECZNA

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężania trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Instytucja ta wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka (art. 2 pkt 1 i art. 3 pkt 1 ustawy o pomocy społecznej).

Zadania pomocy społecznej w gminie Irządze wykonuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Irządzach. Podejmuje on działania m.in. na podstawie następujących przepisów

prawa: ustawa o pomocy społecznej, ustawa o świadczeniach rodzinnych, ustawa o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, ustawa o ochronie zdrowia psychicznego, ustawa o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym, ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych, ustawa o dodatkach mieszkaniowych oraz ustawa o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów.

W 2014 roku kadrę GOPS-u stanowiło 5 osób, w tym dyrektor i 2 pracowników socjalnych. Tym samym Ośrodek nie spełniał wynikającego z art. 110 ust. 12 ustawy o pomocy społecznej obowiązku zatrudnienia nie mniej niż 3 pracowników socjalnych.

Dane szczegółowe na temat stanu zatrudnienia w GOPS-ie oraz kwalifikacji pracujących w nim osób przedstawia poniższa tabela.

Tabela 6. Kadra GOPS-u i jej kwalifikacje w 2014 roku

	liczba osób
kadra kierownicza	**1**
wykształcenie wyższe	0
specjalizacja z zakresu organizacji pomocy społecznej	1
pracownicy socjalni	**2**
wykształcenie wyższe	0
wykształcenie średnie	2
specjalizacja 1-ego stopnia w zawodzie pracownika socjalnego	1
specjalizacja 2-ego stopnia w zawodzie pracownika socjalnego	0
specjalizacja z zakresu organizacji pomocy społecznej	0
pozostali pracownicy	**2**
wykształcenie wyższe	0
wykształcenie średnie	2
wykształcenie inne	0
wolontariusze	**0**
pracownicy zatrudnieni w ramach zatrudnienia subsydiowanego	**0**
staże	**0**

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Irządzach.

Ze wsparcia udzielanego przez GOPS mogą korzystać osoby i rodziny, które spełniają określone warunki przedstawione w poszczególnych aktach prawnych. W odniesieniu do świadczeń z pomocy społecznej jednym z nich jest kryterium dochodowe, które jest ustalone

na poziomie 634 zł miesięcznie w przypadku osoby samotnie gospodarującej i 514 zł na osobę w rodzinie. Kryterium dochodowe stosowane jest również przy przyznawaniu zasiłków rodzinnych i świadczeń alimentacyjnych. Zasiłek rodzinny przysługuje, jeśli dochód rodziny na osobę albo dochód osoby uczącej się nie przekracza 674 zł, a gdy członkiem rodziny jest dziecko legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o umiarkowanym albo o znacznym stopniu niepełnosprawności, jeśli dochód ten nie przekracza 764 zł. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują z kolei, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty 725 zł.

W latach 2012-2014 wydatki na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej w gminie ulegały nieznacznym wahaniom (1.707.552 zł w 2012 r., 1.662.316 zł w 2013 r., 1.739.116 zł w 2014 r.). W analizowanym okresie z roku na rok zwiększały się środki finansowe przeznaczone na pokrycie kosztów pobytu mieszkańców gminy w domach pomocy społecznej, na składki na ubezpieczenia zdrowotne, a także na zasiłki i pomoc w naturze oraz na składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, systematycznie spadały natomiast kwoty wydatkowane na prowadzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w Irządzach oraz na dodatki mieszkaniowe. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 7. Wydatki na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej w gminie w latach 2012-2014

rozdziały	**wysokość wydatków (w zł)**		
	w 2012 r.	**w 2013 r.**	**w 2014 r.**
domy pomocy społecznej	21.421	22.883	37.532
ośrodki wsparcia	467.105	446.610	434.709
świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego	791.734	728.890	804.849
składki na ubezpieczenia zdrowotne	6.971	8.877	10.422
zasiłki i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe	50.574	56.177	60.217
dodatki mieszkaniowe	3511	2661	917
zasiłki stałe	70.183	92.604	90.845
Ośrodek Pomocy Społecznej	290.053	298.024	294.035
usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze			
pozostała działalność, w tym program „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”	6.000	5.590	5.590
ogółem	**1.707.552**	**1.662.316**	**1.739.116**

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Irządzach.

W latach 2012-2014 liczba osób, którym udzielono pomocy i wsparcia w gminie, zwiększała się z roku na rok (z 98 w 2012 r. do 171 w 2014 r.), podobnie jak liczba osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie (z 284 w 2012 r. do 313 w 2014 r.).

W analizowanym okresie udział osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie, w ogóle mieszkańców gminy zwiększał się z roku na rok. W 2012 roku wyniósł on 10,1%, rok później 10,7%, a w 2014 roku 11,4%.

Poniższe wykresy przedstawiają dane szczegółowe na temat korzystających z pomocy społecznej w gminie.

Wykres 28. Osoby w gminie, którym w latach 2012-2014 udzielono pomocy i wsparcia

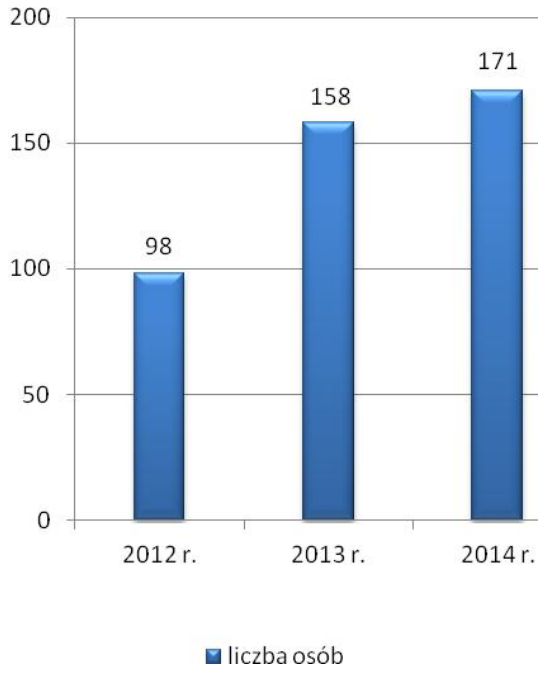

Wykres 29. Osoby i rodziny w gminie, którym w latach 2012-2014 przyznano świadczenie

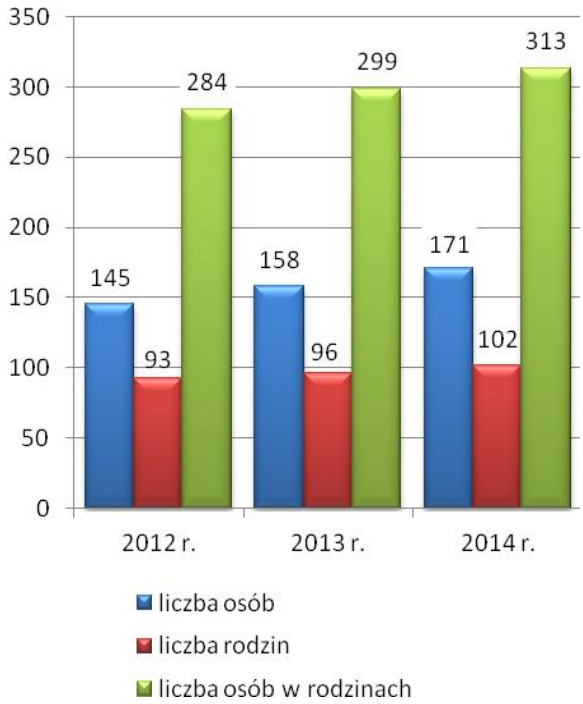

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Irządzach.

Wykres 30. Osoby i rodziny w gminie, którym w latach 2012-2014 przyznano świadczenie pieniężne

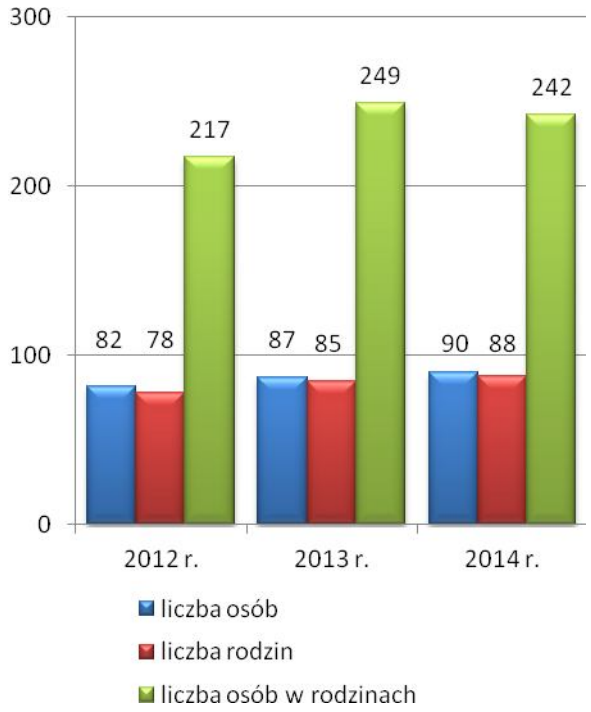

Wykres 31. Osoby i rodziny w gminie, którym w latach 2012-2014 przyznano świadczenie niepieniężne

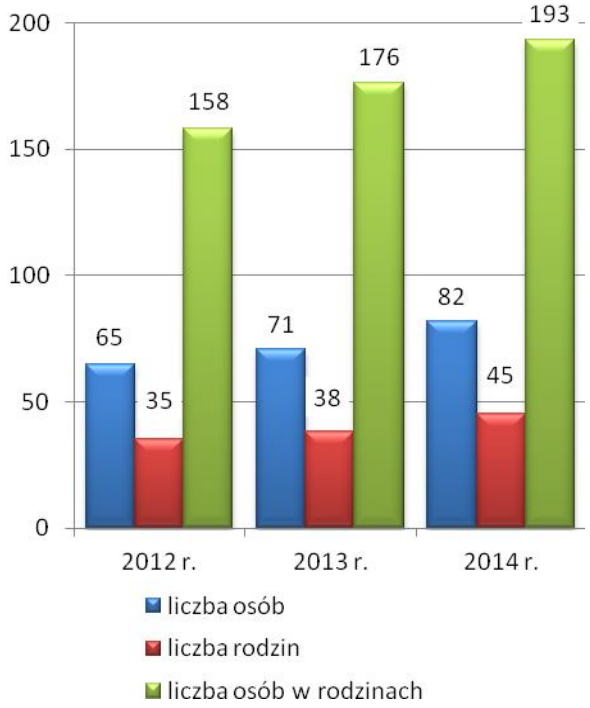

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Irządzach.

W latach 2012-2014 wahaniom ulegała liczba osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie pieniężne (217 w 2012 r., 249 w 2013 r., 242 w 2014 r.), natomiast liczba osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie niepieniężne, zwiększała się z roku na rok (ze 158 w 2012 r. do 193 w 2014 r.).

Wśród mieszkańców gminy korzystających ze wsparcia GOPS-u w latach 2012-2014 najliczniejszą grupę stanowiły rodziny zmagające się z bezrobociem. Liczne grono stanowiły również osoby dotknięte długotrwałą lub ciężką chorobą, niepełnosprawnością i ubóstwem. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

Wykres 32. Powody przyznawania pomocy społecznej w gminie w latach 2012-2014 (liczba osób w rodzinach)

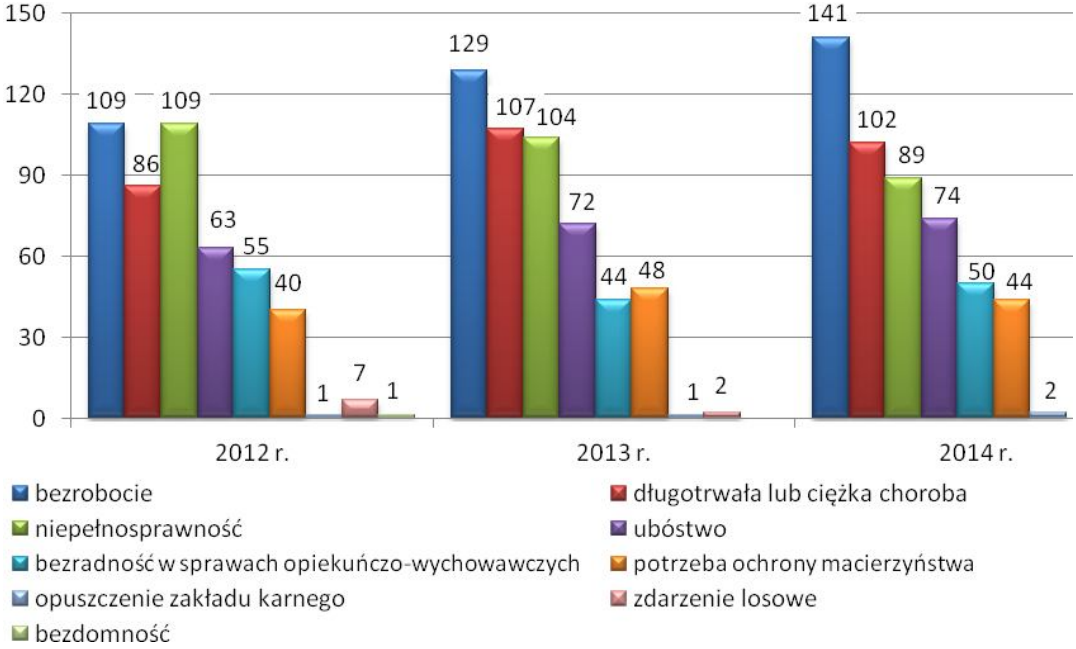

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Irządzach.

W latach 2012-2014 liczba osób w rodzinach objętych wsparciem GOPS-u z powodu bezrobocia i ubóstwa zwiększała się z roku na rok (z odpowiednio 109 i 63 w 2012 r. do 141 i 74 w 2014 r.). Odmienna tendencja miała miejsce w przypadku beneficjentów korzystających z pomocy społecznej w związku z niepełnosprawnością (ze 109 w 2012 r. do 89 w 2014 r.).

W analizowanym okresie wahaniom ulegała liczba osób w rodzinach objętych wsparciem GOPS-u z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i w prowadzeniu gospodarstwa domowego oraz potrzeby ochrony macierzyństwa.

Udzielane przez GOPS świadczenia pomocy społecznej miały charakter pieniężny, niepieniężny i usługowy. Dane szczegółowe w tym zakresie za lata 2012-2014 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 8. Formy świadczeń pomocy społecznej udzielonych w gminie przez GOPS w latach 2012-2014

formy świadczeń			liczba osób			liczba świadczeń		
			2012 r.	2013 r.	2014 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.
pieniężne		zasiłek stały	18	19	20	189	205	193
		zasiłek okresowy	11	10	12	32	35	41
		zasiłek celowy	75	77	80	X	X	X
	w tym:	zasiłek celowy przyznany w ramach programu „Pomoc Państwa w zakresie dożywiania”	27	18	18	87	53	47
niepieniężne		posiłek	64	71	81	9.183	9.571	11.228
	w tym:	posiłek przyznany w ramach programu „Pomoc Państwa w zakresie dożywiania”	64	71	81	9.183	9.571	11.228
		schronienie	0	0	0	0	0	0
		ubranie	0	0	0	0	0	0
		sprawienie pogrzebu	1	0	1	1	0	1
		odpłatność gminy za pobyt w domu pomocy społecznej	1	1	2	12	12	19
usługi		usługi opiekuńcze	0	0	0	0	0	0
		specjalistyczne usługi opiekuńcze	0	0	0	0	0	0
		specjalistyczne usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi	0	0	0	0	0	0
		poradnictwo specjalistyczne	0*	0*	0*	X	X	X
		praca socjalna	25*	20*	25*	X	X	X
		interwencja kryzysowa	0*	0*	0*	X	X	X
		kontrakt socjalny	0	0	0	X	X	X
indywidualne programy pomocy		indywidualny program wychodzenia z bezdomności	0	0	0	X	X	X
		indywidualny program zatrudnienia socjalnego (CIS)	0	0	0	X	X	X
wspieranie rodziny i piecza zastępcza		wspieranie rodziny przez asystenta rodziny (liczba asystentów rodziny)	0* (0)	0* (0)	0* (0)	X	X	X
		odpłatność za pobyt dziecka w pieczy zastępczej	0	0	0	X	X	X

*liczba rodzin

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Irządzach.

Spośród świadczeń pieniężnych najczęściej udzielaną formą pomocy w latach 2012-2014 był zasiłek celowy. Jest on przyznawany na zaspokojenie niezbędnej potrzeby bytowej, a w szczególności na pokrycie części lub całości kosztów zakupu żywności, leków i leczenia, opału, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobnych remontów i napraw w mieszkaniu, a także kosztów pogrzebu. Liczba osób nim objętych nieznacznie rosła z roku na rok (z 75 w 2012 r. do 80 w 2014 r.).

Dominujący rodzaj pomocy niepieniężnej stanowił natomiast posiłek, który był wsparciem udzielanym głównie dzieciom w ramach wieloletniego programu rządowego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania" (obowiązywał on do końca 2013 roku; na lata 2014-2020 Rada Ministrów przyjęła wieloletni program wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania"). Celem tego Programu jest ograniczenie zjawiska niedożywienia dzieci i młodzieży z rodzin o niskich dochodach lub znajdujących się w trudnej sytuacji, ze szczególnym uwzględnieniem uczniów z terenów objętych wysokim poziomem bezrobocia i ze środowisk wiejskich oraz osób dorosłych, w szczególności samotnych, w podeszłym wieku, chorych lub niepełnosprawnych. W latach 2012-2014 liczba osób objętych posiłkiem zwiększała się z roku na rok (z 64 w 2012 r. do 81 w 2014 r.).

Wśród usług najistotniejszą rolę odgrywała praca socjalna mająca na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi. W latach 2012-2014 liczba rodzin, które objęto pracą socjalną, ulegała wahaniom (25 w 2012 r., 20 w 2013 r., 25 w 2014 r.).

W latach 2012-2014 w gminie świadczona była także pomoc dla uczniów w postaci stypendiów socjalnych i zasiłków szkolnych. Najczęściej wsparcie te kierowane jest do dzieci pochodzących z rodzin ubogich lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, np. dotkniętych bezrobociem, i służy zmniejszeniu różnic w dostępie do edukacji. Liczba osób nim objętych ulegała wahaniom (59 w 2012 r., 56 w 2013 r., 68 w 2014 r.), a kwota udzielonych świadczeń wyniosła: 34.234 zł w 2012 roku, 38.511 zł w 2013 roku oraz 42.148 zł w 2014 roku.

Warto dodać, że od 2014 roku w gminie realizowany jest rządowy program pomocy dla rodzin wielodzietnych. Jego koordynacją zajmuje się GOPS, który wydaje uprawnionym rodzinom Karty Dużej Rodziny. W 2014 roku na ten cel wydano 506.23 zł, z czego kwotę

98,23 zł przeznaczono na wynagrodzenie pracownika zajmującego się realizacją tego zadania.

W ramach realizowanych zadań Ośrodek przyznawał również świadczenia rodzinne. W latach 2012-2014 ogólna liczba udzielonych świadczeń spadała z roku na rok (z 5.625 w 2012 r. do 4.262 w 2014 r.), a liczba rodzin, które z nich korzystały, ulegała wahaniom (190 w 2012 r., 169 w 2013 r., 177 w 2014 r.). Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 9. Świadczenia rodzinne przyznane w gminie w latach 2012-2014

	2012 r.	**2013 r.**	**2014 r.**
zasiłki rodzinne i dodatki do zasiłków rodzinnych			
liczba świadczeń	4.197	3.494	3.095
zasiłek pielęgnacyjny			
liczba świadczeń	1.116	1.082	1.062
świadczenia pielęgnacyjne			
liczba świadczeń	289	225	94
dodatek do świadczenia pielęgnacyjnego			
liczba świadczeń	X	34	0
specjalny zasiłek opiekuńczy			
liczba świadczeń	X	0	0
jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka			
liczba świadczeń	23	23	11
ogółem			
liczba rodzin	190	169	177
liczba świadczeń	5.625	4.858	4.262
zasiłek dla opiekunów			
liczba świadczeń	X	X	349

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Irządzach.

Od 2014 roku Ośrodek przyznawał zasiłek dla opiekunów osób niepełnosprawnych. Przysługuje on osobom, które utraciły prawo do świadczenia pielęgnacyjnego z dniem 1 lipca 2013 roku w związku z wygaśnięciem z mocy prawa (na podstawie art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 7 grudnia 2012 roku o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2012 r., poz. 1548) decyzji przyznającej prawo do świadczenia pielęgnacyjnego. W analizowanym roku GOPS przyznał 349 takich zasiłków na kwotę 180.094 zł.

Za osoby pobierające świadczenia pielęgnacyjne i specjalny zasiłek opiekuńczy (od 2013 roku) GOPS opłacał składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe oraz zdrowotne. Liczba tych składek i ich wartość zwiększały się z roku na rok (80 na kwotę 7.535 zł w 2012 r., 82 na kwotę 8.480 zł w 2013 r., 102 na kwotę 13.849 zł w 2014 r.).

Kolejną formę pomocy udzielaną przez Ośrodek stanowiły świadczenia z funduszu alimentacyjnego, które służą wsparciu osób znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej w przypadku bezskuteczności egzekucji zasądzonych świadczeń alimentacyjnych. W latach 2012-2014 liczba osób, którym przyznano tę pomoc, zwiększała się z roku na rok (z 12 w 2012 r. do 25 w 2014 r.), a liczba rodzin pozostawała na zbliżonym poziomie (12 w 2012 r., po 11 w latach 2013-2014). Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 10. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przyznane w gminie w latach 2012-2014

	2012 r.	**2013 r.**	**2014 r.**
liczba osób uprawnionych, którym przyznano świadczenie	12	22	25
liczba rodzin uprawnionych, którym przyznano świadczenie	12	11	11
łączna kwota wypłaconych świadczeń (w zł)	103.780	114.391	110.510

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Irządzach.

Pomoc społeczna polega również na prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej. Obejmuje ona zarówno jednostki środowiskowe, jak i instytucjonalne. W gminie Irządze, obok Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, funkcjonuje Środowiskowy Dom Samopomocy w Irządzach (Irządze 127a, 42-446 Irządze). Ośrodek ten jest placówką typu ABC, przeznaczoną dla osób przewlekle psychicznie chorych, osób upośledzonych umysłowo w stopniu umiarkowanym, znacznym i głębokim oraz osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych. Usługi, które oferuje, obejmują w szczególności: treningi, poradnictwo, pomoc, opiekę i terapię oraz inne formy aktywności służące polepszeniu funkcjonowania społecznego.

Mieszkańcy gminy mogą również korzystać lub korzystają z pomocy oferowanej przez instytucje wsparcia funkcjonujące poza jej terenem. Wśród nich są Domy Pomocy Społecznej w Blachowni i Lublińcu, w których w 2014 roku umieszczonych było na stałe 2 mieszkańców gminy. Dane szczegółowe na temat ww. instytucji zawiera poniższa tabela.

Tabela 11. Instytucje wsparcia spoza gminy, z oferty których korzystają jej mieszkańcy

nazwa i adres instytucji	zakres oferowanych usług oraz kategoria klienta
Dom Pomocy Społecznej w Blachowni, ul. Sienkiewicza 6, 42-290 Blachownia.	Dom dysponuje 158 miejscami i przeznaczony jest dla osób przewlekle psychicznie chorych. Jego mieszkańcy zajmują jedno- i dwuosobowe, przestronne pokoje, każdy z nich posiada łazienkę. Placówka zapewnia liczne zajęcia kulturalno-oświatowe: wycieczki, zabawy, dyskoteki dla młodych mieszkańców, występy artystów. Mieszkańcy wyjeżdżają na turnusy rehabilitacyjne w góry i nad morze. W ramach współpracy ze środowiskiem organizowane są spotkania integracyjne domowników z rodzinami. Odbywają się także spotkania z zaprzyjaźnionymi DPS-ami, okolicznymi szkołami, Kołem Gospodyń Wiejskich, Klubem Rencisty, miejscową parafią.
Dom Pomocy Społecznej w Lublińcu, ul. Kochcicka 14, 42-700 Lubliniec.	Dom przeznaczony jest dla osób przewlekle psychicznie chorych. W Domu w Lublińcu mieszka na stałe 245 mężczyzn, a w filii w Koszęcinie 33 kobiety. Celem działania placówki jest zapewnienie mieszkańcom bezpiecznego i godnego życia, intymności oraz niezależności dostosowanej do poziomu sprawności. Dom świadczy usługi bytowe, opiekuńcze i wspomagające na podstawie obowiązującego standardu w zakresie i formach wynikających z indywidualnych potrzeb osób w nim przebywających.

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Irządzach.

12. ORGANIZACJE POZARZĄDOWE

Organizacje pozarządowe są przejawem społeczeństwa obywatelskiego, jedną z form jego aktywności. Pełnią istotną rolę nie tylko w konsolidacji społeczności lokalnej, organizacyjnym wzmacnianiu władz lokalnych, lecz również zwiększają szanse rozwoju małych i średnich miejscowości. Dobrze zorganizowane środowisko może sprzyjać aktywizowaniu nie tylko pojedynczych osób i marginalizowanych grup społecznych, ale ich lokalnego otoczenia, sprzyja budowaniu samowystarczalności społeczności lokalnych poprzez uruchomienie i wykorzystanie jej zasobów.

Współpraca samorządu lokalnego z podmiotami należącymi do sektora pozarządowego nie tylko pozwala skuteczniej i efektywniej działać na rzecz rozwoju oraz poprawy warunków i jakości życia mieszkańców, lecz również umożliwia istotne odciążenie sektora publicznego w realizacji zadań.

W 2014 roku w gminie Irządze funkcjonowało kilkanaście organizacji pozarządowych. Samorząd gminy posiadał „Program współpracy Gminy Irządze z organizacjami pozarządowymi", w oparciu o który miał możliwość podejmowania z nimi współpracy w następujących finansowych i pozafinansowych formach:

- powierzanie i wspieranie wykonania zadań publicznych, wraz z udzieleniem dotacji na finansowanie i dofinansowanie ich realizacji,
- wzajemne informowanie się o kierunkach planowanej działalności i współdziałanie w celu ujednolicenia i harmonizowania tych kierunków,
- konsultowanie z organizacjami pozarządowymi projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących statutowej działalności tych organizacji, w trybie określonym we właściwej uchwale Rady Gminy Irządze,
- tworzenie, w razie potrzeby, wspólnych zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym, złożonych z przedstawicieli organizacji pozarządowych i gminy,
- inicjowanie lub współorganizowanie szkoleń podnoszących jakość pracy organizacji pozarządowych w sferze zadań publicznych,
- promocja działalności organizacji pozarządowych poprzez umożliwienie im publikowania istotnych wiadomości, komunikatów na stronie internetowej gminy,
- udzielanie rekomendacji organizacjom współpracującym z gminą, które ubiegają się o środki spoza budżetu gminy,
- organizacja otwartych spotkań pomiędzy organizacjami a przedstawicielami samorządu w zakresie prowadzonej przez organizacje działalności statutowej,
- przekazywanie organizacjom pozarządowym informacji o możliwości pozyskania zewnętrznych środków finansowych,
- informowanie przedstawicieli organizacji o planowanych sesjach Rady Gminy oraz posiedzeniach Komisji Rady Gminy, na których dyskutowane będą projekty uchwał odnoszących się do zagadnień związanych z profilem działalności tych organizacji.

Poniższa tabela przedstawia dane szczegółowe na temat sektora pozarządowego w gminie.

Tabela 12. Organizacje pozarządowe w gminie w 2014 roku

lp.	nazwa i adres organizacji	charakterystyka działania
1.	Stowarzyszenie Koło Aktywnych Kobiet „W Kobietach Siła”, Woźniki 4, Woźniki-Sadowie, 42-446 Irządze.	▪ wspieranie wszechstronnego rozwoju wspólnot i społeczności lokalnych, ▪ pomoc społeczna, w tym pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej, ▪ działalność na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, ▪ upowszechnianie wiedzy o kulturze, sztuce, ochronie dóbr kultury, tradycjach i historii, ▪ kultywowanie i przekazywanie tradycji ludowej, ▪ upowszechnianie kultury fizycznej i sportu, w tym organizacja wypoczynku.
2.	Koło Gospodyń Wiejskich Irządze, Irządze 23, 42-446 Irządze.	Obrona praw, reprezentowanie interesów i podejmowanie działań na rzecz poprawy sytuacji społeczno-zawodowej kobiet wiejskich oraz ich rodzin, w tym: ▪ pomoc rodzinom wiejskim w wychowaniu, kształceniu i organizacji wypoczynku dzieci i młodzieży: ▪ działalność na rzecz ochrony zdrowia i zabezpieczenia socjalnego rodzin wiejskich, ▪ rozwijanie przedsiębiorczości kobiet, ▪ racjonalizowanie wiejskiego gospodarstwa domowego, ▪ zwiększanie uczestnictwa mieszkańców wsi w kulturze i kultywowaniu folkloru.
3.	Koło Gospodyń Wiejskich Witów, Witów 141, 42-446 Irządze.	
4.	Koło Gospodyń Wiejskich Mikołajewice, Mikołajewice 25, 42-446 Irządze.	
5.	Koło Gospodyń Wiejskich Bodziejowice, Bodziejowice 21, 42-446 Irządze.	
6.	Koło Gospodyń Wiejskich Wilków, Wilków 69, 42-446 Irządze.	
7.	Koło Gospodyń Wiejskich Woźniki Sadowie, Woźniki 18, 42-446 Irządze.	
8.	Koło Gospodyń Wiejskich Wygiełzów, Wygiełzów 123, 42-446 Irządze	
9.	Koło Gospodyń Wiejskich Zawada Pilicka, Zawada Pilicka 35, 42-446 Irządze	
10.	Koło Gospodyń Wiejskich Zawadka, Zawadka 18, 42-446 Irządze.	
11.	Ochotnicza Straż Pożarna w Bodziejowicach, Bodziejowice 37, 42-446 Bodziejowice.	▪ zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z Państwową Strażą Pożarną, organami samorządowymi i innymi podmiotami, ▪ udział w akcjach ratowniczych przeprowadzanych

12.	Ochotnicza Straż Pożarna w Irządzach, Irządze 375a, 42-446 Irządze.	w czasie pożarów, zagrożeń ekologicznych związanych z ochroną środowiska oraz innych klęsk i zdarzeń, ▪ informowanie ludności o istniejących zagrożeniach pożarowych i ekologicznych oraz sposobach ochrony przed nimi, ▪ rozwijanie wśród członków ochotniczej straży pożarnej kultury fizycznej i sportu oraz prowadzenie działalności kulturalno-oświatowej i rozrywkowej, ▪ wykonywanie innych zadań wynikających z przepisów o ochronie przeciwpożarowej, ▪ działalność na rzecz ochrony środowiska.
13.	Ochotnicza Straż Pożarna w Mikołajewicach, 42-446 Mikołajewice.	
14.	Ochotnicza Straż Pożarna w Sadowie, Sadowie 4, 42-252 Sadowie.	
15.	Ochotnicza Straż Pożarna w Wilgoszczy, Wilgoszcza 17a 42-252 Wilgoszcza.	
16.	Ochotnicza Straż Pożarna w Wilkowie, Wilków 12, 42-252 Wilków.	
17.	Ochotnicza Straż Pożarna w Witowie, Witów 163, 42-446 Witów.	
18.	Ochotnicza Straż Pożarna w Zawadzie Pilickiej, Zawada Pilicka 122, 42-446 Zawada Pilicka.	

Źródło danych: Urząd Gminy w Irządzach.

13. WYNIKI BADAŃ ANKIETOWYCH „PROBLEMY SPOŁECZNE W ŚRODOWISKU LOKALNYM”

Badania ankietowe przeprowadzone w ramach diagnozy sytuacji społecznej w gminie Irządze posłużyły identyfikacji, określeniu przyczyn i skali występujących na jej terenie problemów społecznych oraz wskazaniu działań, jakie należałoby podjąć w celu zmniejszenia ich natężenia oraz zminimalizowania ich skutków.

Badania zostały przeprowadzone przy pomocy ankiet, które zostały rozpowszechnione wśród mieszkańców gminy, w tym reprezentantów samorządu lokalnego – Wójta Gminy, radnych, sołtysów, pracowników Urzędu Gminy, członków komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, przedstawicieli jednostek organizacyjnych gminy, m.in. placówek oświatowych, kulturalnych, sportowych i pomocy społecznej, a także przedstawicieli

jednostek służby zdrowia, policji, organizacji pozarządowych i kościoła. W sumie do analizy przedłożono 22 wypełnionych anonimowo ankiet.

W pierwszym pytaniu poproszono przedstawicieli środowiska lokalnego o ocenę warunków życia w gminie. Uzyskane odpowiedzi przedstawia poniższy wykres.

Wykres 33. Warunki życia w gminie

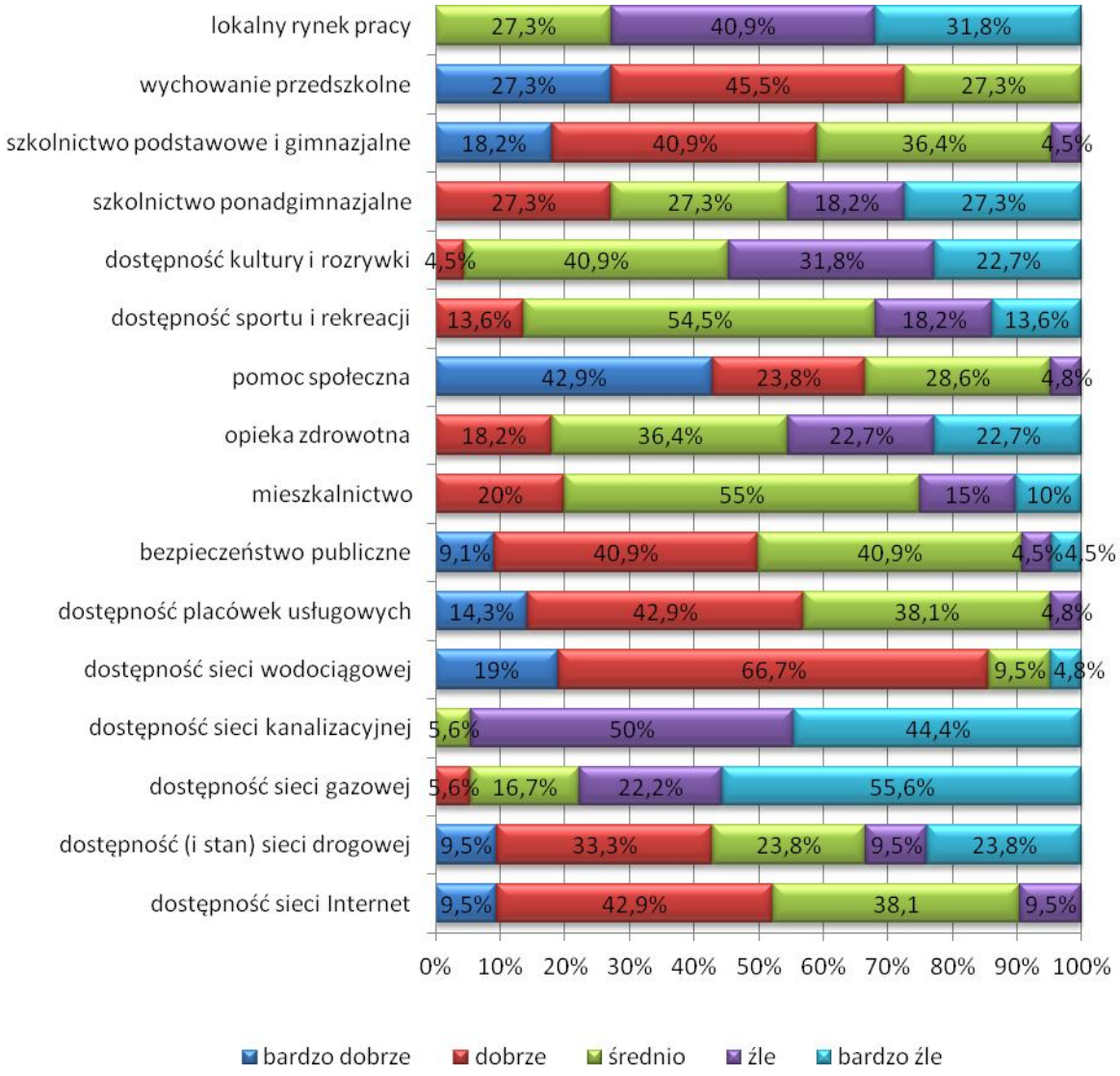

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Analizując warunki życia w gminie, przedstawiciele środowiska lokalnego najlepiej ocenili dostęp do sieci wodociągowej (łącznie 85,7% ocen dobrych i bardzo dobrych), wychowania przedszkolnego (w sumie 72,8% ocen dobrych i bardzo dobrych) oraz pomocy społecznej (łącznie 66,7% ocen bardzo dobrych i dobrych), a także szkolnictwa

podstawowego i gimnazjalnego (w sumie 59,1% ocen dobrych i bardzo dobrych) oraz placówek usługowych (łącznie 57,2% ocen dobrych i bardzo dobrych).

Najgorzej ankietowani ocenili natomiast dostępność sieci kanalizacyjnej (w sumie 94,4% ocen złych i bardzo złych) i gazowej (łącznie 77,8% ocen bardzo złych i złych) oraz sytuację na lokalnym rynku pracy (w sumie 72,7% ocen złych i bardzo złych). Z relatywnie niskimi ocenami spotkał się także dostęp do kultury i rozrywki (łącznie 54,5% ocen złych i bardzo złych), szkolnictwa ponadgimnazjalnego (w sumie 45,5% ocen bardzo złych i złych) oraz opieki zdrowotnej (łącznie 45,4% ocen złych i bardzo złych).

W kolejnym pytaniu zapytano badanych o problemy, które najczęściej dotykają mieszkańców gminy. Szczegóły w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

Wykres 34. Problemy najczęściej dotykające mieszkańców gminy

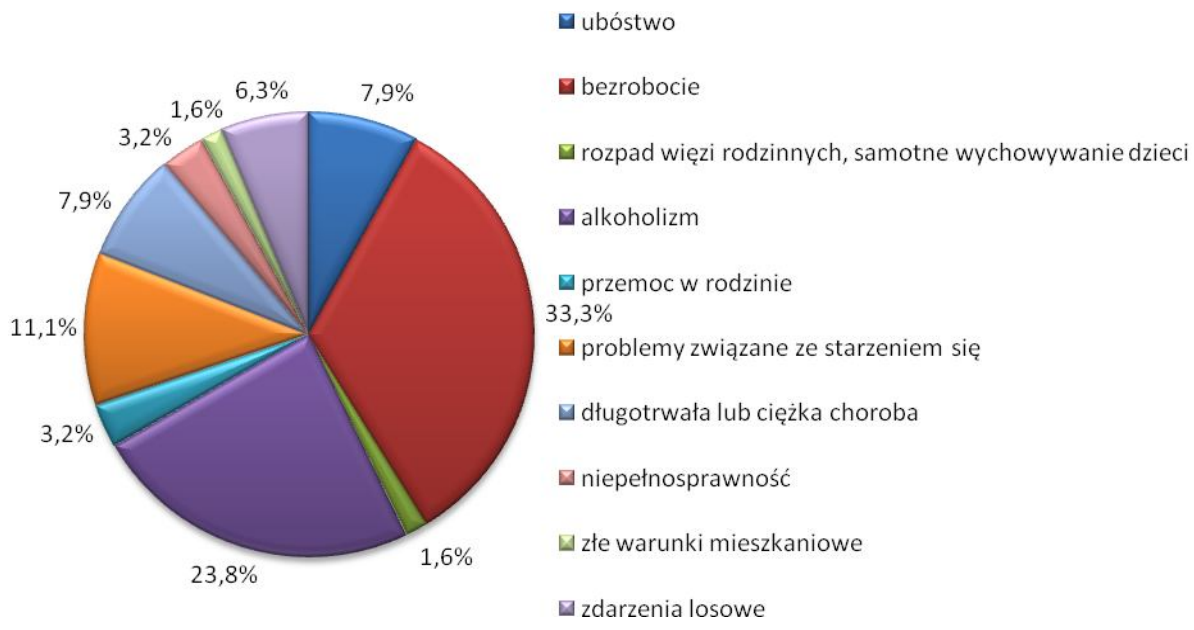

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Do problemów, które najczęściej dotykają mieszkańców gminy, respondenci zaliczyli bezrobocie (33,3%) i alkoholizm (23,8%), a następnie problemy związane ze starzeniem się (11,1%), ubóstwo oraz długotrwałą lub ciężką chorobę (po 7,9%).

Warto przy tym zauważyć, że wysokiego miejsca alkoholizmu w hierarchii problemów społecznych występujących w gminie nie potwierdzają dane Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Społecznych oraz Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Irządzach. Wynika

z nich bowiem, że od lat, choć problem ten występuje, to jego skala nie jest duża, tym samym nie ma on zasadniczego znaczenia.

Odpowiadając na następne pytanie, ankietowali identyfikowali grupy zagrożone wykluczeniem społecznym w gminie. Uzyskane odpowiedzi przedstawia poniższy wykres.

Wykres 35. Grupy zagrożone wykluczeniem społecznym w gminie

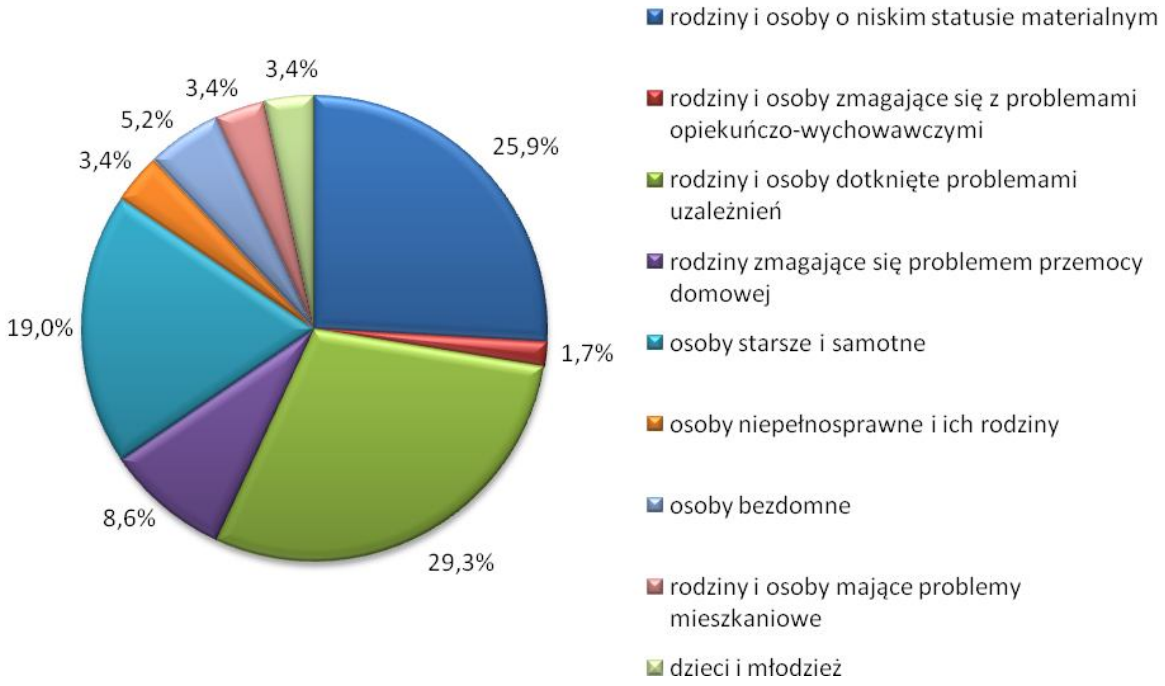

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Najwięcej badanych (odpowiednio 29,3 i 25,9%) stwierdziło, że najbardziej zagrożone wykluczeniem społecznym są rodziny i osoby zmagające się z problemami uzależnień oraz o niskim statusie materialnym. Na kolejnych miejscach znalazły się osoby starsze i samotne (19%) oraz rodziny dotknięte problemem przemocy w rodzinie (8,6%).

W kolejnych pytaniach poproszono badanych o opinię na temat poziomu bezrobocia w gminie oraz wskazanie działań, jakie należałoby podjąć w celu poprawy sytuacji osób nim dotkniętych. Uzyskane odpowiedzi przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 36. Jaki jest poziom bezrobocia **Wykres 37. Jakie działania należałoby podjąć**

w gminie?

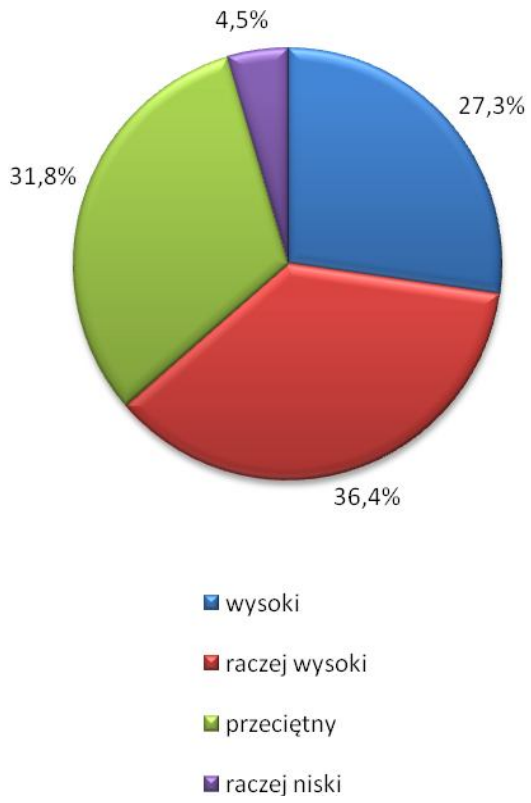

w celu poprawy sytuacji osób bezrobotnych?

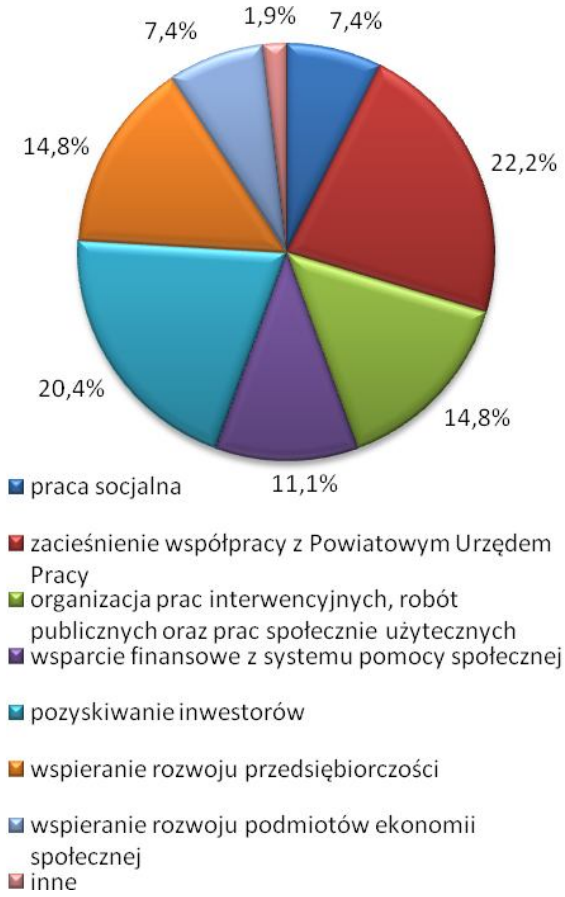

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

W opinii większości ankietowanych (łącznie 63,7%) poziom bezrobocia w gminie jest raczej wysoki lub wysoki, a zdaniem kolejnych 31,8% badanych jest on przeciętny.

Wśród działań, jakie należałoby podjąć w celu poprawy sytuacji osób pozostających bez pracy, respondenci najczęściej wymieniali zacieśnianie współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy w celu umożliwienia osobom bezrobotnym (poprzez świadczenie poradnictwa oraz organizowanie stażu, kursów i szkoleń) zdobycia doświadczenia zawodowego oraz podniesienia lub zmiany kwalifikacji zawodowych (22,2%), pozyskiwanie inwestorów (20,4%), organizowanie prac interwencyjnych, robót publicznych oraz prac społecznie użytecznych oraz wspieranie rozwoju przedsiębiorczości (po 14,8%).

W odpowiedzi na następne pytania ankietowani wskazali przyczyny ubóstwa wśród mieszkańców gminy oraz przedstawili propozycje działań, jakie powinny być podejmowane na rzecz osób nim dotkniętych. Szczegóły w tym zakresie przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 38. Przyczyny ubóstwa wśród mieszkańców gminy?

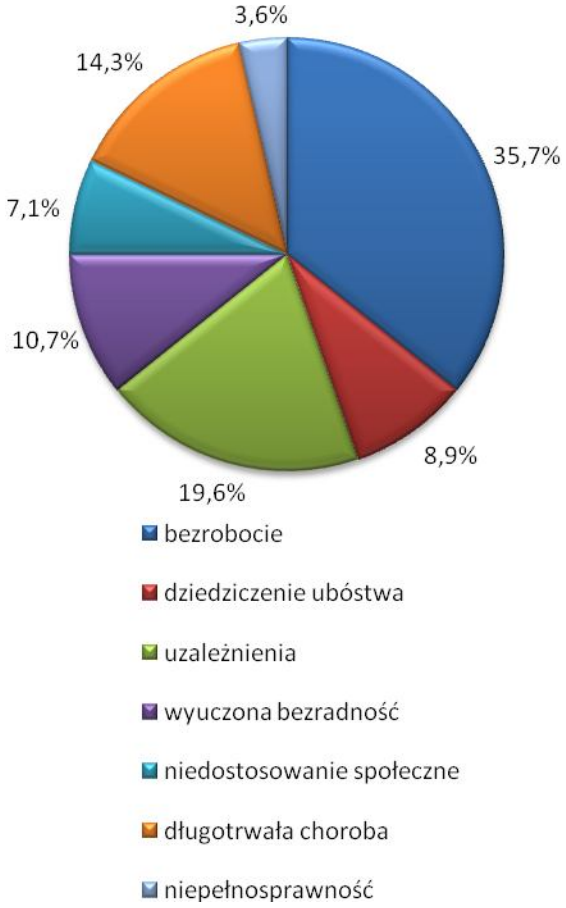

Wykres 39. Jakie działania powinny być podejmowane na rzecz dotkniętych problemem ubóstwa?

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Wśród przyczyn popadania mieszkańców gminy w ubóstwo, ankietowani najczęściej wskazywali bezrobocie (35,7%) oraz uzależnienia (19,6%). Do ważnych powodów ubożenia ludności badani zaliczyli długotrwałą chorobę (14,3%) i wyuczoną bezradność (10,7%).

Zdaniem respondentów, by skutecznie przeciwdziałać problemowi ubóstwa należałoby przede wszystkim udzielać pomocy w znalezieniu zatrudnienia (36,4%). Duże znaczenie przywiązywali również do prowadzenia pracy socjalnej (16,4%), promowania aktywnych postaw i samopomocy, np. pomocy sąsiedzkiej (14,5%), udzielania wsparcia rzeczowego (12,7%) oraz pomocy finansowej (10,9%).

W kolejnych pytaniach została podjęta kwestia bezdomności – poproszono badanych o opinię na temat skali tego problemu w gminie oraz wskazanie działań, które przyniosłyby największą skuteczność w jego zapobieganiu i rozwiązywaniu. Uzyskane odpowiedzi prezentują poniższe wykresy.

Wykres 40. Jaka jest skala problemu bezdomności w gminie?

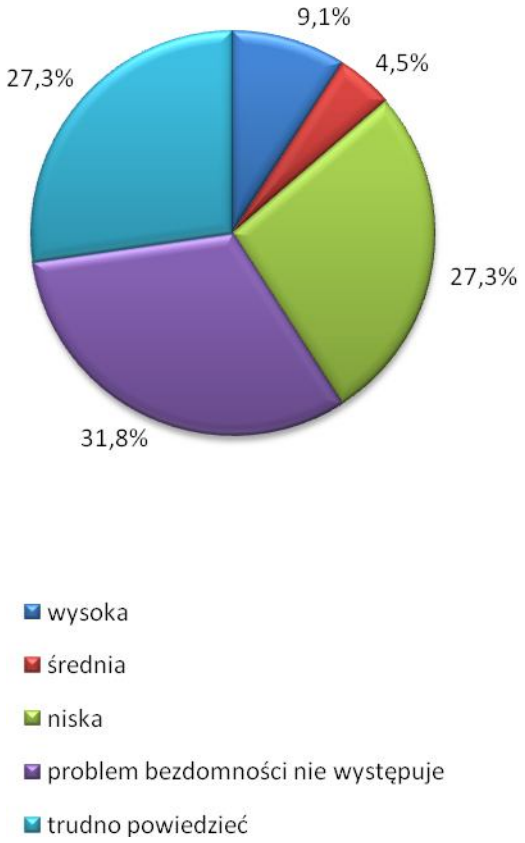

Wykres 41. Jakie działania byłby najskuteczniejsze w zapobieganiu i rozwiązywaniu problemu bezdomności?

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Blisko 32% respondentów nie potrafiło określić skali bezdomności w gminie. Wśród pozostałych największe grupy (po 27,3%) stanowili ci, którzy stwierdzili, że skala zjawiska w gminie jest niska, bądź nie zajęli w tej sprawie jednoznacznego stanowiska. Jednocześnie 9,1% badanych odpowiedziało, że skala bezdomności w gminie jest wysoka.

W opinii ankietowanych największe efekty w zapobieganiu i rozwiązywaniu problemu bezdomności może przynieść pomoc w znalezieniu zatrudnienia (22,2%), a także prowadzenie pracy socjalnej i zapewnienie schronienia (po 15,6%) oraz opracowywanie indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności (13,3%).

W ankiecie znalazło się również pytanie pozwalające poznać opinie respondentów na temat przyczyn bezradności opiekuńczo-wychowawczej oraz w prowadzeniu gospodarstwa domowego. Uzyskane odpowiedzi prezentują poniższe wykresy.

Wykres 42. Przyczyny bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz w prowadzeniu gospodarstwa domowego w gminie

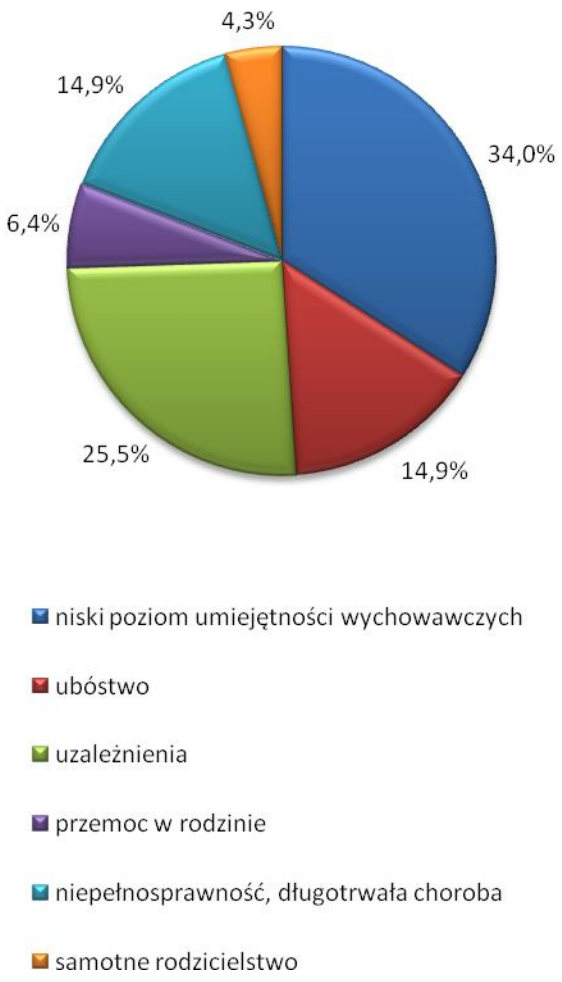

Wykres 43. Jakie działania poprawiłyby sytuację rodzin niewydolnych wychowawczo w gminie?

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

W opinii badanych głównymi przyczynami bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz w prowadzeniu gospodarstwa domowego w gminie są niski poziom umiejętności wychowawczych (34%) i uzależnienia (25,5%). Zdaniem respondentów duży wpływ na występowanie tego problemu mają również ubóstwo oraz niepełnosprawność i długotrwała choroba (po 14,9%).

Wśród działań, których podjęcie mogłoby poprawić sytuację rodzin niewydolnych wychowawczo, ankietowani najczęściej wskazywali udzielenie pomocy w znalezieniu zatrudnienia (27,6%), a także zapewnienie pomocy ze strony asystenta rodziny (19%) oraz podwyższenie świadczeń pieniężnych dla rodzin wielodzietnych i niepełnych (13,8%).

W uzupełnieniu odpowiedzi na poprzednie pytania, ankietowani wskazali negatywne zjawiska, na jakie najbardziej narażone są dzieci i młodzież z gminy. Szczegóły w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

Wykres 44. Na jakie negatywne zjawiska społeczne najbardziej narażone są dzieci i młodzież z gminy?

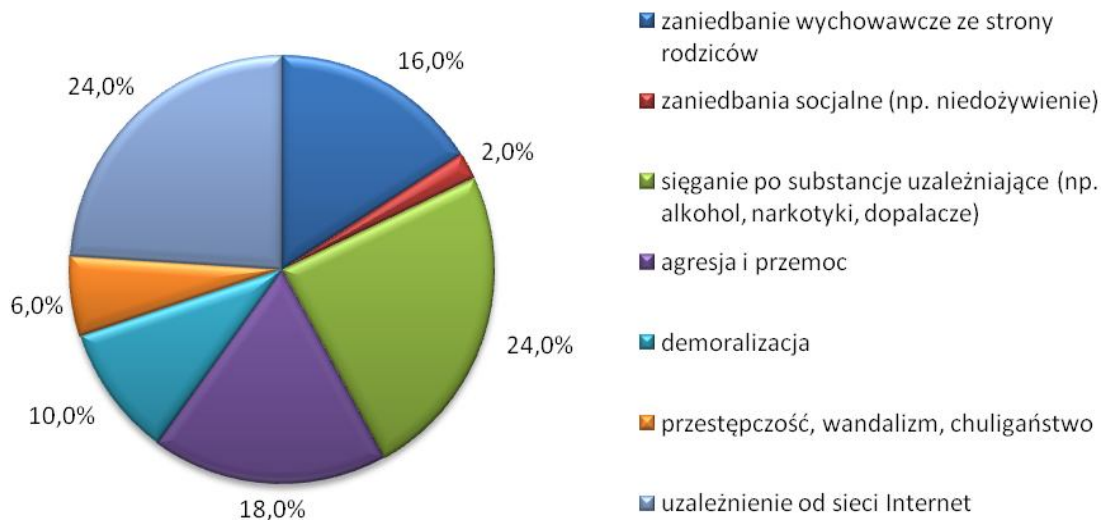

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Według ankietowanych, do negatywnych zjawisk społecznych, na które najbardziej narażone są dzieci i młodzież z gminy, należą: sięganie po substancje uzależniające, np. alkohol, narkotyki, dopalacze, oraz uzależnienie od sieci Internet (po 24%). Niepokojącymi problemami są również agresja i przemoc (18%) oraz zaniedbania wychowawcze ze strony rodziców (16%).

W następnych pytaniach poproszono respondentów o podanie przyczyn występowania problemu uzależnień wśród mieszkańców gminy oraz wskazanie działań, jakie powinny być podejmowane na rzecz osób i rodzin nim dotkniętych. Odpowiedzi w tym zakresie prezentują poniższe wykresy.

Wykres 45. Przyczyny występowania problemu uzależnień wśród mieszkańców gminy

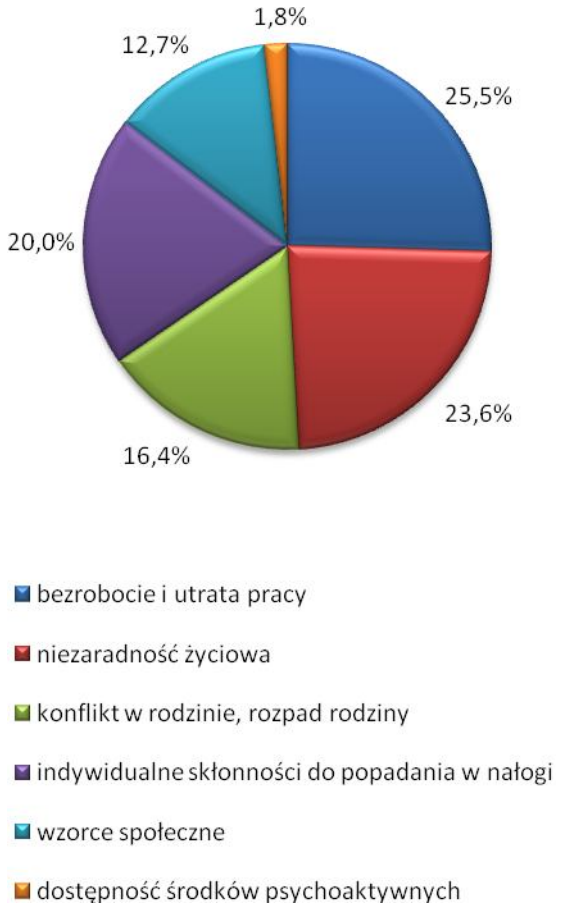

Wykres 46. Jakie działania powinny być podejmowane na rzecz osób uzależnionych i ich rodzin?

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Do zasadniczych powodów występowania problemu uzależnień wśród mieszkańców gminy badani zaliczyli bezrobocie i utratę pracy (25,5%), niezaradność życiową (23,6%) oraz indywidualne skłonności do popadania w nałogi (20%).

Zdaniem respondentów, podejmując działania na rzecz osób uzależnionych i ich rodzin, należy przede wszystkim skupić się na prowadzeniu profilaktyki wśród dzieci i młodzieży (22,4%), udzieleniu pomocy psychologicznej (20,7%), prawnej (15,5%)

i społecznej (13,8%) oraz wspieraniu rozwoju grup wsparcia, samopomocowych (np. AA, Al-Anon) i klubów abstynenckich (12,1%).

Następnie zapytano badanych o znajomość przypadków występowania problemu, który niejednokrotnie ma swoje źródło w uzależnieniach, tj. przemocy w rodzinie, oraz poproszono o przedstawienie działań, które byłyby najskuteczniejsze w walce z tym zjawiskiem. Uzyskane odpowiedzi przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 47. Znajomość przypadków przemocy w rodzinie w gminie

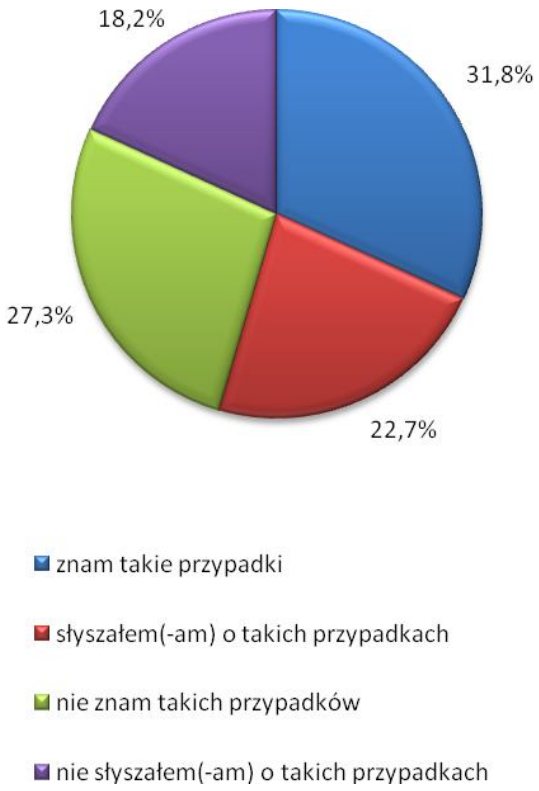

Wykres 48. Jakie kroki byłyby najskuteczniejsze w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie?

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Ponad połowa ankietowanych (łącznie 54,5%) stwierdziła, że zna przypadki występowania przemocy w rodzinie w gminie bądź o nich słyszała. Jednocześnie 45,5% badanych była odmiennego zdania.

Zdaniem respondentów, by skutecznie przeciwdziałać przemocy w rodzinie, należy przede wszystkim prowadzić poradnictwo i podejmować interwencje (20,4%), zwiększyć dostępność pomocy terapeutycznej i prawnej, motywować i kierować sprawców przemocy do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych (po 18,5%) oraz umożliwić uczestnictwo w grupach wsparcia (16,7%).

Kolejna kwestia poruszona w ankiecie dotyczyła problemów, z jakimi najczęściej zmagają się osoby starsze w gminie oraz działań, których wdrożenie przyczyniłoby się do poprawy ich sytuacji. Udzielone przez badanych odpowiedzi prezentują poniższe wykresy.

Wykres 49. Problemy najczęściej dotykające osoby starsze z gminy

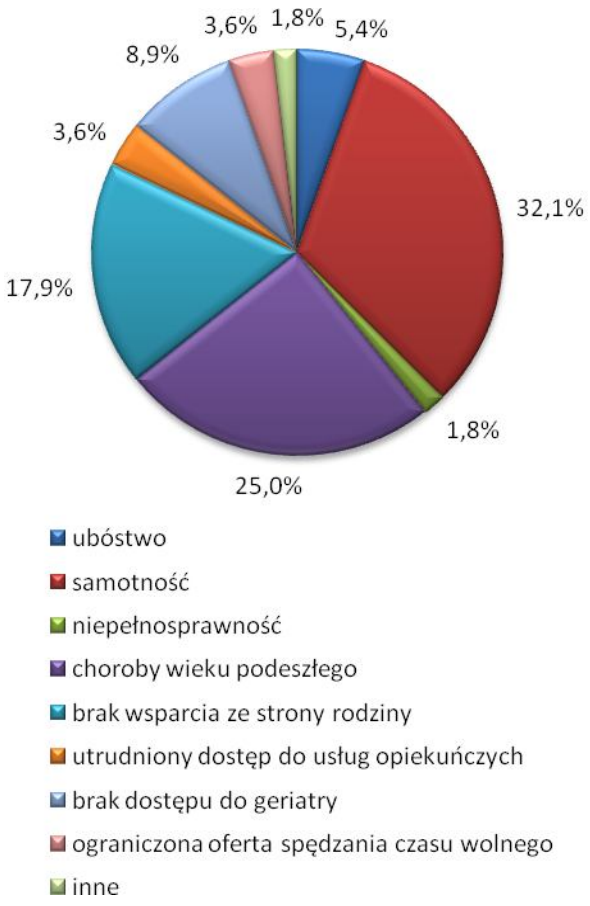

Wykres 50. Jakie działania poprawiłyby sytuację osób starszych w gminie?

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

W opinii osób ankietowanych problemami, które najczęściej dotykają seniorów w gminie, są: samotność (32,1%) i choroby wieku podeszłego (25%), a także brak wsparcia ze strony rodziny (17,9%).

Do działań, których realizacja mogłaby się przyczynić do poprawy sytuacji seniorów w gminie, respondenci najczęściej zaliczali: zwiększenie dostępu do lekarzy specjalistów (27,8%), zaangażowanie wolontariuszy do pomocy osobom starszym (25,9%) oraz rozwijanie usług opiekuńczych (20,4%).

W odpowiedzi na kolejne pytania ankietowani identyfikowali problemy, których najczęściej doświadczają osoby niepełnosprawne w gminie, oraz wskazywali działania, których podjęcie pozwoliłoby na pełniejszych ich udział w życiu społecznym. Szczegóły w tym zakresie przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 51. Problemy, których najczęściej doświadczają osoby niepełnosprawne z gminy

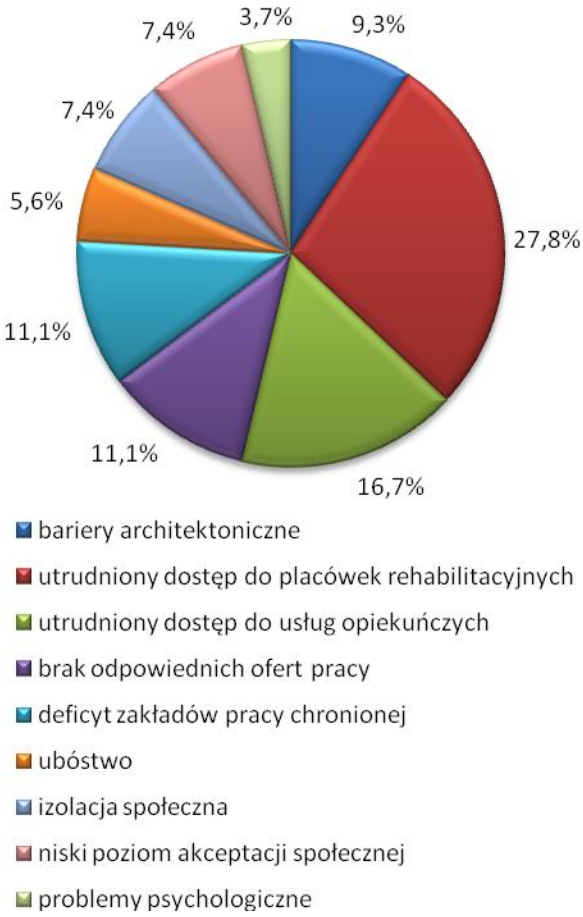

Wykres 52. Jakie działania umożliwiłyby osobom niepełnosprawnym pełniejszy udział w życiu społecznym?

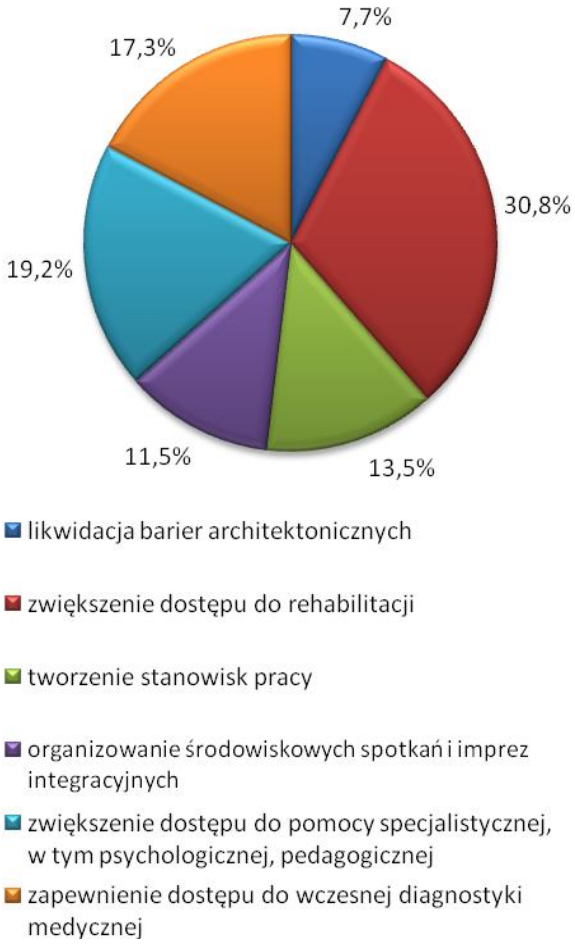

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Według badanych problemami, z którymi najczęściej zmagają się osoby dotknięte niepełnosprawnością z gminy są: utrudniony dostęp do placówek rehabilitacyjnych (27,8%) i usług opiekuńczych (16,7%) oraz brak odpowiednich ofert pracy i deficyt zakładów pracy chronionej (po 11,1%).

W opinii ankietowanych działania, które umożliwiłyby osobom niepełnosprawnym pełniejszy udział w życiu społecznym, powinny skupiać się na zwiększeniu dostępu do rehabilitacji (30,8%), do pomocy specjalistycznej, w tym psychologicznej, pedagogicznej (19,2%), oraz zapewnieniu dostępu do wczesnej diagnostyki medycznej (17,3%).

W ostatnich pytaniach podjęto temat stanu bezpieczeństwa w gminie – poczucia bezpieczeństwa, przyczyn jego braku oraz działań, które wpłynęłyby na jego zwiększenie. Szczegóły w tym zakresie prezentują poniższe wykresy.

Wykres 53. Czy czuje się Pani/Pan bezpiecznie w gminie?

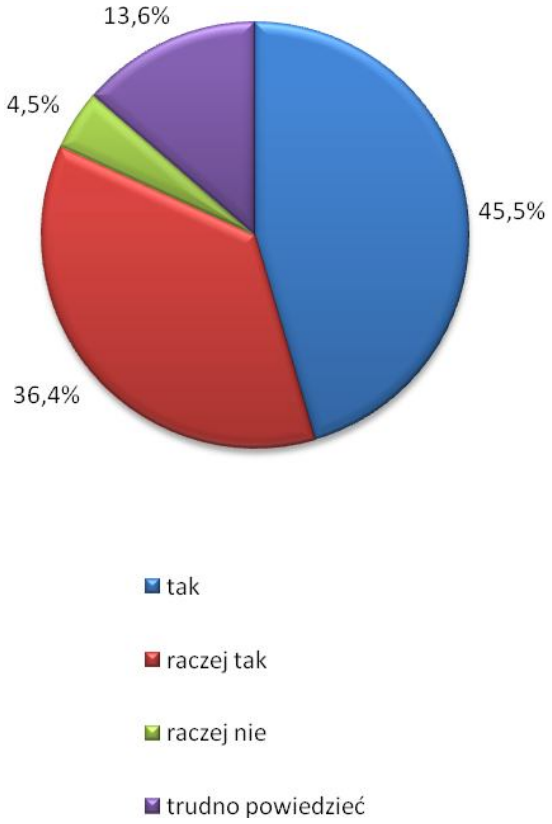

Wykres 54. Przyczyny braku bezpieczeństwa w gminie

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Wykres 55. Co wpłynęłoby na zwiększenie bezpieczeństwa publicznego w gminie?

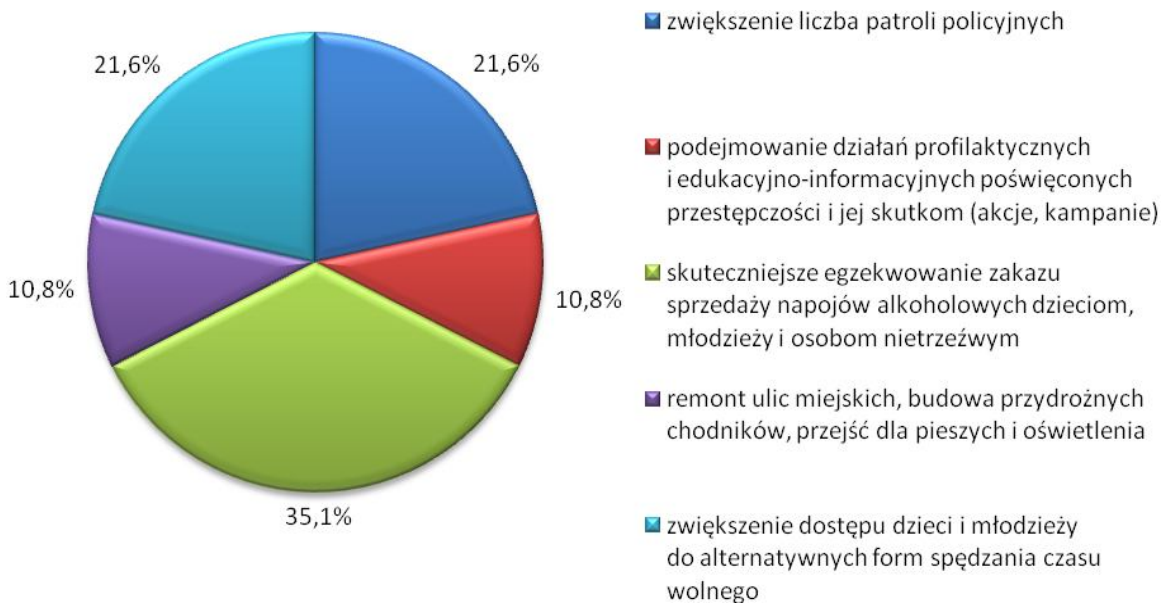

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Zdecydowana większość badanych (łącznie 81,9%) stwierdziła, że czuje się bezpiecznie bądź raczej bezpiecznie w miejscu zamieszkania. Odmienną opinię wyraziło jedynie 4,5% ankietowanych.

Wśród przyczyn braku bezpieczeństwa respondenci najczęściej wskazywali zagrożenia na drodze (piractwo drogowe, nietrzeźwi kierowcy; 41,2%), niewystarczającą liczbę patroli policyjnych oraz osoby pijące alkohol w miejscach publicznych (po 20,6%).

Zdaniem ankietowanych na zwiększenie bezpieczeństwa publicznego w gminie w największym stopniu wpłynęłoby: skuteczniejsze egzekwowanie zakazu sprzedaży napojów alkoholowych dzieciom, młodzieży i osobom nietrzeźwym (35,1%), zwiększenie liczby patroli policyjnych oraz dostępu dzieci i młodzieży do alternatywnych form spędzania czasu wolnego (po 21,6%).

14. ANALIZA SWOT

Analiza SWOT jest heurystyczną techniką analityczną służącą uporządkowaniu posiadanych informacji. W przypadku strategii rozwiązywania problemów społecznych stanowi efektywną metodę identyfikacji mocnych i słabych stron lokalnego systemu pomocy społecznej oraz szans i zagrożeń, jakie przed nim stoją. Pozwala oszacować potencjał, jakim się dysponuje oraz określić stopień, w jakim posiadane zasoby odpowiadają potrzebom i oczekiwaniom społeczności lokalnej.

Na potrzeby niniejszego dokumentu analiza została przeprowadzona w następujących obszarach: 1. Bezrobocie, ubóstwo i bezdomność, 2. Rodzina, dzieci i młodzież, 3. Uzależnienia i przemoc w rodzinie, 4. Starość i niepełnosprawność, 5. Kapitał społeczny i aktywność obywatelska.

Obszar: Bezrobocie, ubóstwo i bezdomność

Mocne strony	Słabe strony
▪ upowszechnianie ofert pracy oraz informacji o wolnych miejscach pracy, usługach poradnictwa zawodowego i szkoleniach ▪ informowanie bezdomnych o przysługujących im prawach oraz dostępnych formach pomocy ▪ standaryzowanie usług świadczonych osobom bezdomnym	▪ niska skuteczność działań podejmowanych na rzecz ograniczenia bezrobocia w gminie ▪ niepozyskiwanie środków finansowych z funduszy zewnętrznych na przeciwdziałanie bezrobociu (m.in. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej) ▪ ograniczone działania służące zachęceniu inwestorów do tworzenia w gminie nowych miejsc pracy ▪ niewystarczające zasoby mieszkań komunalnych i socjalnych w gminie ▪ brak podmiotów ekonomii społecznej w gminie ▪ ograniczona współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób bezrobotnych i bezdomnych

Szanse	Zagrożenia
▪ położenie gminy na obszarze o dużych wartościach przyrodniczo-krajobrazowych (na Jurze Krakowsko-Częstochowskiej, u zlewni rzeki Pilica) ▪ spadek poziomu bezrobocia w gminie ▪ niewielka skala zjawiska dziedziczenia bezrobocia ▪ aktywne poszukiwanie pracy przez osoby bezrobotne ▪ możliwość pozyskiwania środków finansowych na przeciwdziałanie bezrobociu z funduszy zewnętrznych (m.in. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej) ▪ niewielka liczba osób zagrożonych bezdomnością oraz bezdomnych wymagających schronienia	▪ niewielki wpływ dostępu do europejskich rynków pracy oraz środków finansowych z funduszy zewnętrznych (m.in. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej) na ograniczanie bezrobocia w gminie ▪ niewielki potencjał inwestorów w regionie ▪ ograniczone możliwości znalezienia zatrudnienia na lokalnym rynku pracy przez kończącą edukację młodzież ▪ postępujące zjawisko ubóstwa wśród mieszkańców gminy ▪ niski poziom społecznej akceptacji osób bezdomnych ▪ niewielki potencjał organizacji pozarządowych działających w regionie na rzecz osób bezrobotnych i bezdomnych

Obszar: Rodzina, dzieci i młodzież

Mocne strony	Słabe strony
▪ dostateczny dostęp do opieki przedszkolnej w gminie ▪ odpowiednia dostępność szkół podstawowych i gimnazjalnych w gminie ▪ dobre wyposażenie funkcjonujących w gminie placówek oświatowych ▪ organizowanie przedsięwzięć kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych w gminie ▪ funkcjonowanie w gminie Stowarzyszenia Koło Aktywnych Kobiet „W Kobietach Siła”	▪ niewystarczający dostęp rodzin do poradnictwa specjalistycznego ▪ brak w gminie grup i ośrodków wsparcia dla rodzin i osób samotnie wychowujących dzieci ▪ niewystarczający dostęp do placówek wsparcia dla dzieci i młodzieży w gminie ▪ niedostosowana do potrzeb i oczekiwań dzieci i młodzieży oferta spędzania czasu wolnego ▪ nieodpowiednia dostępność opieki medycznej w gminie ▪ ograniczona współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz rodzin, dzieci i młodzieży

Szanse	Zagrożenia
▪ możliwość przyznawania Kart Dużej Rodziny w oparciu o rządowy program pomocy dla rodzin wielodzietnych ▪ walory przyrodniczo-krajobrazowe gminy pozwalające na rozwój turystki i rekreacji	▪ utrzymująca się liczba rodzin dysfunkcyjnych ▪ nieodpowiednie warunki do prowadzenia efektywnej pracy socjalnej ▪ niski poziom koordynacji działań instytucji i organizacji wspierających rodziny, dzieci i młodzież ▪ brak możliwości kontynuowania w gminie nauki na poziomie ponadgimnazjalnym ▪ niewielki potencjał organizacji pozarządowych działających na rzecz rodzin, dzieci i młodzieży w regionie ▪ niewielka liczba wolontariuszy wśród dzieci i młodzieży

Obszar: Uzależnienia i przemoc w rodzinie

Mocne strony	Słabe strony
▪ zapewnianie rodzinom dotkniętym problemami uzależnień i przemocy w rodzinie dostępu do pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej oraz wsparcia psychospołecznego i prawnego ▪ prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie ▪ realizowanie wśród rodziców, nauczycieli i sprzedawców napojów alkoholowych działań edukacyjno-szkoleniowych w zakresie profilaktyki uzależnień i przeciwdziałania przemocy w rodzinie ▪ wdrażanie wśród dzieci i młodzieży działań profilaktycznych, informacyjnych i edukacyjnych w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy w rodzinie	▪ brak grup wsparcia dla osób uzależnionych i współuzależnionych oraz ofiar i sprawców przemocy w rodzinie ▪ ograniczona współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi w obszarze przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy w rodzinie w rodzinie

▪ dostępność w gminie Punktu Konsultacyjnego ▪ podejmowanie działań w ramach Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie	
Szanse	**Zagrożenia**
▪ zwiększająca się świadomość społeczna, w tym dzieci i młodzieży, rodziców i nauczycieli, na temat problemów uzależnień i przemocy w rodzinie ▪ niewielka liczba rodzin wymagających interwencji z powodu przemocy w rodzinie ▪ niezwiększająca się liczba osób, w stosunku do których istnieje potrzeba podjęcia działań interdyscyplinarnych oraz objęcia działaniami korekcyjno-edukacyjnymi ▪ niezwiększająca się liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie wymagających umieszczenia w ośrodkach wsparcia	▪ obniżanie się wieku inicjacji alkoholowej i narkotykowej ▪ niewielki potencjał organizacji pozarządowych działających w regionie w obszarze przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy w rodzinie

Obszar: Starość i niepełnosprawność

Mocne strony	**Słabe strony**
▪ informowanie osób starszych i niepełnosprawnych o przysługujących im prawach i dostępnych form pomocy ▪ funkcjonowanie w gminie dziewięciu kół gospodyń wiejskich	▪ niewystarczająca liczba pracowników świadczących opiekę i wsparcie osobom starszym i niepełnosprawnym ▪ brak w gminie grup wsparcia i instytucji działających na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych ▪ brak dostępu osób starszych do opieki geriatrycznej w gminie ▪ brak usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych, w tym dla osób z zaburzeniami psychicznymi

	▪ niewielka skala działań prozdrowotnych wśród osób starszych ▪ ograniczone możliwości kontynuowania przez osoby starsze aktywności zawodowej ▪ nieodpowiadająca potrzebom osób starszych infrastruktura techniczna w gminie ▪ brak bazy rehabilitacyjnej w gminie ▪ nieupowszechnianie wśród osób niepełnosprawnych ofert pracy i informacji o wolnych miejscach pracy ▪ brak dostępu do kształcenia integracyjnego w gminie ▪ ograniczona współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych ▪ deficyt w gminie wolontariuszy mogących wspierać osoby starsze i niepełnosprawne w codziennym życiu
Szanse	**Zagrożenia**
▪ brak zjawiska marginalizacji problemów i potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych ▪ wzrost społecznej akceptacji osób niepełnosprawnych	▪ zwiększająca się liczba osób starszych i niepełnosprawnych w gminie ▪ ograniczone możliwości uzyskania przez osoby starsze pomocy ze strony rodziny ▪ niezadowalający poziom życia osób starszych ▪ niewystarczająca dostępność domów pomocy społecznej ▪ niewielki udział osób starszych w działaniach prozdrowotnych ▪ występowanie zjawiska migracji osób młodych do większych jednostek administracyjnych ▪ istnienie w gminie barier utrudniających osobom niepełnosprawnym codzienne życie, m.in. w budynkach użyteczności publicznej

	▪ skromny potencjał organizacji pozarządowych działających w regionie na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych

Obszar: Kapitał społeczny i aktywność obywatelska

Mocne strony	Słabe strony
▪ dobrze wykwalifikowana kadra zatrudniona w GOPS-ie ▪ informowanie beneficjentów systemu pomocy społecznej o możliwościach uzyskania wsparcia ▪ odpowiednia jakość obsługi klienta systemu pomocy społecznej ▪ podejmowanie współpracy z przedstawicielami kościołów i związków wyznaniowych	▪ nieodpowiednia liczba pracowników socjalnych ▪ brak wsparcia ze strony asystenta rodziny ▪ niewystarczająca wiedza na temat problemów społecznych występujących w gminie ▪ niedostatecznie rozwinięta sieć placówek pomocy społecznej w gminie ▪ niepozyskiwanie dodatkowych środków na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej, m.in. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej ▪ ograniczona współpraca z organizacjami pozarządowymi ▪ brak wolontariatu w gminie
Szanse	**Zagrożenia**
▪ niepopadanie pracowników pomocy społecznej w rutynę i niedoznawanie przez nich syndromu wypalenia zawodowego ▪ świadomość roli i potrzeb sektora pomocy społecznej wśród władz gminy ▪ istnienie w gminie organizacji pozarządowych działających w obszarze polityki społecznej ▪ włączanie się przedstawicieli kościołów i związków wyznaniowych w działania pomocowe	▪ zwiększająca się liczba beneficjentów systemu pomocy społecznej przypadających na jednego pracownika socjalnego ▪ niewłaściwie finansowany system pomocy społecznej ▪ wciąż niekorzystny wizerunek pomocy społecznej ▪ niski poziom aktywności mieszkańców gminy w rozwiązywaniu lokalnych problemów społecznych

15. WNIOSKI Z DIAGNOZY

Przeprowadzona w kilkunastu obszarach diagnoza sytuacji społecznej w gminie Irządze, pozwoliła na zidentyfikowanie najważniejszych problemów oraz wyzwań, przed którymi w najbliższych latach stanie samorząd lokalny. Zaliczono do nich:

- prowadzące do ubóstwa bezrobocie, które w głównej mierze dotyka osoby młode, z niewielkim stażem pracy lub bez doświadczenia zawodowego,
- niekorzystne zmiany demograficzne powodujące postępujący proces starzenia się społeczności lokalnej, a tym samym zwiększające ryzyko chorób i niepełnosprawności,
- utrzymującą się liczbę rodzin dysfunkcyjnych zmagających się zarówno z trudnościami w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, jak i problemami alkoholizmu i przemocy domowej, co m.in. wymaga udzielenia odpowiedniej pomocy w wychowaniu i opiece (m.in. poprzez zapewnienie szerszego dostępu do wsparcia specjalistycznego oraz ze strony asystenta rodziny) oraz powoduje konieczność zintensyfikowania działalności profilaktycznej i zwiększenia dostępności leczenia i wsparcia,
- zaspokajanie potrzeb w zakresie ochrony zdrowia, m.in. kontynuowanie działań prozdrowotnych oraz zwiększenie dostępności pomocy specjalistycznej, w tym usług rehabilitacyjnych,
- utrzymanie poziomu bezpieczeństwa publicznego,
- usprawnianie lokalnego systemu pomocy społecznej, m.in. poprzez stałe doskonalenie służb społecznych oraz zwiększenie liczby pracowników socjalnych,
- rozwijanie sektora pozarządowego działającego w obszarze polityki społecznej oraz rozszerzanie współpracy z należącymi do niego organizacjami.

Wyniki diagnozy, po ich nałożeniu na kompetencje samorządu gminnego, posłużyły do sformułowania misji oraz wyznaczenia celów strategicznych, operacyjnych i kierunków działań niezbędnych do podjęcia w latach 2016-2021. Wdrożenie zaplanowanych przedsięwzięć powinno przyczynić się do poprawy jakości życia mieszkańców gminy, zmniejszenia skali występujących problemów społecznych oraz zminimalizowania ich skutków społecznych. Inicjatywy te zostały ujęte w poniżej przedstawionych obszarach.

1. **Zapobieganie ekskluzji społecznej mieszkańców gminy znajdujących się w trudnej sytuacji bytowej, osób starszych oraz dotkniętych niepełnosprawnością:** wspieranie osób pozostających bez zatrudnienia oraz poszukujących pracy, udzielanie pomocy zagrożonym lub dotkniętym ubóstwem i bezdomnością, a także usprawnianie seniorów oraz tworzenie warunków do społecznej i zawodowej aktywności osób niepełnosprawnych.
2. **Wspieranie rodzin, zapewnienie dzieciom i młodzieży warunków do rozwoju, zwiększenie dostępności opieki zdrowotnej oraz utrzymanie poziomu bezpieczeństwa publicznego w gminie:** pomoc rodzinom w wypełnianiu ich funkcji oraz zapewnienie dzieciom i młodzieży odpowiedniego dostępu do kształcenia i umożliwienie im wszechstronnego rozwoju, wspieranie osób i rodzin dotkniętych problemami uzależnień i przemocy w rodzinie, zaspokajanie potrzeb mieszkańców w zakresie ochrony zdrowia oraz przeciwdziałanie przestępczości, w tym wśród nieletnich.
3. **Wzmacnianie lokalnych służb społecznych oraz rozwijanie społeczeństwa obywatelskiego:** doskonalenie sektora pomocy społecznej oraz wspieranie organizacji pozarządowych i rozszerzanie z nimi współpracy.

III. MISJA, CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ

Misją samorządu gminy Irządze w realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2016-2021 jest ***skuteczne wspieranie mieszkańców gminy zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym, wzmacnianie rodzin w wypełnianiu ich funkcji oraz dążenie do integracji społecznej.*** Wypełnienie tak sformułowanej misji wymaga wdrożenia wyznaczonych celów strategicznych i operacyjnych oraz kierunków działań. Zostały one przedstawione poniżej w formie kart strategicznych, w których uwzględniono również realizatorów poszczególnych zapisów, źródła ich finansowania oraz prognozę zmian.

Cel strategiczny 1.	**Zapobieganie ekskluzji społecznej mieszkańców gminy znajdujących się w trudnej sytuacji bytowej, osób starszych oraz dotkniętych niepełnosprawnością**
Cele operacyjne:	1. Wspieranie osób pozostających bez zatrudnienia oraz poszukującym pracy. 2. Udzielanie pomocy zagrożonym lub dotkniętym ubóstwem i bezdomnością. 3. Usprawnianie seniorów oraz tworzenie warunków do społecznej i zawodowej aktywności osób niepełnosprawnych.
Kierunki działań do celu operacyjnego 1.	1. Podejmowanie współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy w zakresie aktywizacji zawodowej bezrobotnych mieszkańców gminy – upowszechnianie ofert pracy, informacji o wolnych miejscach pracy, usługach poradnictwa zawodowego, szkoleniach, przygotowaniu zawodowym dorosłych i stażach, organizowanie robót publicznych, prac społecznie użytecznych, interwencyjnych i zatrudnienia socjalnego oraz udzielanie pomocy w rozpoczęciu działalności gospodarczej. 2. Prowadzenie pracy socjalnej z osobami bezrobotnymi, w tym w oparciu o kontrakt socjalny. 3. Udzielanie przez GOPS pomocy finansowej osobom dotkniętym bezrobociem. 4. Wspieranie rozwoju podmiotów ekonomii społecznej w gminie, np. spółdzielni socjalnych. 5. Podejmowanie działań w celu pozyskania inwestorów mogących utworzyć nowe miejsca pracy, m.in. promowanie gminy przy wykorzystaniu jej walorów, przygotowywanie i oferowanie terenów pod działalność gospodarczą, oferowanie ulg podatkowych dla inwestorów. 6. Wspieranie rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości w gminie; rozwijanie turystyki, w tym agroturystyki, przy wykorzystaniu walorów krajobrazowych gminy.

	7. Opracowywanie i realizowanie projektów służących aktywizacji osób bezrobotnych, w tym współfinansowanych z funduszy zewnętrznych, np. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. 8. Podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi udzielającymi wsparcia osobom bezrobotnym.
Kierunki działań do celu operacyjnego 2.	1. Prowadzenie pracy socjalnej z osobami ubogimi, w tym poprzez zawieranie kontraktów socjalnych. 2. Zachęcanie osób zagrożonych utratą bezpieczeństwa socjalnego do aktywnych postaw, promowanie wśród nich samopomocy, np. pomocy sąsiedzkiej oraz organizowanie akcji charytatywnych na rzecz ubogich, m.in. przy współpracy z organizacjami pozarządowymi. 3. Podejmowanie działań na rzecz osób zagrożonych i dotkniętych bezdomnością – prowadzenie pracy socjalnej, udzielenie wsparcia finansowego i rzeczowego, w razie potrzeby opracowanie indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności oraz zapewnienie schronienia. 4. Udzielanie wsparcia finansowego i rzeczowego (w tym w formie gorącego posiłku) dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej. 5. Udzielanie pomocy dzieciom pochodzącym z rodzin ubogich, m.in. poprzez prowadzenie dożywiania w szkołach, wyposażenie ich w podręczniki i pomoce szkolne oraz odzież, a także organizowanie wypoczynku letniego i zimowego oraz czasu wolnego. 6. Opracowanie, realizacja lub współudział w realizacji programów na rzecz zagrożonych i dotkniętych ubóstwem. 7. Powiększenie w gminie zasobów mieszkań komunalnych i socjalnych. 8. Rozwój współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz ubogich oraz z Kościołem, w tym ze Stowarzyszeniem Koło Aktywnych Kobiet „W Kobietach Siła” w Woźnikach.
Kierunki działań do celu operacyjnego 3.	1. Udzielanie osobom starszym i niepełnosprawnym wsparcia w postaci pracy socjalnej oraz pomocy finansowej i rzeczowej. 2. Uruchomienie usług opiekuńczych, obejmujących pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem. 3. Zapewnienie dostępu do specjalistycznych usług opiekuńczych, w tym dla osób z zaburzeniami psychicznymi. 4. Rozwijanie oferty funkcjonującego na terenie gminy Środowiskowego Domu Samopomocy. 5. Rozwijanie oferty spędzania czasu wolnego kierowanej do osób starszych i niepełnosprawnych – zapewnienie im odpowiedniego dostępu do edukacji, kultury i rekreacji poprzez organizowanie imprez środowiskowych, wycieczek, spotkań integracyjnych, zajęć, m.in. w ramach funkcjonujących w gminie kół gospodyń wiejskich, zapewnienie dostępu do uniwersytetu trzeciego wieku, podjęcie

	działań w kierunku utworzenia w gminie klubu seniora oraz wspieranie inicjatyw w ww. zakresie. 6. Wspieranie przedsięwzięć aktywizujących i wykorzystujących potencjał seniorów i osób niepełnosprawnych. 7. Współpraca z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie, Powiatowym Urzędem Pracy oraz Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych, m.in. przy: likwidacji barier, zapewnieniu dostępu do rehabilitacji i sprzętu rehabilitacyjnego oraz uzyskaniu i utrzymaniu odpowiedniego zatrudnienia. 8. Zapewnienie dostępu do kształcenia integracyjnego w gminie oraz rozwijanie zróżnicowanych form edukacji dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej. 9. Podejmowanie i rozszerzanie współpracy z instytucjami i organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych, w tym z zakładami opieki zdrowotnej, ośrodkami wsparcia, domami pomocy społecznej, kołami gospodyń wiejskich, Stowarzyszeniem Koło Aktywnych Kobiet „W Kobietach Siła" w Woźnikach. 10. Pozyskiwanie wolontariuszy mogących wspierać osoby starsze i niepełnosprawne w codziennym życiu.
Czas realizacji	Lata 2016-2021.
Realizatorzy	Wójt Gminy, Rada Gminy, Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, placówki oświatowe szczebla podstawowego i gimnazjalnego, placówki kulturalne, jednostki sportowo-rekreacyjne, Środowiskowy Dom Samopomocy w Irządzach.
Partnerzy w realizacji	Powiatowy Urząd Pracy i Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Zawierciu, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, placówki ponadgimnazjalne spoza gminy, inwestorzy, lokalni przedsiębiorcy, pracodawcy, noclegownie i schroniska spoza gminy, instytucje rządowe, placówki ochrony zdrowia, placówki świadczące usługi rehabilitacyjne, ośrodki wsparcia, domy pomocy społecznej, w tym Domy w Blachowni i Lublińcu, organizacje pozarządowe, w tym Stowarzyszenie Koło Aktywnych Kobiet „W Kobietach Siła" w Woźnikach.
Źródła finansowania	Budżet samorządowy i centralny, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Fundusz Pracy, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, inne programy, organizacje pozarządowe, sponsorzy indywidualni (krajowi i zagraniczni).

Prognoza zmian	▪ usamodzielnienie części dotychczasowych beneficjentów systemu pomocy społecznej, ▪ wzrost aktywności gospodarczej w gminie, ▪ większa aktywność zawodowa mieszkańców, ▪ poprawa warunków ekonomicznych osób zagrożonych utratą bezpieczeństwa socjalnego, ▪ łatwiejszy dostęp do mieszkań dla osób o niskim statusie materialnym, ▪ efektywniejszy udział seniorów i osób niepełnosprawnych w życiu społecznym, ▪ wyższy standard świadczonych usług, ▪ lepsza jakość funkcjonowania osób starszych i niepełnosprawnych w środowisku zamieszkania, ▪ dostęp do kształcenia integracyjnego, ▪ wzrost liczby osób usprawnionych i zatrudnionych.

Cel strategiczny 2.	**Wspieranie rodzin, zapewnienie dzieciom i młodzieży warunków do rozwoju, zwiększenie dostępności opieki zdrowotnej oraz utrzymanie poziomu bezpieczeństwa publicznego w gminie**
Cele operacyjne:	1. Pomoc rodzinom w wypełnianiu ich funkcji oraz zapewnienie dzieciom i młodzieży odpowiedniego dostępu do kształcenia i umożliwienie im wszechstronnego rozwoju. 2. Wspieranie osób i rodzin dotkniętych problemami uzależnień i przemocy w rodzinie. 3. Zaspokajanie potrzeb mieszkańców w zakresie ochrony zdrowia. 4. Przeciwdziałanie przestępczości, w tym wśród nieletnich.
Kierunki działań do celu operacyjnego 1.	1. Kontynuowanie pracy socjalnej z rodzinami, w szczególności z rodzinami mającymi trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. 2. Zapewnienie dostępu do wsparcia ze strony asystenta rodziny oraz, w razie potrzeby, ustanawianie rodzin wspierających dla rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz organizowanie dla nich szkoleń. 3. Prowadzenie wśród rodzin edukacji w zakresie właściwego wypełniania ról rodzicielskich oraz promowanie prawidłowego modelu rodziny, m.in. przez pracowników GOPS-u, placówek oświatowych, asystentów rodziny. 4. Udzielanie przez GOPS i Urząd Gminy pomocy rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej z systemu pomocy społecznej, świadczeń rodzinnych i z funduszu alimentacyjnego oraz w formie dodatków mieszkaniowych i energetycznego. 5. Zapewnienie rodzinom oraz osobom samotnie wychowujących dzieci szerszego dostępu do bezpłatnego poradnictwa specjalistycznego, w tym rodzinnego, psychologicznego, pedagogicznego i prawnego, oraz ośrodków wsparcia dla rodzin będących w kryzysie.

	6. Promowanie wśród pracodawców elastycznych form zatrudnienia, ułatwiających godzenie pracy z wychowaniem dzieci. 7. Zwiększenie dostępu dzieci i młodzieży do alternatywnych form spędzania czasu wolnego oraz tworzenie warunków do ich samorealizacji, m.in. poprzez rozszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych przy wykorzystaniu zasobów oświatowych, kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych gminy; rozwijanie infrastruktury umożliwiającej dzieciom i młodzieży spędzanie czasu wolnego oraz rozwój uzdolnień i zainteresowań, organizowanie wypoczynku oraz wyjazdów, np. do kina, teatru, na basen. 8. Rozwijanie sieci i oferty placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży. 9. Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, m.in. poprzez zwiększenie dostępności zajęć wyrównawczych, udzielanie pomocy w nauce (np. przez wolontariuszy), przyznawanie stypendiów i zasiłków szkolnych. 10. Opracowywanie i wdrażanie programów i projektów na rzecz rodziny i dziecka (np. Karty Dużej Rodziny), w tym współfinansowanych z funduszy zewnętrznych, np. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. 11. Opracowanie i realizacja gminnego programu wspierania rodziny. 12. Integrowanie i koordynowanie działań na rzecz rodziny i dziecka w gminie poprzez stałą współpracę placówek oświatowych i kulturalnych, jednostek pomocy społecznej i ochrony zdrowia, policji, sądu rejonowego i kuratorów sądowych, organizacji pozarządowych i kościoła.
Kierunki działań do celu operacyjnego 2.	1. Zwiększenie dostępności wsparcia i pomocy, w tym terapeutycznej i rehabilitacyjnej, dla osób uzależnionych od alkoholu i narkotyków oraz dotkniętych przemocą w rodzinie, m.in. poprzez rozszerzenie oferty funkcjonującego w gminie Punktu Konsultacyjnego oraz zacieśnienie współpracy z placówkami leczenia uzależnień funkcjonującymi poza gminą. 2. Poprawa dostępności wsparcia psychologicznego, prawnego i społecznego dla rodzin dotkniętych problemami alkoholowymi, narkomanii i przemocy w rodzinie, m.in. w ramach Punktu Konsultacyjnego w Irządzach. 3. Zintensyfikowanie w gminie profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej i szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych, narkomanii i przemocy w rodzinie, w szczególności skierowanej do dzieci i młodzieży. 4. Tworzenie i wspieranie grup samopomocowych. 5. Prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. 6. Zintensyfikowanie działalności Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

	7. W razie konieczności zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia. 8. Kierowanie sprawców przemocy w rodzinie do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych. 9. Podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób dotkniętych problemami alkoholowymi, narkomanii i przemocy w rodzinie.
Kierunki działań do celu operacyjnego 3.	1. Promowanie zdrowia i prowadzenie profilaktyki zdrowotnej. 2. Zwiększenie dostępu mieszkańcom do świadczeń z zakresu podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej, w tym usług stomatologicznych, rehabilitacyjnych i opieki geriatrycznej. 3. Podejmowanie działań wynikających z rozeznanych potrzeb zdrowotnych i stanu zdrowia mieszkańców, w tym opracowywanie i realizowanie programów zdrowotnych. 4. Inicjowanie przedsięwzięć lokalnych mających na celu zaznajomienie mieszkańców z czynnikami szkodliwymi dla zdrowia oraz ich skutkami. 5. Opracowanie i realizacja gminnego programu ochrony zdrowia psychicznego.
Kierunki działań do celu operacyjnego 4.	1. Opracowywanie i realizowanie programów profilaktyczno-edukacyjnych w placówkach oświatowych służących zapobieganiu demoralizacji oraz przemocy w miejscu zamieszkania i w przestrzeni publicznej; włączanie w ich realizację policjantów. 2. Podejmowanie w gminie przedsięwzięć edukacyjno-informacyjnych poświęconych przestępczości i jej skutkom (akcje, kampanie). 3. Patrolowanie i wizytowanie miejsc publicznych w gminie. 4. Kontynuowanie przez jednostki gminne i mieszkańców współpracy z policją, prokuraturą rejonową, sądem rejonowym, kuratorami sądowymi i organizacjami pozarządowymi na rzecz przeciwdziałania przestępczości. 5. Zapewnienie dzieciom i młodzieży alternatywnych form spędzania czasu wolnego. 6. Zapewnienie mieszkańcom bezpieczeństwa na drodze, m.in. poprzez budowę i remont dróg gminnych, budowę chodników i ścieżek rowerowych, budowę przejść dla pieszych, oświetlenia i miejsc parkingowych, organizację dowozu dzieci do szkół.
Czas realizacji	Lata 2016-2021.
Realizatorzy	Wójt Gminy, Rada Gminy, Urząd Gminy, Ośrodek Pomocy Społecznej, placówki oświatowe szczebla podstawowego i gimnazjalnego, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Punkt Konsultacyjny, Gminny Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, placówki kulturalne, jednostki sportowo-rekreacyjne, placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży.
Partnerzy w realizacji	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna i Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Zawierciu, szkoły ponadgimnazjalne spoza gminy, placówki ochrony

	zdrowia, placówki leczenia uzależnień, ośrodki wsparcia, specjaliści, grupy samopomocowe, instytucje rządowe, policja, prokuratura rejonowa, sąd rejonowy, kuratorzy sądowi, organizacje pozarządowe, Kościół, społeczność lokalna.
Źródła finansowania	Budżet samorządowy i centralny, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, inne programy, organizacje pozarządowe, sponsorzy indywidualni.
Prognoza zmian	▪ niższy odsetek rodzin zmagającymi się z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, ▪ podniesienie poziomu wiedzy w zakresie właściwego wypełniania ról rodzicielskich, ▪ skuteczniejsze wsparcie osób samotnie wychowujących dzieci, ▪ podwyższenie szans edukacyjnych dla uczniów uzdolnionych i dzieci mających problemy w nauce, ▪ wzbogacenie oferty spędzania czasu wolnego oraz wzrost liczby dzieci i młodzieży z niej korzystających. ▪ większy poziom świadomości mieszkańców w zakresie profilaktyki zdrowotnej, uzależnień oraz zdrowego trybu życia, ▪ lepszy dostęp do opieki zdrowotnej oraz wsparcia dla osób uzależnionych i współuzależnionych oraz dotkniętych przemocą w rodzinie, ▪ obniżenie liczby przypadków przemocy w rodzinie, ▪ ograniczenie przestępczości, w tym wśród młodocianych, ▪ wzrost zasobu wiedzy mieszkańców na temat przestępczości i jej skutków, ▪ bezpieczniejsze drogi.

Cel strategiczny 3.	**Wzmacnianie lokalnych służb społecznych oraz rozwijanie społeczeństwa obywatelskiego**
Cele operacyjne:	1. Doskonalenie sektora pomocy społecznej. 2. Inicjowanie powstawania i wspieranie organizacji pozarządowych oraz rozszerzanie z nimi współpracy.
Kierunki działań do celu operacyjnego 1.	1. Systematycznie podnoszenie kompetencji przez kadrę GOPS-u, m.in. poprzez uczestnictwo w kursach, szkoleniach i warsztatach. 2. Zwiększenie liczby pracowników socjalnych do poziomu zgodnego z ustawą o pomocy społecznej. 3. Zatrudnianie asystentów rodziny i zapewnienie im dostępu do szkoleń. 4. W razie możliwości rozszerzenie infrastruktury socjalnej w gminie. 5. Projektowanie i wdrażanie nowych instrumentów i usług służących podniesieniu jakości świadczonej pomocy. 6. Zapewnienie mieszkańcom szerszego dostępu do informacji o możliwościach uzyskania i dostępnych formach świadczeń pomocowych, m.in. poprzez stronę internetową GOPS-u oraz rozpowszechnianie materiałów informacyjnych.

	7. Opracowywanie i realizowanie projektów współfinansowanych z funduszy zewnętrznych, np. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.
Kierunki działań do celu operacyjnego 2.	1. Realizowanie zadań z zakresu rozwiązywania problemów społecznych przy szerszej współpracy z sektorem pozarządowym oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego. 2. Inicjowanie powstawania oraz wspieranie organizacyjne, prawne i lokalowe powstających i istniejących organizacji pozarządowych, promowanie ich działalności oraz udzielanie im pomocy w nawiązaniu współpracy międzynarodowej oraz w pozyskiwaniu środków z innych niż budżet samorządu źródeł finansowania. 3. Zachęcanie mieszkańców gminy do udziału w rozwiązywaniu lokalnych problemów społecznych; samoorganizowania się, samopomocy oraz tworzenia organizacji działających na rzecz społeczności lokalnej. 4. Wspieranie lokalnych inicjatyw społecznych. 5. Propagowanie idei wolontariatu oraz pozyskiwanie wolontariuszy do udziału w realizacji zadań dotyczących rozwiązywania problemów społecznych.
Czas realizacji	Lata 2016-2021.
Realizatorzy	Wójt Gminy, Rada Gminy, Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej i inne jednostki organizacyjne gminy.
Partnerzy w realizacji	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Katowicach, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Zawierciu, instytucje rządowe, organizacje pozarządowe, inne podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego, Kościół, społeczność lokalna.
Źródła finansowania	Budżet samorządowy i centralny, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, inne programy, organizacje pozarządowe, sponsorzy indywidualni.
Prognoza zmian	▪ większe kompetencje kadr pomocy społecznej, ▪ wyższa jakość świadczonych usług, ▪ zwiększenie aktywności mieszkańców, ▪ zwielokrotnienie inicjatyw społecznych, ▪ rozmaitość form i lepsza efektywność współpracy z sektorem pozarządowym.

IV. PROGRAMY I PROJEKTY

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Irządze na lata 2016-2021 będzie realizowana w szczególności poprzez następujące programy:

- Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii,
- Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie,
- Program współpracy Gminy Irządze z organizacjami pozarządowymi.

Skuteczność wdrożenia dokumentu będzie również zależała od środków finansowych – posiadanych i pozyskanych przez samorząd gminy lub inne podmioty uczestniczące w realizacji strategii – na opracowanie i realizację innych programów oraz projektów, które będą zgodne z przyjętymi w dokumencie kierunkami działań.

Programy i projekty powinna cechować efektywność, skuteczność i celowość. Mogą być one przyjmowane stosownymi uchwałami przez Radę i, w zależności od charakteru, realizowane w okresach rocznych, dłuższych lub krótszych.

V. WDROŻENIE, MONITOROWANIE I EWALUACJA STRATEGII

Zgodnie z art. 110, pkt 4 ustawy o pomocy społecznej, koordynatorem realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Irządze na lata 2016-2021 będzie Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Irządzach. Sformułowane w dokumencie kierunki działań będą wdrażane przez wyznaczonych realizatorów oraz partnerów w realizacji, w zależności od posiadanych i pozyskanych środków finansowych. Poniższa tabela przedstawia ramy finansowe strategii, które obejmują szacunkową wielkość wydatków planowanych w budżecie gminy na jej realizację w kolejnych latach.

Tabela 13. Ramy finansowe strategii w latach 2016-2021*

2016 r.	2017 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.	2021 r.
1.914.312 zł	1.917.566 zł	1.950.165 zł	1.983.318 zł	2.017.034 zł	2.051.324 zł

*środki finansowe planowane w budżecie gminy na realizację strategii.

Źródło danych: Urząd Gminy w Irządzach.

Środki finansowe na realizację zadań z zakresu polityki społecznej będą ujmowane corocznie w uchwale budżetowej Rady Gminy.

Monitoring i ewaluacja zapisów strategicznych, polegające na zbieraniu i analizowaniu informacji dotyczących realizowanych bądź zrealizowanych już działań, będzie prowadzony przez podmioty realizujące strategię i współdziałające w jej realizacji.

Gromadzone dane z jednej strony pozwolą zidentyfikować i rozwiązać problemy, które pojawią się w trakcie wdrażania dokumentu, oraz stwierdzić, z myślą o podjęciu działań korygujących, czy realizacja wyznaczonych działań zmierza w słusznym kierunku, z drugiej natomiast umożliwią ustalenie rzeczywistych rezultatów ich wdrożenia – czy uzyskane efekty są zgodne z przyjętymi wcześniej zamierzeniami i na co miały wpływ.

Informacja na temat realizacji strategii oraz osiągniętych rezultatów będzie przygotowywana corocznie w formie raportu monitoringowego. Poza oceną wdrożenia zapisów strategicznych, będzie on zawierał propozycje rozwiązań (np. programów celowych) oraz, w przypadku stwierdzenia istotnych zmian społecznych lub nowych potrzeb, podjęcie działań korygujących i wszelkich prac mających na celu aktualizację obowiązującej strategii.

W celu skutecznego i sprawnego opracowywania raportu monitoringowego, Wójt Gminy może powołać zespół zadaniowy, w skład którego wejdą przedstawiciele podmiotów realizujących strategię i współdziałających w jej realizacji, w tym pracownicy Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej.

Do oceny stopnia wdrożenia strategii zostaną wykorzystane przedstawione poniżej wskaźniki monitoringowe. W większości są one dostępne w zbiorach statystyki publicznej oraz w zasobach informacyjnych podmiotów realizujących strategię i współdziałających w jej realizacji.

Przygotowany zestaw wskaźników monitoringowych ma charakter otwarty, co oznacza, że w trakcie wdrażania strategii, może być on zmodyfikowany, w tym poszerzony o nowe wskaźniki, które w odpowiedni sposób będą charakteryzowały przebieg realizacji zapisów strategicznych.

Cel strategiczny 1.:

- wielkość stopy bezrobocia,
- liczba osób bezrobotnych w gminie, w tym liczba osób objętych przez Powiatowy Urząd Pracy różnymi formami wsparcia,
- liczba osób bezrobotnych, ubogich i bezdomnych objętych pracą socjalną,
- liczba beneficjentów systemu pomocy społecznej objętych wsparciem z powodu bezrobocia, ubóstwa i bezdomności,
- liczba podmiotów ekonomii społecznej,
- liczba podmiotów gospodarczych,
- liczba nowych inwestorów,
- liczba dzieci z rodzin ubogich objętych wsparciem,
- liczba osób bezdomnych, którym zapewniono schronienie,
- liczba programów i projektów na rzecz zagrożonych i dotkniętych marginalizacją i wykluczeniem społecznym,
- liczba nowych mieszkań komunalnych i socjalnych,
- liczba osób w wieku poprodukcyjnym i ich udział w ogóle mieszkańców,
- liczba osób dotkniętych niepełnosprawnością,
- liczba osób starszych i niepełnosprawnych objętych pracą socjalną,

- liczba seniorów i osób niepełnosprawnych objętych wsparciem z systemu pomocy społecznej,
- liczba osób objętych usługami opiekuńczymi i specjalistycznymi usługami opiekuńczymi,
- liczba osób objętych wsparciem w ramach środowiskowego domu samopomocy,
- liczba osób korzystających z uniwersytetu trzeciego wieku,
- liczba osób korzystających z klubu seniora,
- liczba obiektów, w których zlikwidowano bariery,
- liczba osób objętych usługami rehabilitacyjnymi,
- liczba nowo utworzonych miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych,
- liczba klas integracyjnych oraz liczba dzieci do nich uczęszczających.

Cel strategiczny 2.:

- liczba rodzin objętych pracą socjalną,
- liczba asystentów rodziny oraz liczba rodzin objętych przez nich wsparciem,
- liczba rodzin objętych wsparciem z systemu pomocy społecznej, świadczeń rodzinnych i alimentacyjnych oraz w formie dodatków mieszkaniowych i energetycznego,
- liczba osób i rodzin objętych poradnictwem specjalistycznym oraz liczba porad,
- liczba placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży oraz liczba osób objętych w ich ramach opieką,
- liczba opracowywanych i realizowanych programów i projektów na rzecz rodziny i dziecka oraz liczba osób nimi objętych,
- liczba osób objętych pomocą terapeutyczną i rehabilitacyjną,
- liczba osób objętych pomocą w ramach punktu konsultacyjnego,
- liczba rodzin objętych wsparciem psychologicznym, prawnym oraz z systemu pomocy społecznej z powodu alkoholizmu, narkomanii i przemocy w rodzinie,
- liczba grup samopomocowych oraz liczba osób objętych w i ich ramach wsparciem,
- liczba udzielonych porad i przeprowadzonych interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- liczba osób objętych oddziaływaniem zespołu interdyscyplinarnego,
- liczba osób umieszczonych w ośrodkach wsparcia,
- liczba osób skierowanych do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych,

- liczba przedsięwzięć w zakresie promocji zdrowia i profilaktyki zdrowotnej,
- liczba osób objętych świadczeniami zdrowotnymi,
- liczba opracowanych i realizowanych programów zdrowotnych oraz liczba osób nimi objętych,
- liczba popełnionych i wykrytych przestępstw,
- liczba przedsięwzięć edukacyjno-informacyjnych,
- liczba zrealizowanych inwestycji w celu poprawy bezpieczeństwa na drodze.

Cel strategiczny 3.:

- liczba pracowników GOPS-u, w tym liczba pracowników socjalnych,
- liczba asystentów rodziny,
- liczba szkoleń, w których uczestniczyła kadra pomocy społecznej,
- liczba organizacji pozarządowych funkcjonujących w obszarze polityki społecznej,
- liczba wspieranych przez samorząd gminy organizacji pozarządowych,
- liczba wolontariuszy.

SPIS TABEL I WYKRESÓW

Tabele:

Tabela 1. Dodatki mieszkaniowe przyznane w gminie w latach 2012-2014 18
Tabela 2. Placówki oświatowe w gminie w roku szkolnym 2014/2015 24
Tabela 3. Obiekty sportowo-rekreacyjne w gminie w 2014 roku 26
Tabela 4. Zakłady opieki zdrowotnej, prywatne praktyki lekarskie i apteki w gminie w 2014 roku 27
Tabela 5. Populacje osób, u których występują różne kategorie problemów alkoholowych.. 32
Tabela 6. Kadra GOPS-u i jej kwalifikacje w 2014 roku 39
Tabela 7. Wydatki na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej w gminie w latach 2012-2014 40
Tabela 8. Formy świadczeń pomocy społecznej udzielonych w gminie przez GOPS w latach 2012-2014 44
Tabela 9. Świadczenia rodzinne przyznane w gminie w latach 2012-2014 46
Tabela 10. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przyznane w gminie w latach 2012-2014 47
Tabela 11. Instytucje wsparcia spoza gminy, z oferty których korzystają jej mieszkańcy 48
Tabela 12. Organizacje pozarządowe w gminie w 2014 roku 50
Tabela 13. Ramy finansowe strategii w latach 2016-2021* 83

Wykresy:

Wykresy 1-2. Ludność gminy oraz jej struktura wiekowa w latach 2012-2014 15
Wykresy 3-4. Ruch naturalny i migracyjny ludności gminy w latach 2012-2014 16
Wykres 5. Zasoby mieszkaniowe w gminie w latach 2011-2013 17
Wykres 6. Mieszkania pozostające w zasobach gminy w latach 2012-2014 17
Wykres 7. Użytki rolne, lasy i grunty leśne, pozostałe grunty i nieużytki (w ha) 19
Wykres 8. Podmioty gospodarcze w gminie w latach 2012-2014 20
Wykres 9. Podmioty gospodarcze w gminie w poszczególnych sekcjach Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) w 2014 roku 20
Wykres 10. Mieszkańcy gminy posiadający zatrudnienie w latach 2011-2014* 21

Wykres 11. Bezrobotni w gminie według płci w latach 2011-2014 21
Wykres 12. Stopa bezrobocia w powiecie zawierciańskim, w województwie śląskim i w kraju w latach 2011-2014 (w %) 22
Wykresy 13-16. Bezrobotni w gminie na koniec 2014 roku według wieku, czasu pozostawania bez pracy, stażu pracy i poziomu wykształcenia 23
Wykres 17. Schorzenia najczęściej stwierdzane u dzieci i młodzieży w 2014 roku 28
Wykres 18. Schorzenia najczęściej stwierdzane u osób dorosłych w 2014 roku..... 28
Wykres 19. Opieka profilaktyczna nad matką i dzieckiem w 2014 roku 28
Wykres 20. Osoby niepełnosprawne w ogóle mieszkańców gminy w 2002 roku..... 30
Wykres 21. Struktura wiekowa osób niepełnosprawnych w gminie w 2002 roku 30
Wykres 22. Osoby niepełnosprawne w wieku 13 lat i więcej w gminie według poziomu wykształcenia w 2002 roku 31
Wykres 23. Osoby niepełnosprawne w gminie według aktywności ekonomicznej w 2002 roku 31
Wykres 24. Środki finansowe wydatkowane na profilaktykę i rozwiązywanie problemów uzależnień i przemocy w rodzinie w gminie w latach 2012-2014 33
Wykres 25. Wybrane dane dotyczące rynku napojów alkoholowych w gminie oraz działalności GKRPA w latach 2012-2014 34
Wykres 26. Osoby objęte wsparciem przez Punkt Konsultacyjny w Irządzach w latach 2012-2014..... 36
Wykres 27. Przestępstwa popełnione w gminie w 2014 roku 38
Wykres 28. Osoby w gminie, którym w latach 2012-2014 udzielono pomocy i wsparcia 41
Wykres 29. Osoby i rodziny w gminie, którym w latach 2012-2014 przyznano świadczenie.. 41
Wykres 30. Osoby i rodziny w gminie, którym w latach 2012-2014 przyznano świadczenie pieniężne 42
Wykres 31. Osoby i rodziny w gminie, którym w latach 2012-2014 przyznano świadczenie niepieniężne 42
Wykres 32. Powody przyznawania pomocy społecznej w gminie w latach 2012-2014 (liczba osób w rodzinach) 43
Wykres 33. Warunki życia w gminie 52
Wykres 34. Problemy najczęściej dotykające mieszkańców gminy..... 53

Wykres 35. Grupy zagrożone wykluczeniem społecznym w gminie 54
Wykres 36. Jaki jest poziom bezrobocia w gminie? 54
Wykres 37. Jakie działania należałoby podjąć w celu poprawy sytuacji osób bezrobotnych? 54
Wykres 38. Przyczyny ubóstwa wśród mieszkańców gminy? 56
Wykres 39. Jakie działania powinny być podejmowane na rzecz dotkniętych problemem ubóstwa? 56
Wykres 40. Jaka jest skala problemu bezdomności w gminie? 57
Wykres 41. Jakie działania byłby najskuteczniejsze w zapobieganiu i rozwiązywaniu problemu bezdomności? 57
Wykres 42. Przyczyny bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz w prowadzeniu gospodarstwa domowego w gminie 58
Wykres 43. Jakie działania poprawiłyby sytuację rodzin niewydolnych wychowawczo w gminie? 58
Wykres 44. Na jakie negatywne zjawiska społeczne najbardziej narażone są dzieci i młodzież z gminy? 59
Wykres 45. Przyczyny występowania problemu uzależnień wśród mieszkańców gminy 60
Wykres 46. Jakie działania powinny być podejmowane na rzecz osób uzależnionych i ich rodzin? 60
Wykres 47. Znajomość przypadków przemocy w rodzinie w gminie 61
Wykres 48. Jakie kroki byłyby najskuteczniejsze w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie? 61
Wykres 49. Problemy najczęściej dotykające osoby starsze z gminy 62
Wykres 50. Jakie działania poprawiłyby sytuację osób starszych w gminie? 62
Wykres 51. Problemy, których najczęściej doświadczają osoby niepełnosprawne z gminy ... 63
Wykres 52. Jakie działania umożliwiłyby osobom niepełnosprawnym pełniejszy udział w życiu społecznym? 63
Wykres 53. Czy czuje się Pani/Pan bezpiecznie w gminie? 64
Wykres 54. Przyczyny braku bezpieczeństwa w gminie 64
Wykres 55. Co wpłynęłoby na zwiększenie bezpieczeństwa publicznego w gminie? 65